

Tekniikka

Palopäällystön koulutusohjelma

TURVALLISUUSVIESTINNÄN VAIKUTTAVUUDEN ARVIOINTI

Noora Viinamäki

SAVONIA–AMMATTIKORKEAKOULU - TEKNIikka, KUOPIO		
Koulutusohjelma Palopäälylystön koulutusohjelma		
Tekijä Noora Viinamäki		
Työn nimi Turvallisuusviestinnän vaikuttavuuden arviointi		
Työn laji	Päiväys	Sivumäärä
Opinnäytetyö	27.3.2013	88 + 6
Työn valvoja	Yrityksen yhdysenkilö	
vanhempi opettaja Kimmo Vähäkoski		
Yritys		
Tiivistelmä		
<p>Pelastustoimen ennalta ehkäisevän työn tavoitteena on valtakunnallisesti vähentää tulipalojen määrää ja niistä aiheutuvia kustannuksia sekä palokuolemia. Tällä hetkellä turvallisuusviestintätyön vaikuttavuuden arviointi perustuu määrällisiin tavoitteisiin, joita voidaan tarkastella pelkästään pelastuslaitosten järjestämien tapahtumien osallistujamäärien perusteella. Vaikuttavuutta ei tarkastella kansalaisten toiminnallisten ja tiedollisten mahdollisuuksien parantumisena. Turvallisuusviestintätyön vaikuttavuuden tarkastelulle ei tällä hetkellä ole olemassa selvää mallia tai mittaria.</p> <p>Tämän työn tarkoituksena oli selvittää, onko pelastuslaitoksen suorittamalla turvallisuusviestintätyöllä vaikuttavuutta. Työ pyrki myös tarjoamaan erilaisia keinoja turvallisuusviestinnän tavoitteiden luomiseen ja näiden vaikuttavuuden parantamiseen. Opinnäytetyö perustui kvantitatiiviseen tutkimukseen, joka suoritettiin vuoden 2012 aikana yläkoululla Etelä-Pohjanmaalla. Yläkoululla järjestettiin yhdessä muiden viranomaisien kanssa turvallisuustapahtuma, jonka vaikuttavuutta tutkittiin. Tutkimuksessa tuloksia vertailtiin niin luokka-asteiden välillä kuin ennen tapahtumaa ja tapahtuman jälkeen tehdyillä kyselyillä. Kysely oli jaettu asenteita ja käsityksiä sekä tietoja ja taitoja mittaaviin osioihin.</p> <p>Opinnäytetyön perusteella voidaan todeta, että messutyylisesti suurena yleisötapahtumana järjestetyllä turvallisuusviestinnällä ei ole vaikuttavuutta oppilaiden tiedollisen ja taidollisen potentiaalin tai asenteiden muuttumiseen. Tämän vuoksi on pohdittava tarkemmin, minkälaisia turvallisuusviestintää pelastuslaitokset tarjoavat omalla alueellaan. Turvallisuusviestintää suunniteltaessa tulisi tavoitteiden asettelua parantaa. Tavoitteet tulisi jakaa pienempiin helpommin saavutettaviin osiin, jolloin vaikuttavuuden mittaaminen olisi helpompaa ja realistisempia tuloksia saadaan myös lyhyen ajan kuluessa.</p>		
Avainsanat turvallisuusviestintä, vaikuttavuus, yläaste		
Luottamuksellisuus julkinen		

SAVONIA UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES		
Degree Programme Fire Officer (Engineer)		
Author Noora Viinamäki		
Title of Project The effectiveness of public safety communication		
Type of Project	Date	Pages
Final Project	27 March, 2013	88+6
Academic Supervisor	Company Supervisor	
Mr Kimmo Vähäkoski, Senior Instructor		
Company		
<p>Abstract</p> <p>The aim of the national public safety communication is to reduce the amount of fires and costs created by the measures taken, but also to reduce the amount of fire deaths in Finland. At the moment there is not any appropriate indicator or a model to measure the effectiveness of public safety communication. The effectiveness is not examined as an improvement of citizens' capability to act in an accident situation or as a better knowledge of the matter, but as a quantity of people attending in the events organized by the fire and rescue services departments.</p> <p>The aim of this final project was to examine whether the public safety communication work is effective. The final project aims to provide different measures to create new objectives and therefore, to increase the effectiveness. The final project is based on quantitative research which was conducted in the lower secondary school in Southern Ostrobothnia, Finland, in the spring of 2012. The rescue services department in the area took part in a safety event which was organised at the school with other authorities. The pupils answered to questionnaires which were divided into two parts. The first part examined their attitudes and perceptions against fire and rescue safety, and the second part examined their knowledge about safety measures. The results were compared between different age groups, but also between the groups answering before and after the event.</p> <p>Based upon this final project it can be stated that a safety event targeted to big masses does not have an effect on people's knowledge, attitudes or perceptions about fire safety. Therefore, each rescue services department must plan their supply of public safety communication more closely and furthermore, the objectives of the fire prevention work. The objectives should be divided into smaller sections which are more easily reached and moreover, their effectiveness can be measured better. With better objectives the results of the fire prevention work could be more easily seen in short-term</p>		
Keywords public safety communication, effectiveness, lower secondary school		
Confidentiality public		

SISÄLTÖ

1	JOHDANTO	5
2	TAUSTAA TUTKIMUKSELLE	7
2.1	Lainsäädäntö	7
2.2	Valtakunnalliset ohjelmat	9
2.3	Kansalaisten asenteet, arvot ja oletukset pelastustoimea kohtaan	13
2.4	Pelastustoimen valistus	15
2.5	Valistus opetustoimessa	26
2.6	Kansainvälinen tarkastelu	29
3	TEOREETTINEN VIITEKEHYS	33
3.1	Turvallisuus	33
3.2	Ohjaus, neuvonta ja valistus	35
3.3	Vaikuttavuus	36
3.4	Mittarit	42
4	TUTKIMUS	45
4.1	Tavoitteet	45
4.2	Rajaus	46
4.3	Tutkimuksen tekeminen	47
4.4	Tulokset	49
5	POHDINTA	76
5.1	Tutkimustulokset	76
5.2	Tutkimusprosessi	77
5.3	Oman oppimisen arviointi	80
5.4	Tulevaisuuden haasteet ja vaikuttavuuden lisääminen	81
	LÄHTEET	82
	LIITTEET	89

1 JOHDANTO

Pelastuslaitokset ovat haasteen edessä. Vuonna 2011 voimaan astunut uusi pelastuslaki (379/2011) korostaa ennalta ehkäisevän työn merkitystä, sekä vuonna 2012 uudistettu pelastustoimen strategia peräänkuuluttaa onnettomuuksien vähentämistä sekä vahinkojen pienentämistä (Pelastustoimen strategia 2025). Pelastustoimi on asettanut itselleen tavoitteeksi valtakunnallisen vaikuttavuuden suurentamisen sekä ihmisten tiedollisen ja taidollisen potentiaalin lisäämisen. Kyseiset tavoitteet yhdessä tuottavat hankalasti lähestyttävän ongelman, johon ei tällä hetkellä ole olemassa selvää ratkaisukeinoa; pelastustoimi on asettanut itselleen tavoitteet, joita se ei pysty saavuttamaan tai edes mittaamaan. Tämän opinnäytetyön tavoitteena on selvittää, onko pelastuslaitoksen suorittamalla turvallisuusviestintätyöllä vaikuttavuutta. Työ pyrkii myös tarjoamaan erilaisia keinoja turvallisuusviestintätyön tavoitteiden luomiseen, ja täten suuremman vaikuttavuuden saavuttamiseen.

Palokuolemaluvut ovat olleet Suomessa korkealla jo monta kymmentä vuotta. Ongelman ratkaisuksi on esitetty turvallisuusviestintää, jota tehostamalla ja kohdentamalla pyritään saamaan vuosia maailmanluokassa ylimmillä sijoilla olleet luvut laskemaan. Tähän mennessä pelastuslaitokset ovat valistaneet oman alueensa asukkaita kouluttamalla ja neuvomalla. On kuitenkin todettava, ettei valistus ole päässyt tavoitteeseensa, vaan palokuolemaluvut ovat pysyneet monta vuotta ennallaan. Uudessa pelastuslaissa sekä pelastustoimen strategiassa peräänkuulutetaan turvallisuusviestinnän vaikuttavuuden korostamista. Tällä hetkellä pelastuslaitosten turvallisuusviestintätyön tuloksia käsitellään valistettujen ihmisten määränä riippumatta siitä, minkälaiseen tapahtumaan he ovat osallistuneet. Laadullisia mittareita ei ole olemassa, vaan yksi valistettu ihminen on samanarvoinen riippumatta siitä, onko hän osallistunut päivän kestäväan koulutukseen vai viisi minuuttia kestäneeseen arvontalipukkeen täyttöön messuosastolla.

Tämän vuoksi olisi erittäin tärkeää keskittyä tulevaisuudessa enemmän laadullisiin kuin määrällisiin mittareihin. Laadullisilla mittareilla pystytään osoittamaan, minkälainen turvallisuusviestintä puree vastaanottajaansa tai onko viestinnällä muutettu ihmisen käyttäytymistä onnettomuustilanteessa tai tilanteen onnettomuuksien ehkäisyssä. Turvallisuusviestinnän mittaamisessa tulisi myös pohtia, onko nykyisin määritellyt laajat

kohderyhmät oikeita vai tulisiko viestinnässä kehittää täsmäiskuja tiettyihin kohderyhmiin ja tarkastella niiden muutosta.

Vaikuttavuuden määritelmät korostavat tavoitteiden asettamisen tärkeyttä toiminnan tuloksellisuuden suhteen. Toisin sanottuna ilman tarkasti määriteltyjä tavoitteita ei voida päästä mitattavaan vaikuttavuuteen. Pelastustoimen pyrkiessä vaikuttavuuden korostamiseen on ensiarvoisen tärkeää löytää mittari, jolla tavoitteisiin pääsyä voidaan tarkastella. Tämän vuoksi turvallisuusviestinnälle tulisi kehittää käyttökelpoinen mittaava työkalu, jonka avulla voidaan todeta, onko kyseinen lähestymistapa aiheuttanut muutoksia esimerkiksi henkilön asenteissa ja käsityksissä pelastustoimesta.

Opinnäytetyö on pintaraapaisu turvallisuusviestinnän vaikuttavuuden mittaamiselle. Se pyrkii olemaan lähtökohta laajemmalle keskustelulle sekä tarjoamaan yhden menetelmän, jolla turvallisuusviestinnän vaikuttavuutta olisi mahdollista mitata. Työssä korostuu pelastustoimen tavoitteiden ristiriitaisuus ja kiistanalaisuus. Tämänhetkisillä tavoitteilla pyritään saavuttamaan nykyisillä keinoilla tavoittamattomissa olevia määritelmiä. Tämän vuoksi pelastustoimen tulisi jakaa tavoitteet paljon pienempiin osa-alueisiin, joiden tulokset on nähtävissä lyhyen ajan kuluessa. Opinnäytetyö on vain pieni osa turvallisuusviestinnästä, jota Suomessa tarjotaan tällä hetkellä, ja laajemman näkökulman saamiseksi vaikuttavuutta tulisi arvioida myös muissa tapahtumissa ja kohderyhmissä.

Opinnäytetyö koostuu kahdesta osiosta. Ensimmäisessä osassa tarkastellaan turvallisuusviestintätyön tämänhetkistä tilannetta lainsäädännön sekä valtakunnallisten ohjelmien avulla, mutta myös pelastustoimen ja opetustoimen tekemää valistusta. Ensimmäisessä osassa käsitellään myös turvallisuuden, turvallisuusviestinnän ja vaikuttavuuden teoreettista pohjaa. Toinen osio koostuu kvantitatiivisesta tutkimuksesta, jonka tulokset ja johtopäätökset on esitetty työssä. Työn loppuun on lisätty Sisäasiainministeriön teettämän pelastusasenteet-kyselytutkimuksen tulokset vuodelta 2008.

2 TAUSTAA TUTKIMUKSELLE

2.1 Lainsäädäntö

Pelastustoimen järjestämisestä Suomessa on säädetty eduskuntalailla, joka antaa sekä viranomaiselle että kansalaiselle velvoitteita, jotka koskevat palo- ja pelastusturvallisuutta. Pelastusviranomaisen toimintaa ohjaa pelastuslaki (379/2011), jota on täydennetty Valtioneuvoston asetuksella (407/2011). Toimintaa ohjaa myös muu lainsäädäntö, joka esiintyy vahvimmin valvontatoiminnan määräyksiä annettaessa. Voidaan kuitenkin nähdä, että kansalaiselle tärkein tieto sisältyy pelastuslakiin ja onnettomuuksien ehkäisyn päätavoite on tehdä ihmiset tietoisiksi kaikista velvoitteista, joita pelastuslaki määrää.

Vuonna 2011 uudistuneessa pelastuslaissa korostetaan ihmisten omatoimisen varautumisen lisäämistä sekä pelastustoimen antaman ohjauksen, neuvonnan ja valistuksen vaikuttavuuden korostamista, jotta Suomen korkeat palokuolemaluvut saadaan väheneään. Pelastuslain uudistamisen tavoitteena oli eritoten onnettomuuksien ehkäisyä ja väestönsuojelua koskevien säännösten uudistaminen (HE 257/2010). Pelastuslaissa on pyritty myös selkiyttämään onnettomuuksien ehkäisyn vastuuta ja määrittelemään aiempaa selkeämmin vastuut ja velvoitteet turvallisuuden ylläpitämisessä (Sisäasianministeriö, Vastuunjako turvallisuusasioissa). Uuden pelastuslain pohjalta on pelastuslaitoksissa tehty valvontasuunnitelma, joka ohjaa palotarkastustoimintaa yhtenä onnettomuuksien ehkäisyn osana. Valvontasuunnitelman riskikohdennettavuuden ensimmäiset tulokset ovat kuitenkin nähtävissä vasta monen vuoden kuluttua. On kuitenkin huomattava, että onnettomuuksien ehkäisy on käsitteenä löytynyt jo monesta nykyistä pelastuslakia edeltävästä lainsäädännöstä, joten kyse ei ole mistään uudesta asiasta.

Pelastuslain mukaan onnettomuuksien ehkäisyyn luetaan ”onnettomuuksien yleinen ehkäisy ja siihen liittyvä viranomaisten yhteistyö, rakennusten turvallinen käyttö, viranomaisvalvonta, valistus, neuvonta sekä tulen ja palovaarallisten aineiden ja laitteiden huolellinen käsittely” (HE 257/2010). Kyseiset asiat koskevat sekä pelastusviranomaista että tavallista kansalaista. Pelastuslaki antaa viranomaiselle velvollisuuden ja oikeuden toimia kansalaisen turvallisuuden parantamiseksi, mutta myös kansalaiselle velvoitteen

huolehtia näiden asioiden kunnossa pitämisestä omassa ympäristössään. Tämä tekee pelastuslaista erityisen verrattaessa muuhun ajantasaiseen lainsäädäntöön. Pelastuslaki vaikuttaa jokaisen ihmisen elämään joka päivä. Sen velvoitteiden rikkomisesta säädetään rikoslaisissa, jossa todetaan, että laiminlyönnistä voidaan tuomita sakkoon tai enintään kuudeksi kuukaudeksi vankeuteen (Rikoslaki 39/1889, 21 luku 15 §). Tämän vuoksi pelastustoimen yhtenä tehtävänä on saattaa yleistä palo- ja pelastusturvallisuutta koskevat seikat mahdollisimman hyvin kansalaisten tietoon turvallisuusviestinnän avulla. Voidaanko kansalaiselta vaatia jonkin tietyn toiminnan tai seikan osaamista, jos hän ei ole tietoinen sen olemassaolosta?

Muita, jokapäiväistä elämää velvoittavia lakeja ovat muun muassa tieliikennelaki ja huoltajauslaki sekä rikoslaki. Tieliikennelain osalta suurin osa suomalaisista saa koulutuksen autokoulussa, jonka läpäisemiseksi lain taitaminen on tarpeellista. Kansalaisten kiinnostus tieliikennelakiin ja pelastuslakiin on kuitenkin erilaista. Tieliikennelain koetaan koskevan jokaista, ja teitä valvova viranomaisena, poliisi, vain valvoo toiminnan oikeaoppisuutta ja sujuvuutta. Tiellä liikkumisen turvallisuus koetaan jokaisen yksilön omana asiana. Tieturvallisuuden vaarantamisesta on kirjattu myös rikoslakiin, minkä jokainen tiellä liikkuva tietää, ja rikoslain sanktiot koetaan myös osittain pelotteena. Näin ei ole kuitenkaan pelastuslain osalta, vaan ihmiset pyrkivät uskomaan, että alati paloasemalla päivystävä palokunta huolehtii kuntalaisten turvallisuudesta kellon ympäri. Moni ihminen ei rakennuksessa liikkuessaan ajattele pelastusviranomaista valvovaksi elimeksi kuten poliisia tiellä, vaan pelastusviranomaisen oletetaan valvovan rakennuksen turvallisuutta etäältä ja tulevan paikalle välittömästi, kun turvallisuuden tila häiriintyy. Yksi pelastuslain edellyttämän turvallisuusviestintätyön haasteista onkin muuttaa tämä käsitys vastaamaan yksilön omaa turvallisuustietoisuutta eikä kehottaa kansalaista ajattelemaan palokuntaa turvallisuuden luomisen välineenä.

Pelastuslaki antaa kansalaisille paljon velvoitteita, jotka heidän tulisi tietää. Laissa säädetään muun muassa yleisestä toiminta- ja huolellisuusvelvollisuudesta mutta myös rakennusten paloturvallisuudesta. Näiden velvoitteiden rikkominen voi pahimmassa tapauksessa lisätä vahinkojen ja palokuolemien määrää. Kansalaisten tulisi ennen kaikkea ymmärtää, että turvallisuusmääräyksiä ei ole laadittu asioiden vaikeuttamiseksi, vaan turvallisuuden parantamiseksi. On siis pohdittava, minkä takia pelastusviranomaisella tai pelastusviranomaisen määräyksellä ei ole samanlaista autoritääristä asemaa

kuin poliisin tekemällä. Puuttuuko pelastustoimelta uskottavuus, auktoriteetti vai pelkoefekti? Puututtaessa tähän asiaan voitaneen alentaa myös palokuolemien määrää ja täten lisätä pelastusviranomaisen toiminnan vaikuttavuutta.

Uuden pelastuslain myötä erheelliset paloilmoitinhälytykset ovat muuttuneet osittain maksullisiksi, minkä voidaan nähdä olevan ensimmäinen askel kohti pelolla ja sanktioilla ohjattavaa paloturvallisuutta kuten tieliikennelaisissa. Pronon tilastojen mukaan automaattisen paloilmoittimen tarkastus- ja varmistustehtäväksi on merkitty 22 306 tehtävää vuonna 2010, 21 382 tehtävää vuonna 2011 ja 20 076 tehtävää vuonna 2012 (Pronto 20.2.2013). Turun Sanomat uutisoi vuoden 2013 alussa, että turhat palohälytykset ovat vähentyneet maksu-uhalla. Tämä kertoo osaltaan siitä, että useat kohteet ovat vastaanottaneet erhelaskuja ja motivaatio asioiden korjaamiseen on suurentunut. Voidaan siis sanoa, että erheellisten hälytysten maksullisuudella on ollut vaikutusta ihmisten käyttäytymiseen ja eritoten haluun kunnostaa ja huoltaa rakennusten paloilmoitinlaitteistoja.

Pelastustoimen turvallisuusviestintää hoitavat niin vakituiset kuin vapaaehtoiset toimijat. Käytännössä ei ole eroa, minkälaisen pätevyuden suorittanut henkilö antaa turvallisuuskoulutusta. On kuitenkin huomioitava, että suurin osa kansalaisista ei osaa erottaa vakituisen ja vapaaehtoisen henkilön eroa. Näin he ovat heidän silmissään samanarvoisia, ja heidän antamiaan neuvoja käsitellään samalla tavalla. Tämän vuoksi vapaaehtoisen henkilöstön neuvojen voidaan osittain olettaa olevan samanarvoisia kuin viranomaisenkin. Viranomaisen neuvojen täytyy hallintolain (434/2003) perusteella täyttää hyvän hallinnon perusvaatimukset, joista yksi on luottamuksen suojan periaate. Toisin sanottuna kansalaisen tulee voida luottaa siihen, että viranomaisen antavat neuvot ovat laillisia ja määräykset täyttyviä. Varsinkin vapaaehtoisen väen antaman turvallisuuskoulutuksen pitää olla siltä osin valvottua, että luottamuksensuojan periaate täyttyy. On myös kyseenalaista, kuinka vapaaehtoisen, ei viranomaisen, antaman virheellisen neuvon perusteella suoritettujen toimien vahingonkorvausvastuu jakautuu.

2.2 Valtakunnalliset ohjelmat

Sisäisen turvallisuuden ohjelma on hallituksen periaatepäätös, joka tehdään hallituskausittain. Ohjelma on strategisen johtamisen väline, ja siinä määritellään sisäasiainministe-

riön näkemys toimialan tavoitteista ja tulevaisuudesta. Se on näkemys siitä, mihin kyseisen hallinnon alaisuudessa tulisi pyrkiä poliittisesti. Uusin sisäisen turvallisuuden ohjelma pyrkii painottamaan arjen turvallisuutta ennaltaehkäisemällä tärkeimpiä turvallisuusongelmia. Ohjelma toimeenpannaan ottamalla sen tavoitteet huomioon talouden ja toiminnan suunnittelussa niin valtakunnallisesti kuin alueellisesti. Ohjelman päätavoitteena on, että ”Suomi on Euroopan turvallisin maa” (Turvallisempi huomien 2012, 8 - 10). Tavoitteen toimeenpano on jaettu sisäasiainministeriön eri hallinnon alojen kesken, ja pelastustoimen vastuualueen toimenpiteiksi on kirjattu muun muassa koulujen omaehtoisen varautumisen ohjaus sekä oppilaitosten palo- ja pelastusharjoitusten seuraaminen ja raportointi. Myös sisäasiainministeriön julkaisussa, 40/2009 – Oppilaitosten turvallisuus, mainittujen tavoitteiden toteutumisen seuranta on annettu pelastuslaitosten tehtäväksi. (Sisäisen turvallisuuden ohjelma 2012, 33). Vuoden 2012 ohjelmassa ei enää erikseen mainita palokuolemien määrän vähentämistä, vaan tavoite sisältyy pelastustoimen omiin tavoitteisiin, jotka on kirjattu pelastustoimen strategiaan sekä valtakunnalliseen tapaturmien vähentämisen tavoitteeseen.

Pelastustoimen strategia on myös yksi strategisen johtamisen asiakirjoista. Se kohdentuu pelastustoimen hallinnon alaan, ja siinä annetaan tarkempia tavoitteita pelastustoimen osalta kuin Sisäisen turvallisuuden ohjelmassa. Pelastustoimen strategian päätaavoitteena on, että ”Suomessa on hyvä turvallisuuskulttuuri ja Euroopan tehokkain pelastustoimi” (Pelastustoimen strategia 2012, 14). Tavoitteen voidaan katsoa jakautuvan kahteen osaan; kansalaisten omien asenteiden ja turvallisuutta edistävän toiminnan muokkaamaan hyvään turvallisuuskulttuurin luomiseen sekä pelastustoimen omien toimijoiden tehokkaaseen toimintaan onnettomuustilanteessa. Strategiassa painotetaan muuttuvan toimintaympäristön haasteita ja pelastustoimen varautumisen tärkeyttä (Pelastustoimen strategia 2012, 7). Pelastustoimen strategian tavoitteina on onnettomuuksien ja vahinkojen määrän laskeminen sekä ihmisten ja yhteisöjen valmiuksien parantaminen vaaratilanteiden varalle. Tavoitteet toimeenpannaan pelastustoimen yhteiskunnallista vaikuttavuutta ja palvelukykyä parantamalla. Onnettomuuksien ehkäisy mainitaan myös yhtenä ydinprosessina, jonka on oltava toimiva osa pelastustoimen prosesseja ja rakenteita. (Pelastustoimen strategia 2012, 15). Strategiassa korostetaan myös paikallisen turvallisuussuunnittelun ja laaja-alaisen yhteistyön tärkeyttä. Turvallisuusviestintätyö on myös suunniteltava ja kohdennettava enemmän onnettomuusriskien perusteella.

Pelastustoimen strategian keskeisiä toimeenpanovälineitä ovat pelastuslaitosten palvelutasopäätökset, toiminta- ja taloussuunnitelmat, talousarviot ja muut yksityiskohtaisemmat suunnitelmat (Pelastustoimen strategia 2012, 6). Tällä operatiivisella tasolla palvelutasopäätös ohjaa pelastuslaitoksen toimintaa. Palvelutasopäätökset ja muut valistuksen suunnitelmat toimivat taktisen johtamisen tasolla, jolla annetaan tarkemmat määräykset alueella. Sisäasiainministeriön julkaiseman palvelutasopäätösohjeen mukaan päätöksessä tulee muun muassa määritellä valistustyön tavoitteet, voimavarat, kohderyhmät, keinot, yhteistyö muiden viranomaisten kanssa sekä valistustyön palautejärjestelmä (Ohje alueen pelastustoimen palvelutasopäätöksestä sisällöstä ja rakenteesta 2008, 5). Näistä vaatimuksista eritoten palautejärjestelmä olisi erittäin tärkeä vaikuttavuuden toteutumisen seurannan vuoksi.

Palvelutasopäätöksessä määritellään yleensä määrällinen tavoite turvallisuusviestinnän osalta. Etelä-Pohjanmaan pelastuslaitoksen tavoitteeksi on määrätty noin 20 % väestösaavutettavuus alueella (Etelä-Pohjanmaan pelastuslaitoksen palvelutasopäätös 2009, 25). Kyseistä palvelutasopäätöstä tukee myös valistus-, neuvonta- ja turvallisuusopetusohje, jossa tavoitteet on jaoteltu arvo- ja asennetavoitteisiin sekä taidollisiin ja tiedollisiin tavoitteisiin (Valistus-, neuvonta ja turvallisuusopetus Etelä-Pohjanmaalla 2009, 3). Valistusohjeessa tärkeimmäksi kohderyhmäksi on mainittu esikoululaiset ja koulujen oppilaat, joille annettava turvallisuusvalistus ja -kasvatus kuuluvat yleiseen kansalaiskasvatukseen (Valistusohje 2009, 5). Nämä päätökset ja määräykset yhdessä antavat alueellisesti tarkkoja määräyksiä valistustyön suhteen. Ohjeissa ei ole otettu kantaa palautteesta tai vaikuttavuuden tarkastelusta.

Tavoitteiden asettamista ja toteutumista valvoo aluehallintovirasto. Valtionvarainministeriön julkaisemassa valvontastrategiassa korostetaan Aluehallintoviraston roolia valvonnassa sekä sen painopisteistä suuntaamista ennalta ehkäisevään työhön. (Aluehallintovirastojen strategia-asiakirja 2012 - 2015 2011, 28.) Strategiassa ei kuitenkaan mainita selviä keinoja, joilla aluehallintovirastot valvovat tavoitteiden toteutumista ja vaikuttavuutta omalla alueellaan. Aluehallintovirastot julkaisevat vuosittain peruspalveluiden arviointiraportin. Raportissa otetaan kantaa pelastustoimen palveluiden saatavuuteen sekä valistettuun väestömäärään, mikä ei anna tulosta yhteiskunnallisen vaikuttavuuden saavuttamisesta.

Sisäasiainministeriö on myös laatinut turvallisuusviestinnän strategian, jonka kehittämistoimenpiteet toteutetaan vuosien 2012 – 2025 välillä (Sisäasiainministeriö, Pelastustoimen turvallisuusviestinnän strategia on valmistunut 2012). Strategia pyritään toimeenpanemaan niin pitkän kuin lyhyen aikajakson suunnitelmin, jotka on luotu vaikuttavuuden arvioinnin pohjalta. Strategian mukaan vaikuttavuutta seurataan muun muassa palveluiden kohdentumisen, palautteen, turvallisuuskulttuurin muutosten sekä Internetin ja sosiaalisten palveluiden avulla. (Turvallisuusviestinnän strategia 2012, 2.) Strategias-
sa mainitaan vaikuttavuuden arvioinnin keinoiksi asiakaspalautteen kerääminen, jonka muutosten perusteella turvallisuuskulttuurin kehittymistä voidaan seurata. Myös Internetin ja sosiaalisen median seurannalla todetaan olevan keskeinen osa turvallisuusviestinnän arviointia. Sosiaalisen median seurannalla on pystytty tekemään tarkkoja laskelmia siitä, kuinka monta ihmistä tietyllä päivityksellä on saavutettu. Tavoitettavuus ei kuitenkaan kerro, ovatko ihmiset oppineet viestistä mitään. Strategiassa korostetaan myös Pronton keräämien tietojen parempaa seurantaa ja tilastointia. (Turvallisuusviestinnän strategia 2012, 5.) Strategiassa otetaan kantaa turvallisuusviestinnän kohderyhmien valintaan, kohderyhmien elinkaarimalliin sekä turvallisuusviestintään varattavien resurssien takaamisesta (Turvallisuusviestinnän strategia 2012, 2). Turvallisuustyöryhmä on kuitenkin suuren haasteen edessä: turvallisuusviestinnän toteutumisen ja vaikuttavuuden seurannalle ei tällä hetkellä ole olemassa minkäänlaista valmista mallia.

Tällä hetkellä pyritään valtakunnallisin keinoin kehittämään turvallisuusviestintää monin tavoin eri työryhmien panoksilla. Alalta kuitenkin puuttuu tarkempi koordinaatio, joka valjastaisi pelastuslaitokset ja aluehallintovirastot seuraamaan konkreettisia turvallisuusviestinnän tuloksia. Tämän vuoksi erinäisen mittariston kehittäminen on ensiarvoisen tärkeää. Tällä hetkellä turvallisuusviestinnän työryhmällä on meneillään projekti, joka kehittää pelastustoimen palautejärjestelmää muun muassa huomioimalla koulutukseen osallistuneiden asuinalue. Myöhemmin asuinpaikkatietoa voidaan käyttää muun muassa vertaamaan kyseisellä alueella tapahtuneita onnettomuuksia ja onnettomuusmäärän kehittymistä (viestintäsuunnittelija Tanja Lillback, sähköpostikeskustelu 2012). Kyseinen järjestelmä on ensimmäinen askel vaikuttavuuden mittaamisessa.

2.3 Kansalaisten asenteet, arvot ja oletukset pelastustoimea kohtaan

Suomalaisten asenteet pelastustoimea kohtaan ovat vuodesta toiseen myönteisiä. Eri lehtien tekemien tutkimusten perusteella pelastajan ammatti nähdään vuosittain yhtenä arvostetuimmista ammateista. Ammatti on myös suosittu, mikä selviää tarkasteltaessa vuosittain Pelastusopistoon koulutukseen hakeutuvien henkilömääriä. Suomalaiset myös luottavat palomiehiin (Yle Uutiset 25.7.2012). Suurin osa luottamuksesta perustuu pelastustoimen saatavuuteen, joka ulottuu Suomen pienimpiin kuntiin toisin kuin poliisin ja muiden viranomaisten palvelut. Oletuksena on, että palokunta tulee aina paikalle, kun se kutsutaan. Tämä osaltaan vaikuttaa myös ihmisten kokeman turvallisuuden tunteeseen.

Pelastustoimen monopoliasema on vahvasti mukana kansalaisten luottamuksen rakentamisessa. Pelastustoimen ei tarvitse aktiivisesti pitää yllä markkinointia, joka varmistaa asenteiden pysymisen positiivisena ja näin ollen luottamuksen pelastustoimen palveluihin. Pelastustoimen nähdään aina onnistuvan toiminnassaan; tulipalo on sammutettu, vaikka asunnosta tuhoutuu yksi huone tai talo palaa kivijalkaan asti. Markkinoinnin vaikutus on enemmän nähtävissä aloilla, joissa rajaorganisaatiot joutuvat kilpailemaan keskenään palveluiden tuottamisessa. (Raivola, toim. 2000, 13.) Poliisin monopoliasema on heikentymässä poliisin palveluiden huonontumisen seurauksena, mutta myös yksityisten palveluntarjoajien tuottamien turvallisuuspalveluiden aseman parantumisen myötä. Tulevaisuudessa poliisi joutuu tekemään yhä enemmän töitä pitääkseen autoritäärisen asemansa, kansalaisten luottamuksen sekä vetovoiman alalle hakeutuvien joukossa. Pelastustoimen ja Poliisin toiminnan eroina voidaan nähdä valtakunnallinen ja alueellinen organisaatio. Pelastustoimi ei pyri aktiivisesti vaikuttamaan kansalaisiin suurena organisaationa, vaan toiminta jakautuu alueellisesti, mikä osaltaan pienentää vaikuttavuutta. Turvallisuusviestintää ei suunnitella ja tehdä yhtenäisesti, jolloin eri pelastuslaitosten ja muiden järjestöjen työ hukkuu toistensa sekaan ja näin ollen vaikuttavuus pienenee. Pelastuslaitos pitäneekin monopoliasemansa, mikä osaltaan estää vaikuttavuuden tietoisuuden luomisen mahdollisuudet.

Asenteet heijastavat yhteiskunnan turvallisuuskulttuuria ja kansalaisten itse arvioimaa turvallisuuden osaamistasoa (Häkkinen 2011, 18). Pelastustoimi on pitkään teettänyt Pelastusasenteet-kyselytutkimuksia, joilla on pystytty hankkimaan tietoa kansalaisten

asenteista pelastustoimea kohtaan. Kysely ei kuitenkaan kerro pelastustoimen turvallisuusviestinnän vaikuttavuudesta, koska se on liian suppea ja sen kohderyhmän valinta on summittainen. (Häkkinen 2011, 17.) Vaikuttavuutta tarkasteltaessa tulisi kyselyn vastaukset erottaa niihin henkilöihin, jotka ovat osallistuneet pelastuslaitoksen tarjoamaan koulutukseen, ja päinvastoin niihin, jotka eivät ole olleet mukana. Vertaamalla koulutukseen osallistuneiden vastauksia valtakunnallisiin keskiarvoihin pystytään saamaan jo parempi käsitys valistuksen osuudesta asenteiden muuttumiseen. Kyselyn vastaukset tulisi tuottaa myös alueittain, jolloin kohdentaminen olisi mahdollista. Alueellisesti kohdentaminen tapahtuisi korostamalla alueellisia tarpeita, esimerkiksi huomioimalla, onko alueella enemmän tarvetta paloturvallisuuden yleisen tärkeyden korostamiseen vai ihmisten käyttäytymisen muuttamiseen ja oikeaoppisen toiminnan opettamiseen (Häkkinen 2011, 18).

Valtakunnallisesti ihmiset kuitenkin kokivat vuonna 2008 pelastusjärjestelmän toiminnan olevan tehokasta (98 % vastaajista), ammattitaitoista (97 %), luotettavaa (96 %) sekä nopeaa (94 %). Suurin osa vastaajista koki oman kunnan pelastusviranomaisen toiminnan tehokkaaksi ja melko tehokkaaksi huoneistopaloissa (97 %) sekä liikenneonnettomuuksissa (95 %), kun taas pienempi osa vastaajista koki toiminnan tehokkaaksi suuressa teollisuuspalossa (81 %) tai laajassa kaasuonnettomuudessa (70 %). (Pelastusasenteet 2008, Liite 1.) Pelastustoimen varautuminen suuren teollisuuspalon tai suuren rakennuspalon hoitamiseen ovat samalla tasolla, mutta näitä onnettomuuksia tapahtuu harvoin, ja näin ollen tavalliselle kansalaiselle pelastustoiminta näkyy vain huoneistopaloissa ja liikenneonnettomuuksissa. Nämä onnettomuudet yksissään muokkaavat kuvan pelastustoimen tehokkuudesta.

Vastauksissa heijastuu myös ihmisten pohjimmaisat pelot suuria onnettomuuksia kohtaan. Pelastustoimi ei ole omalla toiminnallaan vakuuttanut selviänsä kyseistä onnettomuuksista pääosin niiden tapahtumattomuuden vuoksi. Kansalaiset pitävät turvallisuuden kannalta tarpeellisena muun muassa palovaroitinta (89 % kyselyyn vastanneista) ja sprinkleriä (63 %) sekä väestön varoitusjärjestelmää (70 %) ja säteilyvalvontaa (65 %) (Pelastusasenteet 2008, 5). Kaksi prosenttia vastaajista piti säteilyvalvontaa tärkeämpänä kuin sprinkleriä, jonka välittömät vaikutukset tavallisen arjen ihmishenkien pelastamisessa ovat suuremmat kuin säteilyvalvonnalla. Tämä osoittaa hyvin, mihin pelastustoimen valvonta on kohdistunut menneillä vuosikymmenillä. Kylmänsodan vaikutukset

varautumiseen ovat olleet merkittäviä, minkä vuoksi pelkästään sana 'varautuminen' koetaan sotatilaan valmistautumisena sekä konkreettisesti väestönsuojien rakentamisena. Nykypäivänä se tarkoittaa myös paljon muuta, mutta edellisten vuosikymmenien valvonnan kohdentaminen väestönsuojien rakentamiseen on antanut toiminnasta erilaisen kuvan kansalaisille. Valvonnan luoman kuvan merkitys korostuu sprinklereiden ja väestönsuojien tarpeellisuuden eroina kansalaisten käsityksissä.

Asennekysely osoittaa, että kansalaisten turvallisuuskulttuurin taso merkitsee paljon, koska se antaa pohjan turvallisuusviestinnän tekemiselle. Tämän vuoksi pelastustoimen valistusta suunniteltaessa tulee huomioida asenteiden osuus ihmisten kouluttamisessa; negatiivisella asenteella valistukseen suhtautuvat henkilöt eivät omaksu uusia toimintaperiaatteita, kun taas positiivisesti suhtautuvien henkilöiden kohdalla turvallisuusviestinnällä päästään suurempaan vaikuttavuuteen. Tulee kuitenkin muistaa, että asenteiden tutkimisella ei voida arvioida ihmisten käyttäytymistä onnettomuustilanteessa (Häkkinen 2011, 18).

2.4 Pelastustoimen valistus

Onnettomuuksien ehkäisytyötä tehdään tällä hetkellä samalla tavalla kuin on tehty jo 1990-luvun alussa. Tämä tarkoittaa valmiiksi tehtyjä valistusmateriaaleja, esitteitä tai vuodesta toiseen näytettäviä videopätkiä. Suurella todennäköisyydellä melkein jokainen suomalainen on nähnyt kerran videon, jossa kynttilä sytyttää sohvan ja palovaroitin piippaa. Epäilemättä video on loistava herätys, mutta mikä sen vaikutus on monen katselukerran jälkeen. Ainoa valistustoiminnassa tapahtunut muutos on ollut teknologian kehityksen myötä tietokoneen käytön lisääntyminen turvallisuusviestinnässä. Pelastustoimi on pitkään pyrkinyt kehittämään omia toimintaperiaatteitaan, mutta alalta puuttuu edelleen omien heikkouksien tunnistamisen kautta tehtävä omien riskikohteiden analysointi, jonka perusteella pystyttäisiin kehittämään uusia asioita vanhojen päälle. Ajatuksena pyrkii olemaan idea, että koko ajan tulee keksiä jotain uutta ja parempaa, jotta pelastustoimi kehittyisi. Asiasta on tyystin unohtunut omien vahvuuksien ja heikkouksien hyödyntäminen.

Maan 22 pelastuslaitosta harjoittavat jokainen alueellaan erilaista toimintaa, joka perustuu pitkälti oman alueensa toimintaympäristöön ja sen asettamiin vaatimuksiin. Uuden pelastuslain määräämä valvontasuunnitelma on yksi alueellisen erikoistumisen keinoista. Onnettomuuksien ehkäisytyössä tulisi kuitenkin tulevaisuuden trendinä olla yhteistyö niin eri pelastuslaitoksien kuin viranomaistenkin välillä. Tämä on huomioitu myös pelastustoimen strategissa, jossa tavoitteena on, että yhteistoiminnalla pyritään ennen kaikkea saamaan lisää vaikuttavuutta (Pelastustoimen strategia 2025, 2012).

Suuri uhkakuva tulevaisuuden pelastuslaitokselle on maailmanlaajuisen talouden epävarma kehittyminen. Kiristynvä taloudellinen tilanne ajaa kunnat tarkentamaan menojaan, mikä voi näkyä yksittäisen paloaseman arjessa vähenevänä henkilömääränä ja työresursseina. Tämä asettaa ennen kaikkea vaikeuksia pelastuslaitosten ydintoiminnan, eli operatiivisen toiminnan tekemiselle. Operatiivisen toiminnan lisäksi myös muu toiminta kuten valvontatoiminta ja turvallisuusviestintätyö tarvitsevat resursseja koko ajan suurenevissa määrin. Menojen tiukentaminen voi tarkoittaa, että pelastuslaitokset eivät palkkaa viransijaisia, vaan henkilöstö joutuu selviämään omilla, jo olemassa olevilla, resursseillaan. Tämä syö nykyisen henkilöstön työmotivaatiota sekä estää vanhan niin sanotun hiljaisen tiedon periytymistä ja sekoittumista uuteen tietoon. Myös turvallisuusviestintään käytetyt resurssit pienenevät, koska pelastuslaitokset keskittyvät ydintehtävänsä, eli operatiivisen valmiuden ylläpitoon.

Pelastustoimen strategian tavoitteisiin pääsyn edellytyksenä nähdään yleisesti turvallisuusviestintään käytettyjen työtuntien ja henkilömäärän lisääminen, minkä tulisi tietyn ajanjakson päästä tarkasteltuna olla suhteessa onnettomuuksien vähenemiseen. On kuitenkin argumentoitavaa, voidaanko lisätyllä henkilöstöresursoinnilla parantaa ihmisten asenteita ja käyttäytymistä onnettomuustilanteissa vai tulisiko enemmän keskittyä laadun parantamiseen olemassa olevilla resursseilla. Tällä hetkellä pelastustoimella ei ole olemassa laatuun perustuvaa arviointia, vaan työn laadukkuus on tarkasteltavissa vain välillisten mittareiden kautta.

Taulukko 2.1 Turvallisuuskoulutuksen suhteellinen määrä pelastustoimialueittain (Häkkinen 2011, 4)

Pelastuslaitos	min per asukas
Pohjois-Karjala	75
Jokilaaksot	46
Itä-Uusimaa	43
Kymenlaakso	32
Keski-Suomi	30
Helsinki	29
Satakunta	29
Etelä-Karjala	26
Etelä-Pohjanmaa	26
Lappi	20
Tampere	19
Kainuu	18
Kanta-Häme	16
Pohjanmaa	16
Päijät-Häme	16
Etelä-Savo	14
Pohjois-Savo	14
Keski-Pohjanmaa ja Pietarsaaren alue	13
Keski-Uusimaa	12
Länsi-Uusimaa	12
Oulu-Koillismaa	8
Varsinais-Suomi	8

Pelastuslaitoksen asiakkaita ovat kyseisen aluelaitoksen alueella asuvat asukkaat, jolloin kyseisten asukkaiden näkökulmasta resursointi on jokaiselle henkilölle keskimäärin tarjottavan turvallisuusviestinnän määrä (Häkkinen 2011, 4). Häkkinen on laskenut erityisellä kaavalla resursointiin käytetyn aikamäärän alueen asukasta kohden (taulukko 2.1). Taulukon arvot on laskettu vuoden 2010 tunneista. Siinä on nähtävissä, että eniten aikaa turvallisuuskoulutukseen on asukasta kohden käytetty Pohjois-Karjalan pelastuslaitoksessa sekä Jokilaaksoissa ja Itä-Uusimaalla. Tarkasteltaessa tehtävämäärien kehittymistä eri pelastuslaitosten alueella voidaan huomata, että ainoastaan Itä-Uusimaalla, Lapissa sekä Jokilaaksoissa ovat tehtävämäärät laskeneet edelliseen vuoteen verrattuna vuosina 2009-2011 (Pronto, 2012). Voidaan siis todeta, että onnettomuuksien ehkäisytyöhön resursoidulla suuremmalla työmäärällä voi olla vaikutusta pelastustoimen tehtävien lukumäärään.

Tarkasteltaessa turvallisuusviestintää toteuttamistavoittain (taulukko 2.2) voidaan huomata, että Varsinais-Suomessa on suoritettu eniten valistusta messuilla ja muissa yleisötilaisuuksissa, kun taas turvallisuuskoulutusta neljänneksi vähiten, minkä vuoksi minuuttimäärä asukasta kohden on alhaisin. Näin olleen voidaan olettaa, että tällä olisi negatiivinen vaikutus onnettomuuskehitykseen, koska yleisesti pidemmällä turvallisuuskoulutuksella voidaan olettaa olevan suurempi merkitys kuin lyhyellä esittelyllä. Tarkasteltaessa tehtävämäärien kehittymistä valtakunnallisesti ovat Varsinais-Suomen tehtävämäärät nousseet eniten vuosien 2008 – 2010 aikana. Täten voidaan olettaa, että suoritettun turvallisuusviestinnän laadulla on myös merkitystä tehtävämäärien kehittymiseen ja täten turvallisuusviestinnän vaikuttavuuteen.

Taulukko 2.2 Turvallisuuskoulutuksen toteuttamistavat pelastuslaitoksittain vuonna 2010 tapahtumamäärittäin prosentuaalisesti (Pronto)

	Valistus-kampanja	Messut tai muu yleisötilaisuus	Turvallisuuskoulutus	Mediavalistus
Etelä-Karjala	8	17	75	0
Etelä-Pohjanmaa	10	11	79	0
Etelä-Savo	19	19	62	0
Helsinki	1	8	90	0
Itä-Uusimaa	6	8	86	1
Jokilaaksot	6	6	85	3
Kainuu	4	5	91	0
Kanta-Häme	9	18	73	0
Keski-Pohjanmaa	17	18	64	0
Keski-Suomi	11	15	74	1
Keski-Uusimaa	8	14	78	0
Kymenlaakso	5	13	81	1
Lappi	13	12	75	0
Länsi-Uusimaa	10	16	73	0
Oulu-Koillismaa	9	17	73	1
Pirkanmaa	6	7	87	0
Pohjanmaa	17	16	66	1
Pohjois-Karjala	8	15	77	0
Pohjois-Savo	8	17	75	0
Päijät-Häme	9	15	75	0
Satakunta	11	13	77	0
Varsinais-Suomi	13	20	67	0
Yhteensä	9	13	78	0

Johtopäätösten tekeminen on kuitenkin oletusarvoista, koska verrattaessa listan ääripäivä erot ovat suuria, mutta esimerkiksi Etelä-Pohjanmaan alueella suoritettulla valistustyöllä ei ole ollut olennaista vaikutusta tehtävämäärien kehittymiseen. Etelä-Pohjan-

maan pelastuslaitos sijoittuu kummassakin taulukossa listan puoliväliin. Tarkempaan tarkasteluun on hyvä ottaa kolme eri pelastuslaitosta, jotka kaikki sijoittuvat edellä mainituissa taulukoissa eri sijoituksille erilaisten järjestelyperusteiden mukaan. Tarkasteluun on otettu Etelä-Pohjanmaan, Pohjois-Karjalan ja Varsinais-Suomen pelastuslaitokset. Valintaperusteina on käytetty niiden sijoittumista tehdyn turvallisuusviestinnän sekä niiden tarjoaman turvallisuusviestinnän suhteen (Taulukko 2.1 ja 2.2).

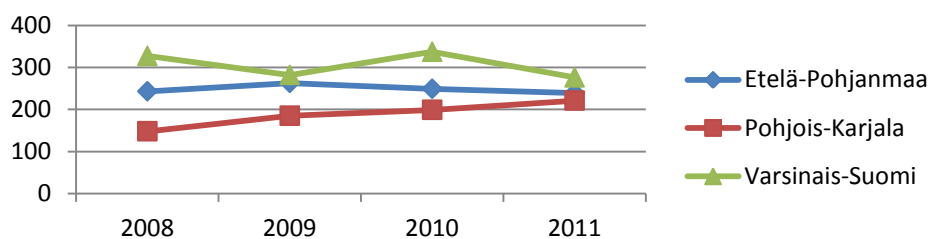
Tietojen osalta tarkastelussa on käytetty joko yhden tai neljän vuoden ajanjaksoja, jolloin turvallisuusviestintätöiden tuloksia voidaan tarkastella vain oletusarvoisesti. Todellinen vaikuttavuus on nähtävissä vasta vuosien päästä. Tilastoista on kuitenkin huomiotava, että pelastuslaitosten tulee tehdä tietoisia ratkaisuja siitä, minkälaista valistusta se tarjoaa oman alueensa asukkaille. Tarkimman tilastollisen tietoarvon saa, kun yhdellä alueella keskityttäisiin pelkästään messuihin ja suurin yleisötapahtumiin ja toisella turvallisuuskoulutukseen esimerkiksi työpaikoilla ja kouluissa

Ennalta ehkäisevän työn oletusarvona on, että ihmisten tieto-taitotason kasvaessa he ovat valmistautuneempia toimimaan onnettomuustilanteessa. Tulipalojen osalta tämä voisi tarkoittaa alkusammutustaitojen osaamista ja hyödyntämistä. Tarkasteltaessa tulipaloja (rakennuspalot, rakennuspalovaarat, maastopalot, liikennevälinepalot ja muut tulipalot) voidaan huomata, että Pohjois-Karjalan alueella määrällisesti tulipalot, joissa on yritetty alkusammutusta, ovat kasvaneet (kuvio 2.3). Tästä voidaan päätellä, että suoritetulla valistustyöllä on ollut merkitystä, eli ihmiset ovat osanneet käyttää alkusammuttimia. Toisaalta Pohjois-Karjalan alueella tulipalot, joissa alkusammutusta ei ole yritetty, ovat myös olleet määrällisesti nousussa (kuvio 2.4). Täten vaikutus ei ole suoraan verrattavissa. Etelä-Pohjanmaalla ja Varsinais-Suomessa tehtävät, joissa alkusammutusta on yritetty, ovat vähentyneet.

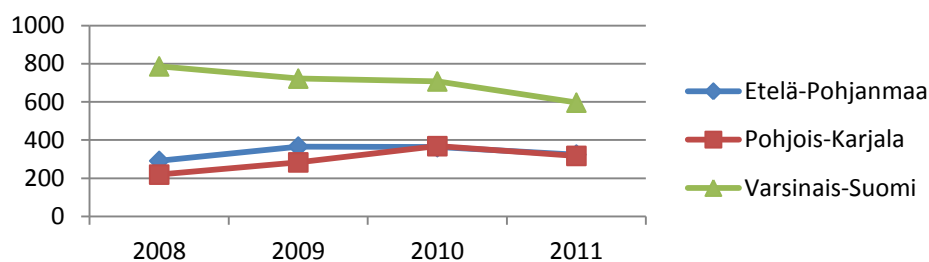
Tarkasteltaessa syitä, joiden vuoksi alkusammutusta ei ole yritetty, voidaan todeta, että alkusammutuksen puuttuminen on yhä vähenevässä määrin syy sen laiminlyömiseen (kuvio 2.5). Asiaa tarkemmin selvitettyä tulisi vaikuttavuuden osalta huomioida, onko alkusammutuskaluston lisääntymisen syynä pelastustoimen tekemä valistus ja palotarkastukset, joiden perusteella ihmiset ovat hankkineet itselleen alkusammuttimia, vai onko yritysten parantunut turvallisuushakuisuus osallisena asiaan. Varsinkin Varsinais-Suomen osalta tilasto antaa viitteitä alkusammutuskaluston lisääntymisestä. Muilla

alueilla tätä eroa ei ole nähtävissä. Kuitenkaan alkusammutuskaluston lisääntymisellä ei näytä olevan merkitystä alkusammutuksen yrittämiseen.

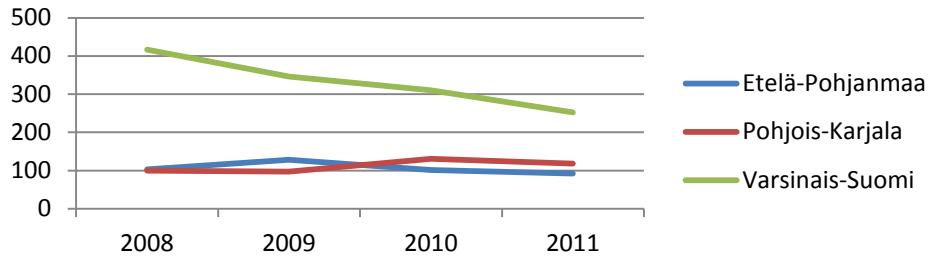
Varsinais-Suomen osalta on myös nähtävissä, että alkusammutuksen suorittamisesta on kieltäydytty aikaisemmasta vähemmän. (kuvio 2.6) Tämä kertoo osaltaan ihmisten uskalluksesta ja luottamuksesta omiin taitoihinsa yrittää alkusammutusta. Trendi on ollut kuitenkin hieman negatiivinen Etelä-Pohjanmaan pelastuslaitoksen osalta, jossa aikaisemmasta enemmän ihmiset eivät ole käyttäneet alkusammutusta, vaikka se on ollut saatavilla. Alkusammutuksen yrittämisestä silloin, kun tulipalo on levinnyt liian suureksi, on nähtävissä yhtäläisyyksiä eri aluelaitosten välillä (kuvio 2.7). Tässä voi kuitenkin olla erittäin paljon muuttujia, koska alueella sattuneet onnettomuudet ovat vuosittain erilaisia ja tulipalojen kehittymisnopeudet myös vaihtelevat, joten tilastollisesti ei voida todeta, onko yrittäminen johtunut uskalluksesta vai tulipalon varhaisesta kehittymisasteesta. Myös kiinteistöillä, joissa tulipalo on sattunut, on suuri merkitys muun muassa siinä tapahtuvien toimintojen ja palokuorman osalta.

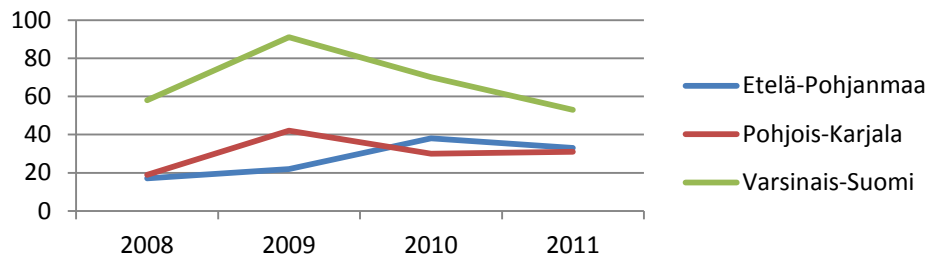
Kuvio 2.3 Tulipalot, joissa alkusammutusta on yritetty

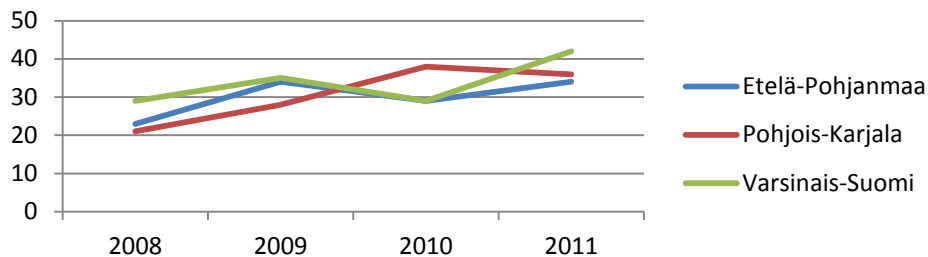
Kuvio 2.4 Tulipalot, joissa alkusammutusta ei ole yritetty

Kuvio 2.5 Alkusammutusta ei käytetty, koska sitä ei ollut saatavilla

Kuvio 2.6 Alkusammutusta ei suoritettu, koska paikalla olleet ihmiset eivät käyttäneet

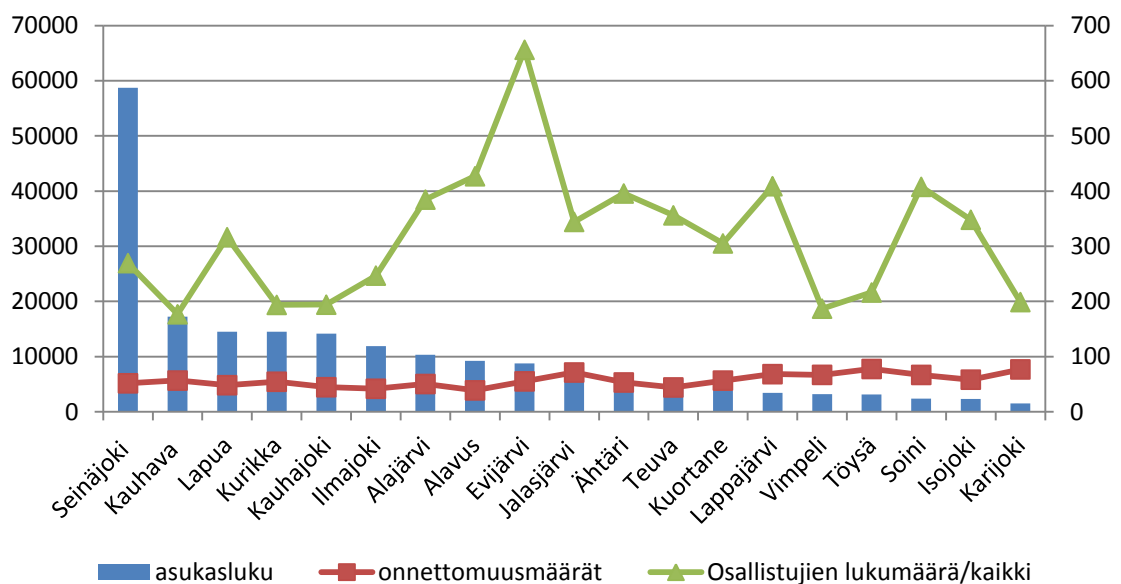

Kuvio 2.7 Alkusammutusta ei yritetty, koska tulipalo oli levinnyt liian suureksi

On kuitenkin kiinnostavaa huomioida, että suomalaiset uskovat vasta sitten, kun vaadittavasta asiasta määritetään lakiin perustuva konkreettinen velvoite kuten esimerkiksi ”palovaroitinpakko”. Toisaalta palovaroittimesta annetut ohjeet ja määräykset ovat helppoja noudattaa, koska ne ovat konkreettisia ja osaltaan yksiselitteisiä, minkä vuoksi lain vaikuttavuus on luultavasti ollut näin suuri. Lain vaikuttavuudesta kertoo, että vuosien 2002 - 2008 välillä noin 95 % kotitalouksista oli palovaroitin (Sisäasianministeriö, Pelastusasenteet 2008, Kuva 6, Liite 1). Kuitenkin vuosien 2000 – 2008 välillä ei ole huomattavissa muutosta siinä, kuinka usein kotitalouksissa tarkastetaan palovaroittimen kunto (Sisäasianministeriö, Pelastusasenteet 2008, Kuva 7, Liite 1). Suurimmassa osassa kotitalouksista palovaroittimen kunto tarkistetaan muutaman kerran vuodessa. Näiden tietojen perusteella voidaan olettaa, että pelastuslaitosten tekemä valistus ei ole

tehnyt kansalaisiin vaikutusta palovaroittimen toimintakyvyn ylläpitoon liittyvästä tiedoista ja velvoitteesta pitää palovaroitin toimintakunnossa kuukausittain.

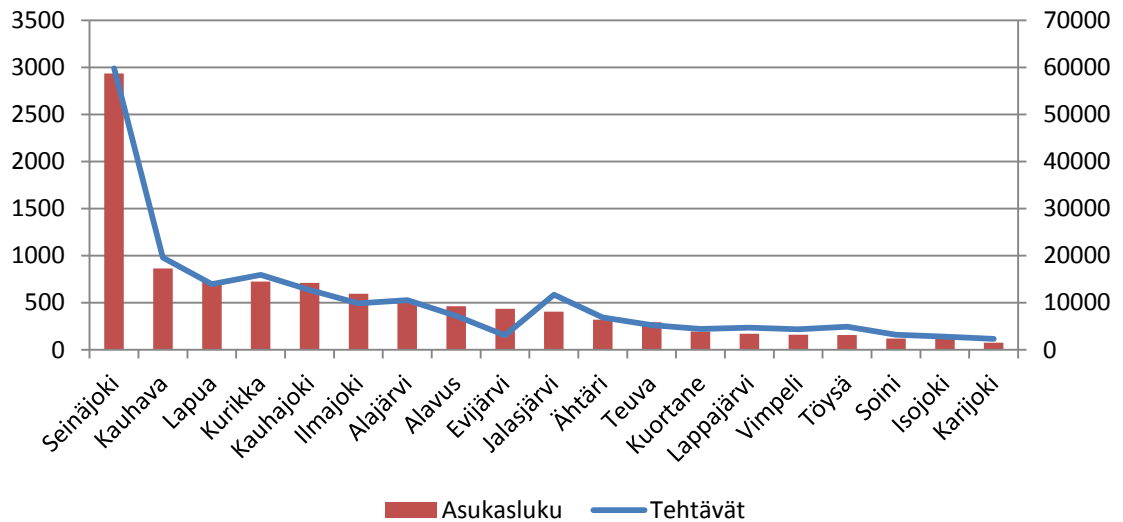
Prontosta tarkasteltaessa suoritettua turvallisuusviestintää suhteessa asukaslukuun ja onnettomuusmääriin saadaan tulokseksi seuraavat kuviot 2.8, 2.9 ja 2.10. Kuvioista voidaan nähdä, onko tehdyllä turvallisuusviestinnällä ollut lyhytkestoista vaikutusta pelastustoimen tehtävämääriin Etelä-Pohjanmaalla. Neuvontaan on laskettu valistuskampanjat, messut ja muut yleisötilaisuudet sekä turvallisuusneuvonta. Koulutuksen osalta on näkyvissä pelkästään turvallisuuskoulutus. Merkinnöissä on kuitenkin luultavasti heittoa eri kuntien välillä, koska osa kunnista on kirjannut Nou hädän valistuskampanjaksi ja osa turvallisuuskoulutukseksi. Pelastustoimen tehtäväksi on valittu kaikki muut onnettomuustyyppit kuin ensivaste-, virka-apu- tai yhteistoimintatehtävä.

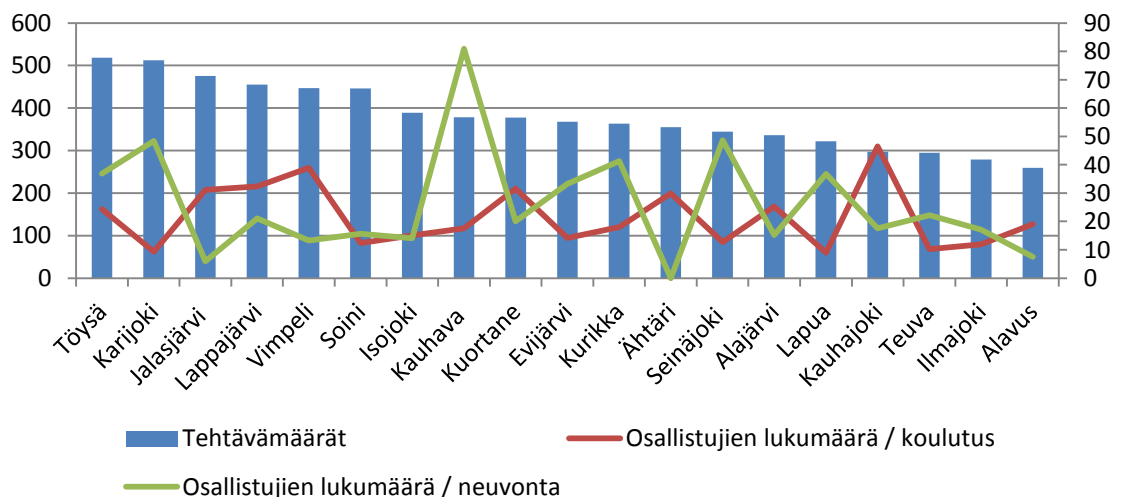
Kuvio 2.8 Onnettomuusmäärät vuosina 2009 - 2011 sekä turvallisuusviestintään osallistuneet henkilöt vuosina 2010-2011 (suhteutettuna per 1000 asukasta) (Pronto)

Kuviossa 2.8 on nähtävissä suoritettu turvallisuusviestintä sekä onnettomuusmäärät suhteutettuna kunnan asukaslukuun. Kuvioista erottuva selvästi kunnat, joissa turvallisuusviestintää tarjotaan paljon suhteessa asukaslukuun. Näitä ovat muun muassa Lapua, Evijärvi, Ähtäri, Lappajärvi ja Soini. Verrattaessa samojen kuntien onnettomuusmääriä kuviossa 2.2 ja 2.3 voidaan todeta, että tehtävämäärät ovat alhaisia Lapuan, Ilmajoen, Alavuden ja Evijärven osalta. Tämän vuoksi voidaan päätellä, että onnettomuuksien

ehkäisyytön ja tehtävämäärien välillä ei ole suoraa suhdetta. Kuvioista kuitenkin erottuu Evijärvi, jossa turvallisuusviestintätöitä on tehty ahkerasti, mikä on osaltaan voinut heijastua myös tehtävämääriin. Tehtävämäärien korkea suhde asukaslukuun nähden on Karijoella (kuvio 2.1), mitä ei kuitenkaan voida selittää turvallisuuskoulutuksen pienellä määrällä ja turvallisuusneuvonnan suurella määrällä. Karijoki on kuitenkin yksi kunnista, joissa onnettomuuksien ehkäisyyttä tehdään vähiten suhteessa asukaslukuun.

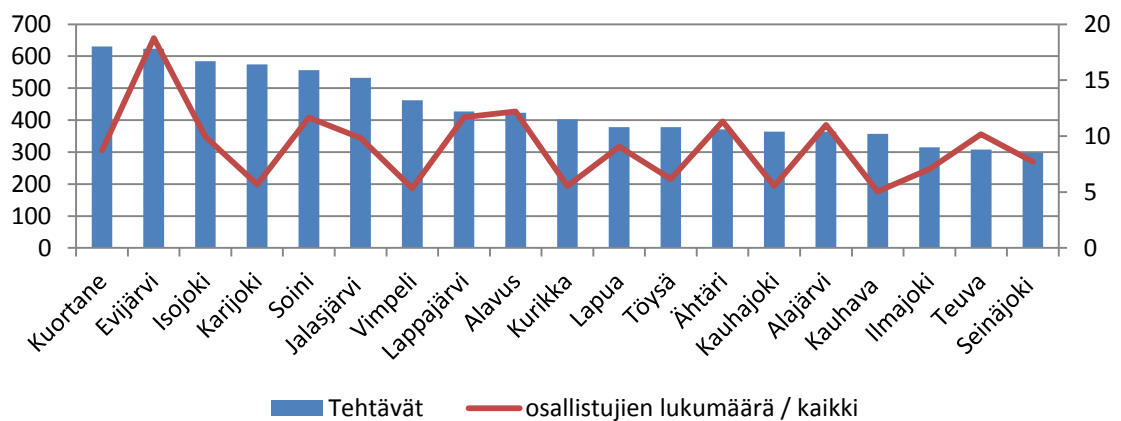
Kuvio 2.9 Tehtävämäärät vuosina 2009 – 2011 sekä asukasluku (Pronto)

Kuvio 2.10 Onnettomuusmäärät sekä turvallisuuskoulutukseen ja turvallisuusneuvontaan, messuihin ja yleisötilaisuuksiin osallistuneet asukkaat suhteutettuna kunnan väkilukuun (per 1000 asukasta) (Pronto)

Valittaessa onnettomuustyypeiksi vain tulipalot mukaan lukien rakennuspalovaarat voidaan huomata, että suoritettulla turvallisuusviestinnällä ei ole vaikutusta tulipalojen määrään (kuvio 2.11). Suurin osa turvallisuusviestinnästä kuitenkin keskittyy tulipalojen ehkäisemiseen ja arjen turvallisuuteen. Tämän vuoksi voidaan olettaa, että tällä hetkellä turvallisuusviestinnällä ei ole Etelä-Pohjanmaan alueella tarpeeksi vaikuttavuutta pienentämään tulipalojen määrää. On myös huomattava, että näiden kuvioiden pohjalla olevat tilastot ovat Prontoista, johon ei ole millään tapaan tarkoin määritelty esimerkiksi turvallisuuskoulutuksen laatua tai palautetta. Ajanjakso on myös kovin lyhyt merkitsemään tapahtuneita tai tapahtumattomia muutoksia.

Tällä hetkellä pelastuslaitosten tekemän valistuksen vaikuttavuudesta ei ole olemassa selkeää konkreettista näyttöä. Pelastuslaitosten tulisi tarkastella alueillaan tarkemmin toteutunutta turvallisuusviestintää sekä sen vaikutuksia. Turvallisuusviestintä tulisi jaotella tarkemmin aihealueisiin, joiden perusteella sen toteutumisen todellisten vaikutusten valvonta olisi helpompaa. Voidaan myös todeta, että näin välillisesti tarkasteltuna pelastustoimen tekemällä turvallisuusviestinnällä ei ole suoraa yhteyttä tapahtuneisiin onnettomuuksiin tai tapahtumiin, joihin palokunta on hälytetty paikalle. Alalla onkin siis alettava pohtia, millä tavalla turvallisuusviestintätoimintaa tulee muuttaa, että vaikutus on nähtävissä niin suoraan kuin myös välillisesti.

Kuvio 2.11 Kaikki tulipalot ja turvallisuusviestintään osallistuneet henkilöt (per 1000 asukasta) (Pronto)

Tällä hetkellä valistustyön seuranta perustuu pääosin numeraalisiin mittareihin, joiden valvonta ja vertailu on helppoa. Turvallisuuskoulutukseen osallistuneiden henkilöiden

määrä on paljon helpompi suure kuin osallistuneiden osaamisen taso koulutuksen jälkeen tai vaihtoehtoisesti turvallisuusviestinnän avulla saavutetut asennemuutokset. Toteutettua turvallisuusviestintää verrataan alueelle palvelutasopäätöksessä määrättyyn tavoitteeseen, joka on yleisesti esitetty prosentuaalisena määränä suhteessa väestömäärään. Etelä-Pohjanmaalla tavoiteosuus on 20 % väestöstä (Etelä-Pohjanmaan pelastuslaitoksen palvelutasopäätös 2009, 24). Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintovirasto on määritellyt tavoitteeksi 10 - 20 % väestöstä (Peruspalveluiden arviointiraportti 2011, 239).

Pelastuslain (23 § 2 mom.) mukaan aluehallintoviraston tehtävänä on valvoa pelastustoimen palvelujen saatavuutta ja tasoa toimialueellaan. Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintovirasto on arvioinut alueen toimintaa vuoden 2011 peruspalveluiden arviointiraportissa, jossa keskitytään kuitenkin vain pääosin toimintavalmiuseroihin ja riskialuesäävutettävyyteen sekä palotarkastettujen kohteiden määrää (Aluehallintovirasto). Alalla ei tällä hetkellä ole keskitettyä valvontaa turvallisuusviestinnän suhteen. Pelastustoimen strategian asettamat tavoitteet on vaikea saavuttaa, koska nykyisestä tilanteesta ei ole selvää kuvaa, minkä vuoksi tavoitteiden tarkka asettelu voidaan toteuttaa vain puutteellisesti.

Turvallisuusviestinnän vaikuttavuutta tarkasteltaessa on myös muistettava muiden muuttujien merkitys tehtävämääriin. Valvontasuunnitelman katsotaan olevan osa onnettomuuksien ehkäisytyötä, mutta sen suorittamisperiaate sekä määräävä lainsäädäntö on kuitenkin erilaista kuin esimerkiksi turvallisuuskoulutuksen tai suurten yleisötilaisuuksien esittelyt. Valvontasuunnitelman toteuttamisella voidaan päästä vaikuttavuuteen tehtävämäärissä parantuneen rakenteellisen paloturvallisuuden myötä. Muita muuttujia voivat olla suuret onnettomuudet, jotka tapahtuvat alueella. Nämä onnettomuudet saavat yleensä paljon julkisuutta mediassa, minkä myötä ihmisten tietoisuus onnettomuuteen johtaneista syistä on hetken ajan paljon esillä. Ihmiset käyttäytyvät tietyn ajan onnettomuuden jälkeen turvallisemmin, jolloin tehtävämäärät laskevat, mikä on kuitenkin väliaikaista. Tulee myös pohtia, miltä osin erot tehtävämäärien ja suoritettujen turvallisuusviestinnän välillä kasvavat tarpeeksi merkittäviksi, että voidaan todeta tehtävämäärien kehittymisen pohjautuvan tehtyyn turvallisuusviestintään.

2.5 Valistus opetustoimessa

Peruskoulun opetuksen perustana on Perusopetuslaki (628/1998), jossa säädetään opetuksen tavoitteista, järjestämisestä sekä myös turvallisuudesta kouluissa. Perusopetuslain 29 § velvoittaa koulun suunnittelemaan oppimisympäristön turvalliseksi ja varautumaan erikoistilanteisiin. Koulujen turvallisuutta ylläpitää myös Pelastuslaissa (15§) annetut vaatimukset suunnittelusta, jonka näkyvin muoto on pelastussuunnitelma. Uusimmassa sisäisen turvallisuuden ohjelmassa on otettu myös kantaa oppilaitosten turvallisuuteen niin kiusaamisen ja syrjimisen osalta kuin myös velvoitettu koulut varautumaan koulu-uhkauksiin ja kouluissa tapahtuviin tapaturmiin (Sisäisen turvallisuuden ohjelma 2012, 15 - 16).

Kunnat ovat myös velvollisia laatimaan turvallisuussuunnitelman, jossa otetaan kantaa koulujen turvallisuuteen. Kauhavan kaupungin turvallisuussuunnitelmassa on paneuduttu opetustoimen turvallisuusprofiiliin. Suunnitelmassa on määritelty koulujen turvallisuuden perustuvan ajantasaiseen pelastussuunnitelmaan, henkilökunnan ja oppilaiden koulutukseen ja tiedotukseen, oppilaiden turvallisuuskoulutukseen sekä poistumisteiden kunnosta huolehtimiseen. (Kauhavan kaupunki, turvallisuussuunnitelma 2011, 6.)

Koulujen opetukseen vaikuttaa vahvimmin opetushallituksen hyväksymä Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet -asiakirja (1, 2, 3/011/2004), jonka ohjeiden mukaan koulut ovat velvollisia rakentamaan oman opetussuunnitelmansa. Koulun opetussuunnitelmassa on otettava huomioon kasvatus- ja opetustyön painopistealueet, joiden tavoitteet ja sisällöt sisältyvät useisiin oppiaineisiin (Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2004, 38). Painopistealueita on yhteensä seitsemän, joista yksi on turvallisuus ja liikenne. Kyseisen aihekokonaisuuden päämääränä on ”auttaa oppilasta ymmärtämään turvallisuuden fyysisiä, psyykkisiä ja sosiaalisia ulottuvuuksia sekä opastaa vastuulliseen käyttäytymiseen”. Yksi aihekokonaisuuden tavoitteista on, että oppilas oppii tunnistamaan, ennakoimaan ja välttämään vaaratilanteita ja turvallisuusriskejä, mutta myös toimimaan onnettomuus- ja kriisitilanteissa tarkoituksenmukaisesti Eri aihekokonaisuuksien tavoitteet on jaettu eri oppiaineiden kesken, ja paloturvallisuuteen liittyviä aiheita opetetaan niin ympäristötiedossa, kemiassa, fysiikassa kuin terveystiedossa. (Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2004, 42, 163, 185.) Turvallisuuteen liitty-

vät asiat painottuvat tällä hetkellä eniten peruskoulun kahdeksannelle luokalle pääosin Nou hätä -kampanjan vuoksi (Niemi ym., 25).

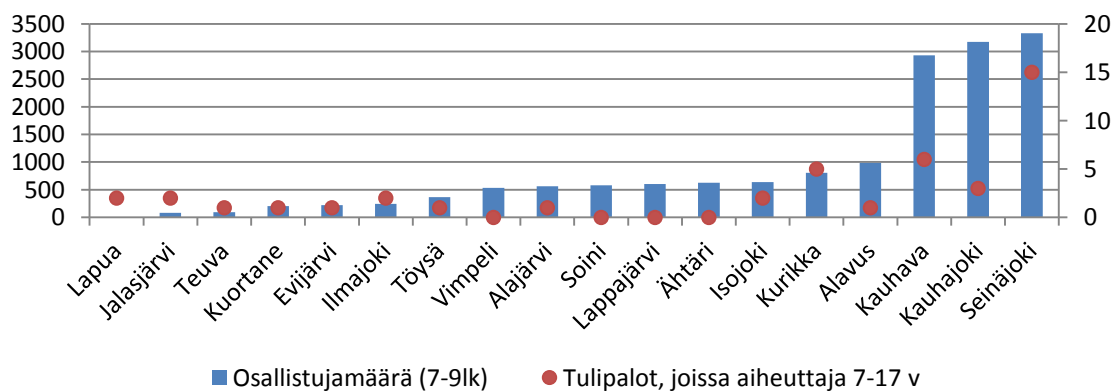
Aihekokonaisuuksien tavoitteisiin pääsyä on arvioitu opetushallituksen koulutuksen seurantaraportissa, jossa asiaa on tarkasteltu kyselytutkimuksien avulla (Niemi ym. 2012). Turvallisuus ja liikenne -aihekokonaisuus on eniten näkyvillä koulujen toiminnassa oppitunneilla (81,1 %), pihan liikennejärjestelyissä (78,9 %) sekä välitunneilla (64 %). Vastanneista opettajista 20,2 % koki aihekokonaisuuden vaikuttaneen paljon tai erittäin paljon koulun toimintaan viimeisen kolmen vuoden aikana, kun taas 71,3 % koki aihekokonaisuuden vaikuttaneen joko vähän tai ei lainkaan (Niemi ym. 2012, 29 - 30). Näiden lukujen perusteella voidaan päätellä, että turvallisuutta ylläpidetään tilanteissa ja paikoissa, joissa turvallisuus on nähty haasteena vuosikymmenten ajan. Koulun pihojen liikennejärjestelyihin otetaan kantaa liikenteen lainsäädännön opettamien asioiden kautta ja välitunnilla oppilaiden koetaan olevan turvattomassa tilanteessa valvonnan puutteen takia. Oppitunneilla turvallisuus nähdään tapahtuvan vain opetettavana asiana. Turvallisuus halutaan ylipäättään nähdä vain muiden ulkopuolisten toimijoiden huolen aiheena. Turvallisuuteen ei oteta kantaa yksilötasolla, mistä alhaiset luvut vaikuttavuudessa voivat johtua. Kyseinen ajattelumalli kuitenkin vähentää turvallisuusopetuksen vaikuttavuutta.

Kouluissa suoritettu turvallisuusopetus kuuluu yleisesti rehtorin ja henkilökunnan vastualueeseen (81,1 %). Vierailevat asiantuntijat ovat osallistuneet opetukseen 67,4 % kouluissa, kun taas muu henkilökunta on osallistunut kouluissa 29,5 %. Eri aihekokonaisuuksien välillä koulut olivat tehneet eniten yhteistyötä kunnan (32 %) sekä järjestön ja yhteisöjen (33 %) kanssa turvallisuus- ja liikenneopetuksen suhteen (Niemi ym. 2012, 26, 32, 36) Yhteistyötahoja voidaan nähdä tässä olevan esimerkiksi pelastuslaitokset, poliisi, Suomen Punainen Risti tai muut vapaaehtoisjärjestöt.

Koulun ja viranomaisten yhteistyö korostuu vahvasti Nou hätä -kampanjassa, mutta myös kouluille määrättyjen koulupoliisien toiminnan kautta. Pelastuslaitoksen rooli on vahva koulujen rakenteellisen turvallisuuden ylläpitämisessä palotarkastusten muodossa. Sisäisen turvallisuuden ohjelmassa koulujen omatoimisen varautumisen seuranta ja oppilaitosten turvallisuusryhmän loppuraportissa esitettyjen suositusten toteuttamisen seuranta on annettu pelastuslaitosten tehtäväksi (Sisäisen turvallisuuden ohjelma

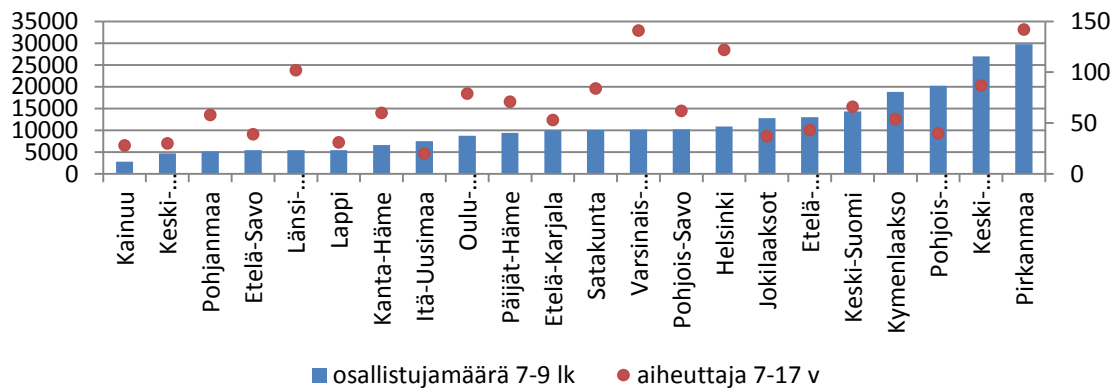
2012, 33.) Näiden seikkojen vuoksi kouluilla on olemassa jo aiempi verkosto asiantuntijoiden ammattitaidon avulla tapahtuvan opetuksen suunnitteluun ja henkilökunnan koulutukseen, minkä vuoksi yhteistyötä tulevaisuudessa voidaan lisätä ja näin ollen korostaa siitä saatavia hyviä vaikutuksia.

Opettajat ovat kokeneet, että vähäinen asianhallinta aiheesta ei ole haitannut turvallisuus- ja liikenneasioiden opettamista (41,5 % ei lainkaan, 43,6 % vähän eikä täydennuskoulutuksen puutteella ole ollut yhteyttä toteuttamiseen (38,3 % ei lainkaan, 40,4 % vähän). Tutkittavista aihekokonaisuuksista oppikirjojen puute oli haitannut vähiten turvallisuus- ja liikenneopetuksen toteuttamista (Niemi ym. 2012, 33 - 35). Tässä on näkyvissä selvästi turvallisuusaiheisen materiaalin helppo saatavuus, jonka myötä opettajat ovat pystyneet etsimään itse tietoa esimerkiksi pelastuslaitosten sivuilta. Myös Nou hätä-kampanjan mukana tuleva opetusmateriaali on käyttökelpoista. On kuitenkin huomattava, että opetuksen laatu perustuu pitkälti opettajan omaan kiinnostukseen hankkia tietoa sekä hankitun tiedon oikeellisuuteen. Esimerkiksi oppilaitosten turvallisuusyhtöryhmän loppuraportissa mainitaan, että opettajankoulutuksessa ei perehdytä riittävästi koulun turvallisuuteen ja toimintaan vaaratilanteessa (Oppilaitosten turvallisuus 2009, 24). Erilaisista suunnitelmista on nähtävissä, että nykyaikana ei pyritä opettamaan oppilaita turvallisuusasioista kiinnostuneita ja oma-aloitteisia kansalaisia, vaan pyritään vuoro-vaikutteiseen ympäristöön, jossa on turvallista oleskella. Nykyään myös panostetaan enemmän rakenteelliseen ja tekniseen turvallisuuteen, sekä uhka- ja riskiarviointiin. Kyseinen opetustapa ei kuitenkaan edesauta oppilaiden turvallisuusosaamisen kehittymistä.

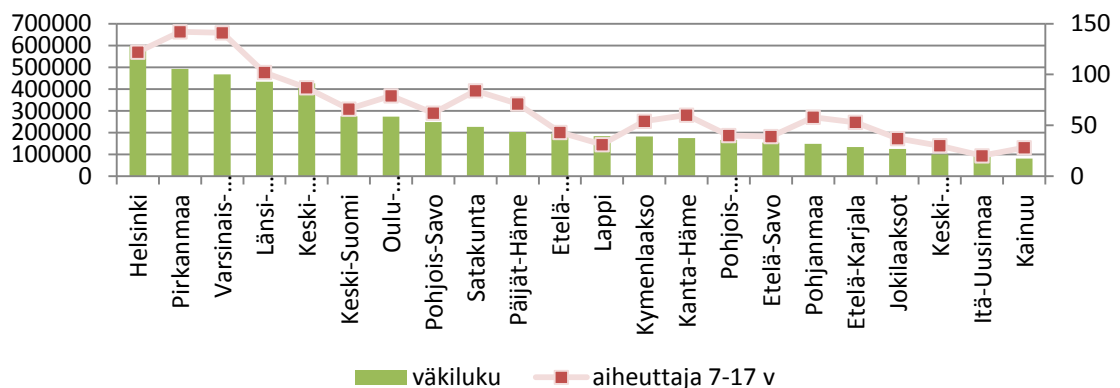

Kuvio 2.12 Tulipalot, joissa aiheuttajana 7-17-vuotias sekä turvallisuusviestintään osallistuneiden määrä vuosina 2010–2012 kunnittain Etelä-Pohjanmaalla (Pronto)

Kuvioissa 2.12 ja 2.13 on listattu tulipalot, joiden aiheuttajan on selvitetty olevan 7 - 17-vuotias. Kuvioissa on myös nähtävissä yläasteikäisille annettu turvallisuusviestintä henkilömäärittäin. Kuvioista on nähtävissä, että annetun valistuksen määrä ei ole suhteessa tapahtuneisiin tulipaloihin. Täten voidaan olettaa, että pelastuslaitoksen suorittamalla valistuksella ei ole ollut vaikuttavuutta tulipalojen syttymiseen. Otettaessa mukaan kokonaisten pelastustoimialueiden väestömäärä ja verrattaessa sitä 7 - 17-vuotiaiden aiheuttamiin tulipaloihin on trendi selvempi, mikä on nähtävissä kuviossa 2.7. Havainto tukee jo kauan tiedettyä faktaa, että siellä missä on ihmisiä tapahtuu onnettomuuksia, eikä täten suoritetulla turvallisuusviestinnällä ole ollut vaikuttavuutta 7 - 17 -vuotiaiden nuorten syyttelyyn.

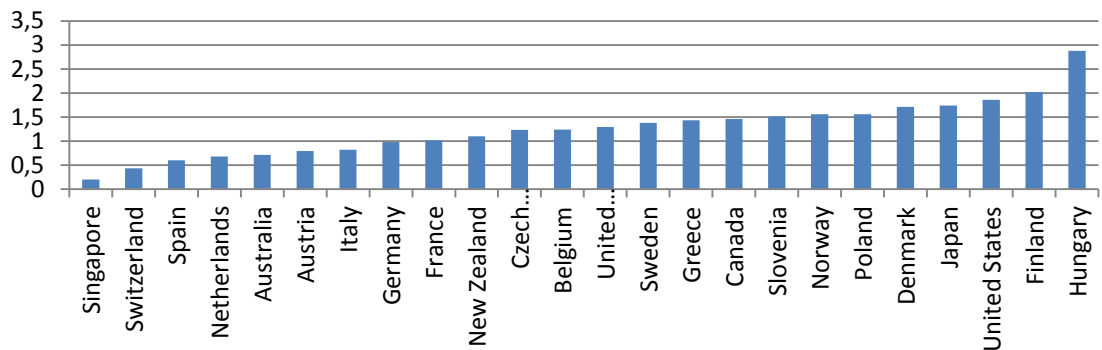
Kuvio 2.12 Tulipalot, joissa aiheuttajana 7-17-vuotias sekä turvallisuusviestintään osallistuneiden määrä vuosina 2010–2012 pelastuslaitoksittain (Pronto)

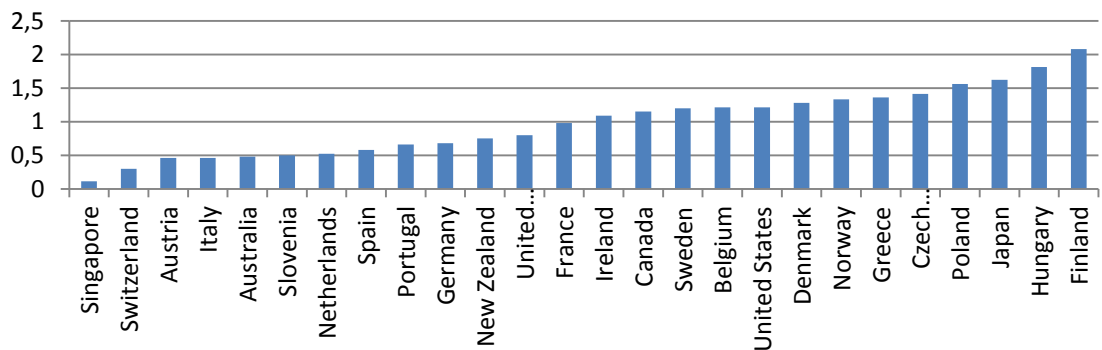
Kuvio 2.13 Tulipalot, joissa aiheuttajana 7-17-vuotias sekä alueiden väkiluku 2010–2012 pelastuslaitoksittain (Pronto)

2.6 Kansainvälinen tarkastelu

On selittämätön tosiasia, että Suomi sijoittuu palokuolematilastoissa kärkipäähän kansainvälisessä asteikossa (Kuvio 2.14 ja 2.15). Vuosina 2006 - 2008 kärkiviisikkoon sijoittuivat Suomi, Unkari, Japani, Puola ja Tšekki (Kuvio 2.15), kun taas vuosina 1995 - 1997 kärkiviisikossa olivat Unkari, Suomi, USA, Japani ja Tanska (Kuvio 2.14). USA:n arvo oli aikaisemmin 1,86 palokuollutta 100 000:ta asukasta kohden, kun myöhemmin se on 1,21. Tässä voidaan nähdä selvä lasku palokuolemien määrässä. Tanskassa arvona oli aikaisemmin 1,71, kun myöhemmin se oli 1,28. Tanska ja USA ovat pysyneet laskemaan palokuolemien määrää viimeisten 10 vuoden aikana, samoin Unkari (1995-1997: 2,88 ja 2006-2008: 1,81). Suomessa palokuolleiden määrä on pysynyt vakiona (2,02 ja 2,08). On täten merkittävää tutkia kyseisten maiden toimenpiteitä palokuolemien vähentämisessä, jotta myös Suomen palokuolemaluvut saadaan laskemaan.

Kuvio 2.14 Palokuolemat per 100 000 ihmistä kansainvälisessä vertailussa vuosina 1995 - 1997 (World Fire Statistics, 2001)

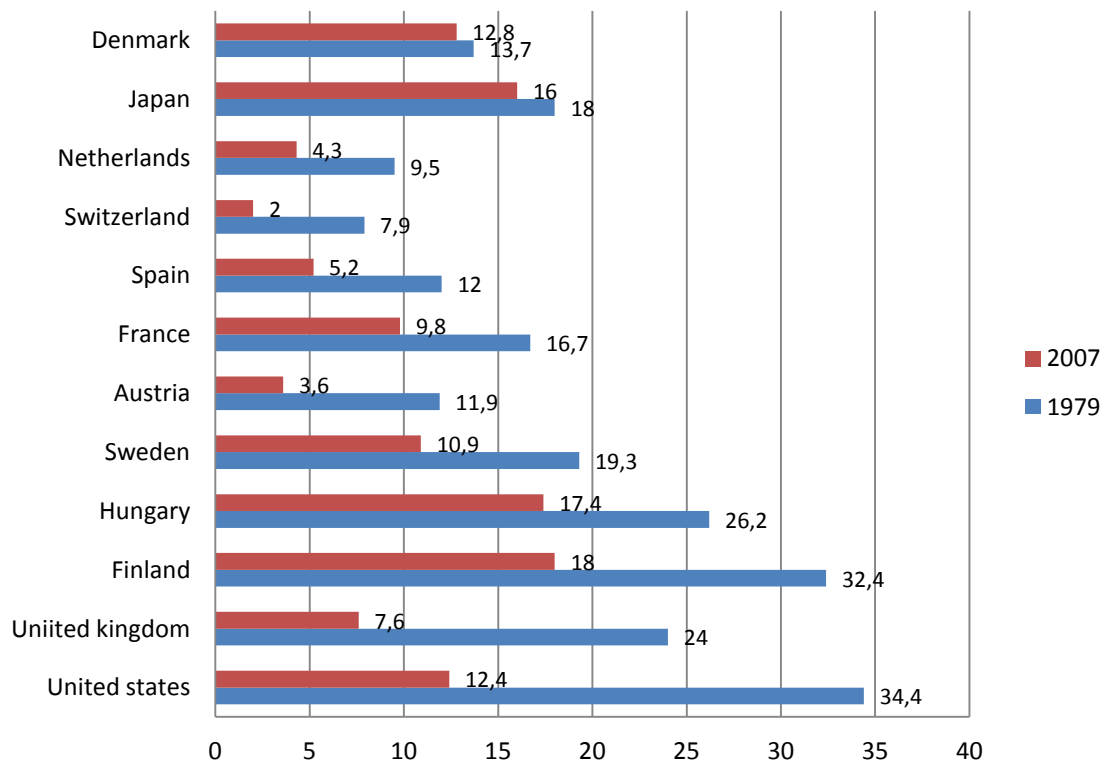

Kuvio 2.15 Palokuolemat per 100 000 ihmistä kansainvälisessä vertailussa vuosina 2006 - 2008 (World Fire Statistics, 2011)

On kiinnostavaa, että Yhdysvalloissa palokuolleen profiili vastaa melkein samaa kuin Suomessa. Yhdysvalloissa vuonna 2006 palokuolleista 60,3 % oli miehiä kun taas Suomessa miesten osuus on keskimäärin 72 %. Yhdysvalloissa palokuoleman riski kasvaa 45-vuotiaasta lähtien, kun taas Suomessa palokuolleen miehen keski-ikä on 55 vuotta ja naisen 61 vuotta. (Kokki ym. 2008, 54 - 55; Federal Emergency Management Agency 2008, myöh. FEMA, 38 - 39). Alkoholin merkitys on myös kansainvälisesti huomioitu palokuolemien määrässä. Muun muassa Tanskassa, Skotlannissa ja USA:ssa palokuollut on usein ollut alkoholin vaikutuksen alaisena kuollessaan. Yhdysvalloissa suurin osa (82 %) palokuolemiin johtaneista tulipaloista tapahtuu asuinkiinteistöissä, joissa useimmin tulipaloon johtanut syy on ruuanlaitto, mutta palokuolemaan johtaneen tulipalon syy on tupakointi (FEMA 2008, 22, 55, 58.) Myös Euroopassa 80 % palokuolemista tapahtuu asuintaloissa (Nibra, 7). Yhdysvallat kuten Suomi on myös laatinut osavaltioittain lainsäädännön, jossa vaatimuksena on ollut itsestään sammumattomien tupakoiden myyntikielto (NFPA, Coalition for fire-safe cigarettes). Tuloksia lainmuutoksesta ei ole kuitenkaan vielä saatu. Näiden tilastollisten erojen perusteella voidaan päätellä, että on olemassa universaali palokuolleen profiili, ja tiedostamalla tämä profiili pystytään vähentämään palokuolemia kansainvälisesti.

Verrattaessa Suomea muihin valtioihin on tärkeä tarkastella, miksi juuri tietyissä valtioissa palokuolemaluvut ovat alhaisia tai korkeita, mutta myös mikä on aiheuttanut muutokset vuosien varrella. Tämän tarkastelun avulla voidaan saada selville tarkempia keinoja palokuolemien vähentämiseen myös Suomessa. Yhdeksi syyksi Suomen synkkiin palokuolematilastoihin voidaan epäillä III- ja IV-riskialueiden huonoa saavutettavuutta. Geneva Associationin lokakuun 2011 informaatiojulkaisussa on esitetty taulukko pelastustoimen prosentuaalisesta osuudesta vapaaehtoisten ja vakinaisten kesken. Verrattaessa kuitenkin kansainvälisiä tilastoja ei eri tavalla järjestettyjen palotoimien välillä ole suoraa yhteyttä palokuolemien määrässä. Esimerkiksi Itävallassa pelastustoimi on järjestetty melkein täysin vapaaehtoisten voimin ja palokuolemaluvut sijoittuvat joukon parempaan päähän. Voidaan olettaa, että maissa, joissa vapaaehtoisten osuus on suuri, on pelastustoimen yksiköiden tavoitettavuusajat pienempiä, koska paloasemaverkosto on tiheämpi, ja täten myös palokuolemia vähemmän. Tällä tarkastelulla ei kuitenkaan ole näkyvissä yhtäläisyyksiä.

USA:ssa on tapahtunut suuri pudotus vuosien 1979 – 2007 välillä. USA:n hallinto aloitti 1970-luvulla aktiivisen kampanjan palokuolemien pudottamiseksi, mikä on nähtävissä kuviossa 2.16. Kampanjassa pyrittiin lisäämään ihmisten tietoutta tulipaloista. (Ahrens, 52) Isossa-Britanniassa säädetty lainsäädäntö, joka edellyttää verhoiltujen huonekalujen palosuojaamista sekä televisioiden rakentamista palosuojatuista materiaaleista on vaikuttanut selvästi tulipalojen ja palokuolemien määrään. Lainsäädäntö on kuitenkin säädetty 1970- ja 1980 -luvulla, joten uusia toimenpiteitä on löydettävä. Palovaroitimien lisääminen asuinkiinteistöihin on tunnustettu maailmanlaajuisesti hyväksi keinoksi palokuolemien vähentämisessä, mutta pattereiden puuttuminen on yleisesti syynä toimimattomuuteen (Nibra 2009, 42 - 43, 46).

Kuvio 2.16 Keskiarvoinen palokuolleisuus vuosina 1979 -2007 per 1 000 000 asukasta (U.S. Department of homeland security, National Fire Data Centre, 3)

3 TEOREETTINEN VIITEKEHYS

3.1 Turvallisuus

Onnettomuuksien ehkäisytyön päätavoitteena on turvallinen elinympäristö, joka pitää sisällään esimerkiksi pienen riskin kuolla tapaturmaisesti, mutta myös kansalaisen luotamuksen alueella toimiviin viranomaisiin. Yksi keino turvallisemman elinympäristön toteuttamisessa on onnettomuuksien vähentäminen, minkä seurauksena myös ihmisten tapaturmaiset kuolemat ja kiinteälle omaisuudelle tapahtuvat vahingot vähenevät. Näiden väheneminen on suoraan yhteydessä valtion ja kuntien käytettävissä oleviin taloudellisiin resursseihin ja peruspalveluiden tuottamiseen, mutta myös ennen kaikkea kansalaisten elämän tasoon ja käsitykseen alueella toimivista viranomaisista.

Pyrittäessä tuottamaan turvallinen elinympäristö on ensin tarkasteltava seikkoja, jotka vaikuttavat sen muodostumiseen. Yksi vahva tekijä turvallisuuden muodostumisessa sekä ylläpitämisessä on turvallisuuden tunne, jonka ihminen kokee objektiivisena ja subjektiivisena. Objektiivisella turvallisuudella käsitetään tämänhetkinen todellinen turvallisuustilanne, jota kuvaa pääasiassa tilastot. Subjektiivinen turvallisuus on ihmisen tunne turvallisuudesta, johon voi vaikuttaa esimerkiksi lehtien välittämät uutiset alueella tapahtuneista onnettomuuksista. (Perttula 2012, 17.) Turvallisuus on myös kontekstisidonnainen käsite, koska ihmiset kokevat turvallisuuden eri tavalla. Toiset kokevat turvallisuuden tunteen olevan kiinteässä yhteydessä mikroympäristöönsä kuten ihmisiin, omaan elämään ja asuinympäristöön, kun taas toiset kokevat turvallisuuden laajempina kontekstina. Laajemmassa kontekstissa turvallisuuden tunteeseen voivat vaikuttaa esimerkiksi globaalit ja fyysisesti kaukana tapahtuvat onnettomuudet. (Härkönen 2007, 61 - 62)

Yhteisön hyvä turvallisuustaso edellyttää, että objektiivinen ja subjektiivinen turvallisuus ovat tasapainossa ja hyvällä tasolla (Perttula 2012, 17). Toisin sanottuna ihmiset ovat tietoisia tämänhetkisestä todellisesta tilanteesta, mutta he myös tuntevat olonsa turvalliseksi. Ennaltaehkäisevällä työllä pyritään vaikuttamaan ihmisten subjektiivisen käsitykseen turvallisuudesta. Ihmisten subjektiivisen käsityksen tulee vastata senhetkistä oikeaa turvallisuuden tilaa, jotta he voivat omalla asennoitumisellaan ja käyttäytymi-

sellään muuttaa omassa elinympäristössään kokemia huonoja asioita ja korostaa hyviä turvallisuusseikkoja. Pelastustoimen tehtäviä pystytään vähentämään vain muuttamalla ihmisten käyttäytymistä ja toimintaa, minkä vuoksi objektiivinen turvallisuus on kiinteästi yhteydessä subjektiiviseen turvallisuuteen. Turvallisuuskulttuurin ymmärtäminen on olennainen osa turvallisuuden kehityksen tutkimista, koska ihmiset toimivat pääosin sen mukaan, miten he kokevat asiat, ei niin kuin asiat todellisuudessa ovat (Niemelä ym. 2000, 20–21). Suunniteltaessa pelastustoimen onnettomuuksien ehkäisytyötä ja eritoten sen vaikuttavuuden lisäämistä on pohdittava, millä eri tavoilla ja sanomilla pyritään vaikuttamaan subjektiiviseen käsitykseen turvallisuudesta.

Hyvänä esimerkkinä on harvaan asuttujen seutujen asukkaiden käsitys turvallisuustilanteesta. Tällä hetkellä monien II - IV -riskialueiden paloasemien alueella tilanne on epätasapainossa. Ihmiset luottavat pelastusviranomaiseen ja olettavat, että apu on paikalla, kun sitä tarvitaan, vaikka tosiasiassa kohteet sijaitsevat kaukana paloasemista ja tavoitettavuusajat ovat pitkiä. Tämä on osa subjektiivista turvallisuutta, jossa ihmiset kokevat olevansa turvassa, koska auttajat ovat lähellä. Paloaseman arki esitetään valtaväestölle tavalla, jossa palomiehet nukkuvat asemalla ja autot ovat ulos hallista yhdessä minuutissa. Totuus on kuitenkin toinen. Vain 30 % väestöstä asuu I-riskialueella, jossa kyseinen palvelu on taattu (Pelastustoimen taskutilasto 2012, 3). Tämän vuoksi pelastustoimen tulisi päästä eroon tästä tavasta esittää oma toimintansa ja päinvastoin korostaa tosiasioita, joihin kuuluvat todelliset lähtö- ja saavutettavuusajat. Tällä tavoin pienennetään subjektiivisen turvallisuuden tunnetta ja annetaan ihmisille tilaisuus panostaa itse oman turvallisuutensa luomiseen. Ihmisen kyky ymmärtää oma panoksensa henkilökohtaisen turvallisuuden ylläpidossa on äärimmäisen tärkeää onnettomuusmäärien ja tapaturmien vähentämisessä.

Omaan turvallisuuteen panostaminen on näkyvissä omakotitalo- ja kerrostaloasujien vertailussa. Omakotitaloissa on useammin sammutuspeite ja käsiammutin kuin kerrostaloasunnoissa. Pieni osa (2 %) kerrostaloasujista ei pidä tarpeellisena hankkia sammutusvälineitä tai varautumiseen ei nähdä tarvetta, koska apu saadaan nopeasti muualta. Omakotitaloasujien kesken vastaavaa osuus on 0 %. (Pelastusasetteet, kuva 8b, Liite 1.) Voidaan olettaa, että omakotitaloasujat kokevat omat mahdollisuutensa turvallisuuden luomiseen suuremmiksi kuin kerrostaloasujat. Tämän vuoksi kerrostaloasujat eivät halua panostaa oman turvallisuuden luomiseen, vaan se jätetään muiden tehtäväksi. Tur-

vallisuudesta huolehtimisen jättäminen muiden huoleksi on myös nähtävissä Matti Wai-tisen oppilaitosten turvallisuutta koskevassa väitöskirjassa (2011, 101), jossa kyselyyn vastanneet opettajat kokivat turvallisuuden luomisen jonkun ulkopuolisen henkilön tuot-tamaksi palveluksi. Tämän vuoksi pelastuslaitoksilla on suuri työ vaikuttavuuden lisää-misen kannalta saada muutoksia aikaan ihmisten asenteissa ja käsityksissä. Muutos voi lopulta johtaa muuttuneeseen käyttäytymiseen.

Media pystyy omalla uutisoinnillaan välittämään erilaisia viestejä, joiden sanoman avul-la ihmiset muodostavat käsityksen ympärillään olevasta maailmasta. Media muodostaa tärkeän linkin subjektiivisen turvallisuuden luomisessa, koska sen luoma kuva turvalli-suudesta auttaa pelastustoimen luotettavuuden ja arvostuksen ylläpitämisessä ja koros-tamisessa. Päinvastoin pelastustoimen korkealle asetettu julkisuuskuva saattaa romahta-essaan asettaa vaikeuksia arvostuksen uudelleen rakentamisessa. Tästä hyvänä esimerk-kinä voidaan mainita tapaukset, joissa ilmoittaja on soittanut hätäkeskukseen ja palo-kunta on hälytetty paikalle, mutta avunsaajan mielestä palokunnan paikalle tulo on kes-tänyt liian kauan. Tämän vuoksi media aloittaa viranomaisen toiminnan tutkimisen leh-tien palstoilla, ja median luoma negatiivinen kuva vaikuttaa pelastustoimen arvostuk-seen ja vaikuttavuuteen, vaikka tapauksessa olisi kuitenkin kyse pelastustoimen toimin-taohjeen ja palvelutasopäätöksen mukaisesta toimintavalmiusajasta. Tällä tavoin myös subjektiivisen turvallisuuden taso alenee huomattavasti.

3.2 Ohjaus, neuvonta ja valistus

Pelastuslaissa (79/20112, 3 §) määrätään pelastustoimen viranomaisten tehtäväksi ohja-ta, neuvoa ja valistaa ihmisiä, yrityksiä, muita yhteisöjä ja oikeushenkilöitä velvolli-suuksistaan ehkäistä onnettomuuksien syntymistä. Tarkasteltaessa palokuntien tekemää onnettomuuksien ehkäisytyötä on syytä määritellä alalla yleisesti käytetyt käsitteet. On-nettomuuksien ehkäisytyön voidaan sanoa olevan poikkihallinnollinen termi, jota voi-daan käyttää niin pelastusviranomaisen kuin esimerkiksi poliisin toimesta. Onnetto-muuksien ehkäisytyöllä pyritään yleisesti estämään kaikki onnettomuudet riippumatta siitä, minkä viranomaisen toimialaan asia kuuluu. Pelastuslain velvoittamien ohjauksen, neuvonnan ja valistuksen voidaan sanoa olevan kattotermejä, joiden alle onnettomuuk-sien ehkäisytyötä tarkennetaan muilla termeillä.

Pelastuslaitosten ja Kuntaliiton kumppanuushankkeen turvallisuuspalvelutyöryhmän esityksestä perustettu turvallisuusviestintätyöryhmä on osaltaan määritellyt alalla käytettävät termit yhtenäisyyden luomiseksi (Turvallisuusviestintä työryhmän toimintasuunnitelma 2010 - 2011 2010, 5). Turvallisuusviestintätyöryhmän mukaan turvallisuusviestintä koostuu seuraavista osatekijöistä: turvallisuusneuvonta, turvallisuuskoulutus ja turvallisuusvalistus (Turvallisuusviestinnän toimintasuunnitelma 2012 – 2013 2010, 5).

Turvallisuusneuvonnan käsitetään olevan satunnaista yksittäiselle ihmiselle suunnattua lyhytaikaista toimintaa, joka kohdentuu tiettyyn asiakaslähtöiseen tarpeeseen. Turvallisuusneuvontaa voi muun muassa olla puhelinneuvonta, pelastuslaitoksen Internet-sivujen avulla annettu palaute, palotarkastuksella tapahtuva neuvonta tai poistumisharjoitusten seuranta ja valvonta. Turvallisuusneuvonta kattaa pelastuslaissa määrätyn ohjauksen.

Turvallisuuskoulutus on tietylle kohderyhmälle annettavaa turvallisuusaiheista koulutusta joko luennon, oppitunnin, opetustuokion tai harjoituksen muodossa. Turvallisuuskoulutus on suunnitelmallista ja tavoitteellista. Turvallisuuskoulutusta on esimerkiksi pelastuslaitoksen järjestämät poistumisharjoitukset, alkusammutuskoulutukset, turvallisuuskävelyt ja luennot.

Turvallisuusvalistus voidaan jakaa toiminnallisesti kahteen osioon: yleisötilaisuuksiin ja joukkoviestintään. Yleisötilaisuuksilla tarkoitetaan erilaisia teemapäiviä tai messuja, joissa yleisön kohtaaminen ei ole määrämuotoista ja ennakoitavaa. Joukkoviestintä on turvallisuusaiheisten viestien välittämistä joukkoviestimillä kuten televisio, radio, www-sivut, lehdet tai sosiaalinen media. (Toimintasuunnitelma 2012 – 2013.)

3.3 Vaikuttavuus

Yksinkertaisesti vaikuttavuudella tarkoitetaan kykyä pystyä tuottamaan haluttu päämäärä. Pelastustoimessa vaikuttavuuden voidaan nähdä olevan konkreettisia tuloksia, jotka kertovat, missä määrin suunnitellut toimenpiteet on toteutettu ja päästäänkö asetettuihin

tavoitteisiin. Toisin sanoen vaikuttavuutta ei pystytä arvioimaan ilman tarkoin määritellyjä tavoitteita.

Vaikuttavuuden tarkastelussa on käytössä erilaisia käsitteitä, joiden merkitys ja sisällöt vaihtelevat aloittain sen mukaan miten kyseistä vaikuttavuusmallia on haluttu käyttää ja painottaa. Vaikuttavuustarkastelussa käytettyjä käsitteitä ovat vaikuttavuus, tehokkuus, taloudellisuus, tuottavuus, tuloksellisuus ja kannattavuus. (Raivola ym. 2000, 11) Kyseisten termien tarkastelua voidaan hyödyntää myös pelastustoimen toiminnan vaikuttavuuden arvioinnissa, mutta kaikki termit eivät kuitenkaan sovi onnettomuuksien ehkäisytyön tulosten käsittelyyn. Kyseisiä termejä voidaan kuntataloudessa käyttää kuntien tai kuntaliittojen julkisten palvelujen kuten opetuspalvelujen, terveydenhoidon tai teknisen toimen vaikuttavuuden tarkastelussa (Tyni 2008, 4).

Vaikuttavuus voidaan määritellä myös yhteiskunnallisena tai yksilöllisenä tarpeiden tyydyttämisenä. Yhteiskunnallisesti vaikuttavuus esiintyy yksilön hyvinvointia tuottavana järjestelmänä, kuten esimerkiksi pelastustoimi, joka kokonaisvaltaisella toiminnallaan parantaa yksilön elämää. Pelastustoimella on jo itsessään vaikuttavuutta, joka esiintyy valtaväestölle pelastustoimintana onnettomuustilanteissa sekä arvostuksena pelastustoimen toimijoita kohtaan. Pelastustoimen vaikuttavuus voidaan täten nähdä suomalaisen lainsäädännön legitimizeettinä ja arvostuksena. Pelastustoimen vaikuttavuuden käsitteeseen liittyy myös vahvasti käsitys sen kyvystä ja voimasta eli korvaamattomuudesta. Monopoli asemassa olevan yhteisön voima vaikuttaa rajaorganisaatioihin ja yksilöihin pelkällä olemassaolollaan, joten pelastustoimi vahvistaa käytännössä vaikuttavuuttaan alituisesti vain hoitamalla oman tehtäväkenttensä. (Raivola ym. 2000, 12, 13) Vaikuttavuus yksilön tarpeiden tyydyttämisenä voidaan todeta koskevan pelastuslaitoksen vaikuttavuutta toimia yksilön elämänlaadun parantamiseksi. Tämä voi tapahtua esimerkiksi palotarkastusten tai turvallisuuskoulutusten avulla.

Pelastuslaitosten turvallisuuskoulutuksessa otetaan yleensä tavoitteeksi yksilön omien valmiuksien parantaminen, jotta selviytyminen vaaratilanteessa onnistuisi paremmin, ja näin ollen esimerkiksi palokuolemien ja onnettomuuksien määrät laskisivat. Yhteiskunnallisen ja yksilöllisen tavoitteen asettelu ja täten vaikuttavuuden lisääminen molemmissa ulottuvuuksissa samaan aikaan eivät kulje käsi kädessä. Yksilön oppiminen ja osaaminen eivät automaattisesti paranna yhteiskunnallista vaikuttavuutta, vaan ne lisää-

vät vain yksilön oma toimintakapasiteettia ja -potentiaalia, ja on eri asia, miten yksilö itse hyödyntää potentiaaliinsa. (Raivola ym. 2000, 18) Tämän vuoksi turvallisuusviestintätyötä ei voida nähdä vahvimpana keinona pudottaa palokuolemien tai syntyneiden onnettomuuksien määrää, vaan näihin tavoitteisiin tulisi päästä muilla tavoilla, esimerkiksi rakenteellisen paloturvallisuuden keinoin. On siis pohdittava, minkälaista vaikuttavuutta turvallisuusviestintätyöllä halutaan saavuttaa. Pyritäänkö ennen kaikkea vaikuttamaan ihmisten asenteisiin ja käsityksiin pelastustoimesta vai heidän potentiaaliinsa toimia onnettomuustilanteessa?

Donald Kirkpatrickin malli (kuvio 3.1) koulutuksen vaikuttavuudesta (1998) ehdottaa, että koulutus tulisi suunnitella ja arvioida neljän tason perusteella parhaimman mahdollisen vaikuttavuuden saamiseksi. Mallissa pyritään saavuttamaan vaikuttavuudella tietty taso, joka edellyttää edellisen tason läpikäymistä. Mallia voidaan hyödyntää esimerkiksi koulutustilaisuuden suunnittelemisessa ja arvioinnissa.

Kuvio 3.1 Vaikuttavuuden nelitasoinen malli (Kirkpatrick, 19)

Ensimmäinen taso käsittelee asiakkaiden tyytyväisyyttä, joka edellyttää, että asiakkaille on jäänyt positiivinen kuva koulutuksesta. Tätä tasoa voidaan tarkastella hyvin asiakaspalautelomakkeiden avulla. Ensimmäinen taso on tärkeä, koska se luo perusteet muiden tasojen vaatimille asioille. Tällä tasolla luodaan pohja kiinnostuksen, huomion ja motivaation kautta. Toinen taso edellyttää oppimista. Kirkpatrickin mukaan oppimista on tapahtunut, kun koulutukseen osallistuneiden henkilöiden asenteet ovat muuttuneet sekä tiedot ja taidot ovat lisääntyneet. Kaksi ensimmäistä tasoa on helpoiten saavutettavissa, ja niiden arviointi on helppoa. On kuitenkin huomattava, että käyttäytymisessä ei voi

tapahtua muutosta, ellei ole tapahtunut oppimista, jonka edellytyksenä on positiivinen reaktio. (Kirkpatrick 1998, 19–21, 38, 47.) Pelastustoimen kannalta ensimmäisen ja toisen tason vaikutukset on todettavissa kysymällä kvantitatiivista asiakaspalautetta koulutustilaisuuksista sekä testaamalla henkilöiden tietojen ja taitojen tasoa ennen ja jälkeen koulutuksen.

Kolmas taso edellyttää uuden opitun tiedon soveltamista käytännössä, ja kyseisen tason vaikuttavuus nähdään käyttäytymisen muutoksena suhteessa koulutukseen osallistumiseen. Kolmannen tason arviointi on hankalaa, koska ei ole todennettavissa, milloin haluttu käytöksen muutos toteutuu. Koulutettavat eivät voi muuttaa käytöstään, ennen kuin sopiva tilaisuus sattuu, ja on myös mahdotonta ennustaa, tapahtuuko käytöksen muutos vasta ensimmäisellä vai toisella kerralla, kun tilaisuus soveltaa uutta tietoa on mahdollista. On myös huomioitava, että koulutetun tekemät johtopäätökset uudella tavalla toimitusta tilanteesta ovat merkittäviä suhteessa vaikuttavuuteen; jos tilanteesta jäi positiivinen kuva, on todennäköisempää, että haluttu käytösmalli toistuu. Käyttäytymisen muutos edellyttää myös koulutettavan omaa halua muuttaa käytöstään, oikeaa ilmapiiriä sekä jonkinlaista palkintoa uudesta käyttäytymisestä. Palkinto voi joko olla konkreettinen taloudellinen hyöty tai psykologinen hyvän olon tunne. (Kirkpatrick 1998, 20–21, 48.)

Kolmannen tason saavuttaminen pelastustoimen turvallisuusviestinnässä on ongelmallista. Koulutus keskittyy aiheisiin, jotka tapahtuvat epäsäännöllisesti: ei voida ennustaa kenen koulutettavan kodissa tulipalo syttyy seuraavan kerran. On kuitenkin mahdollista tutkia esimerkiksi palovaroitinkampanjan vaikuttavuutta kyselyllä, joka käsittelee ihmisten tapaa tarkistaa palovaroittimien paristot. Tämänlaisella tutkimuksella päästään vain osittaiseen tulokseen turvallisuusviestinnän vaikuttavuudesta, ja se antaa erittäin subjektiivisen näkökulman. Tämän vuoksi eri suunnilta tapahtuva arviointi olisi käyttökelpoisinta vaikuttavuuden mittaamisessa. Tämä pitäisi sisällään henkilön oman arvioinnin, pelastusviranomaisen arvioinnin sekä ulkopuolisen arvioinnin toiminnasta, jolloin saadut tulokset ovat luotettavampia. (Kirkpatrick 1998, 50.)

Neljäs taso edellyttää yleensä koko organisaation tai yhteisön muutosta, jota on pyritty alempien tasojen henkilökohtaisella muutoksella saavuttamaan. Kyseisen tason arviointi perustuu pitkälti yrityksissä suurten trendien arviointiin ja koulutuksen vaikutuksien

peilaamiseen taloudellisella saralla. Pelastustoimessa neljännen tason arviointi on hankalaa, koska silloin on mietittävä kokonaista koulua, kuntaa tai pelastuslaitoksen aluetta, jossa tulos on saatu aikaan. Kyseisten tulosten saanti on erittäin hankalasti todennettavissa ja vaikuttavuuden tarkastelussa on huomioitava monta erilaista muuttujaa. Tämän vuoksi tämänlaisissa tilanteissa vaikuttavuutta tulisi arvioida vain ensimmäisellä kolmella tasolla. (Kirkpatrick 1998, 59, 69)

Vaikuttavuuden tarkastelussa on huomioitava myös tavoitteiden asettelu ja tavoitteisiin pääsyn tarkastelu. Parhaimpaan vaikuttavuuteen päästään tarkalla ja yksityiskohtaisella tavoitteiden asettelulla. Kirkpatrickin teoria (1998) on ristiriidassa tämänhetkisen turvallisuusviestinnän vaikuttavuuden arvioinnin kanssa. Tällä hetkellä tavoitteena on palokuolemien määrän laskeminen koko valtakunnan alueella, ja tämän tavoitteen toteutumista peilataan osittain suoritettuun turvallisuusviestintään. Olisi tarkoituksenmukaisempaa, jos pelastustoimessa keskityttäisiin pienten tavoitteiden saavuttamiseen eri tasoilla. Esimerkkিতavoitteena voisi olla, että kaikkia yrityksissä tapahtuvia tulipaloja on yritetty sammuttaa alkusammuttimella. Tämänlainen tavoite olisi selkeämpi, ja sen saavuttamiseen tai vaihtoehtoisesti saavuttamatta jäämiseen voidaan reagoida paremmin. Monesta samanlaisesta pienestä tavoitteesta muotoutuu ajan saatossa isompi vaikuttavuus yhdistettäessä eri tavoitteiden tulokset.

Annettu opetus tuottaa yleensä oppimistuloksia, vaikka määriteltyihin tavoitteisiin ei päästä. Pelastustoimessa kansalaisille annetaan koulutusta koko ajan enemmän turvallisuusasioissa, mutta palokuolemaluvut eivät kuitenkaan laske. Ei voida sanoa, että ihmiset eivät olisi oppineet mitään. Tämän tapaiseen käyttäytymiseen on yleensä syynä huonosti määritellyt tavoitteet tai tavoitteiden ristiriitaisuus ja kiistanalaisuus. Vaikuttavuutta tarkasteltaessa on siis syytä erotella tuotokset eli välittömät oppimisvaikutukset ja tulokset eli opetuksen ulkopuoliset vaikutukset. Vaikuttavuutta mitattaessa tulisi ennen kaikkea keskittyä tulosten mittaamiseen eli siihen onko kansalainen toiminut halutulla tavalla tulipalotilanteessa. (Raivola ym. 2000, 12) Tuotos voi esiintyä hetkellisenä ymmärryksenä, jossa henkilö ymmärtää palokunnan todellisen toimintavalmiusajan omaan kotiinsa ja sen vaatimat toimenpiteet. Kyseinen ymmärrys ei kuitenkaan tuota tuloksia, jollei henkilö osta kotiinsa alkusammutinta tai tarkista palovaroittimen paristoja joka kuukausi ja ennen kaikkea toimi onnettomuustilanteessa halutulla tavalla.

Vaikuttavuutta tarkasteltaessa on tärkeä määritellä eri muuttujat, joilla voi olla merkitystä tavoitteiden saavuttamiseen sekä lopputulokseen. Ilman muuttujien määrittelyä ei pystytä saamaan varmuutta siitä, onko vaikuttavuuteen päästy jonkin muun keinon vaikutuksesta vai pelkästään tarkasteltavan muuttujan toimesta (Rautava 2009, 5). Turvallisuusviestinnän vaikuttavuutta mitattaessa on huomattava, että lopputulokseen voi vaikuttaa moni asia. Tutkittaessa vaikuttavuutta koulun oppilaiden objektiiviseen ja subjektiiviseen turvallisuuteen on olennaista huomata, että varsinkin median korostamat tapahtumat saattavat vaikuttaa lopputulokseen. Verrattaessa Naantalin omakotitalopalon ja kouluampumisten vaikutuksia koulun oppilaiden turvallisuuden tunteeseen huomattaen, että erilaisen turvallisuusviestinnän vaikutus on suuri. Tulipalojen jälkeen palo- ja poistumisturvallisuuteen liittyviä asioita pidetään tärkeinä, kun taas kouluampumistapausten jälkeen pinnalle nousevat oppilaiden henkisen hyvinvointi sekä koulun henkilökunnan valmiudet toimia kriisitilanteessa. Tarve erilaiselle koulutukselle on suuri. Pelastustoimessa on vaikuttavuuden lisäämiseksi huomioitava, että tehokkaan tuloksen saavuttamiseksi koulutuksen tarjonta on vastattava osallistujan tarvetta. (Kirkpatrick 1998, 4.) Tämän vuoksi eri muuttujia määriteltäessä on huomattava niin sosiaalisen ilmapiirin sekä koulutustarpeen vaikutus lopputulokseen ja erilaisten onnettomuuksien vaikutukset turvallisuuden tunteeseen.

Pelastustoimen valistuksen pääideana on yksilön kapasiteetin ja potentiaalın lisääminen, joka moninkertaistettuna vaikuttaisi laaja-alaisesti koko populaation toimintakykyyn. Raivola (2000, 12) kuitenkin argumentoi, että yksilön potentiaalia lisäämällä ei pystytä lisäämään joukon potentiaalia. Pelastustoimi on kehittänyt täsmällistä turvallisuusviestintää jokaiselle, niin suurelle joukolle kuin yksilöllekin. On kuitenkin huomioitava, että jokaiselle kohderyhmälle tulisi tehdä erikseen tavoitteet, joihin pääsyä voidaan tutkia mittaamalla jotain suuretta. Voidaan myös kuvitella Kirkpatrickin malliin (1998) perustuen, että suurelle yleisölle suunnatulla turvallisuusviestinnällä pyritään saamaan vain aikaan positiivinen reaktio opetettavasta asiasta. Tämä toteutuu osittain pelastustoimen suorittamissa kampanjoissa ja medianäkyvydessä. Tämän tason mittaustuloksena voidaan pitää kansalaisten arvostusta ja asenteita pelastustoimea kohtaan ja sen muuttumisesta. Toinen taso eli oppiminen tapahtuu niin yksilössä itsessään kuin hänen lähipiirissään ja tuntemassaan yhteisössä. Käyttäytymisen muutos on kuitenkin yksilöstä itseltään lähtevää tahtoa ja halua, johon täsmällisellä turvallisuusviestinnällä kuten koulutuksella tulisi pyrkiä.

3.4 Mittarit

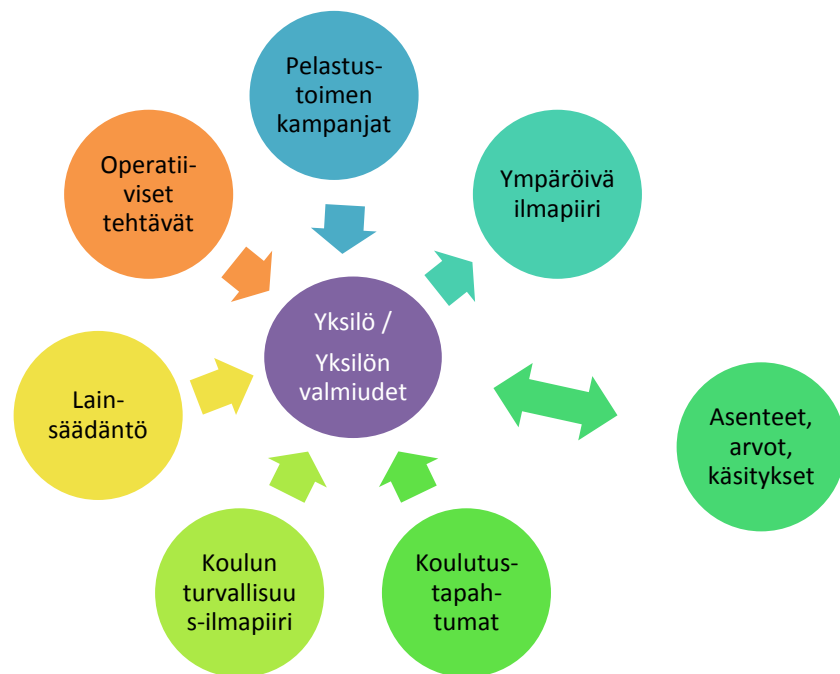
Tällä hetkellä pelastustoimessa mitataan turvallisuusviestintää määrällisenä tavoitteena, jossa huomioidaan vain osallistuneiden ihmisten määrä. Mittari on erittäin yksipuolinen, ja se ei kerro turvallisuusviestinnän vaikuttavuudesta. Väestömäärään pohjautuva tavoitettavuustavoite ohjaa pelastuslaitoksia suorittamaan turvallisuusviestintää suurissa yleisötapahtumissa, joissa saadaan monta ihmistä informoitua samalla kertaa.

Vaikuttavuuden tarkasteleminen on tärkeää, jotta tiedetään, onko kyseisellä tavalla pystytty estämään palokuolemia tai syttyneitä tulipaloja. Vaikuttavuuden tuloksia tarkasteltaessa on pystyttävä peilaamaan saavutettuja tuloksia haluttuun tavoitteeseen. Tämän vuoksi tavoitteiden asettelu on tärkeää, mutta myös ennen kaikkea erilaisten mittareiden luominen, jolla tarkastelua voidaan suorittaa, tulisi nähdä tarvittavana toimenpiteenä. Laaksosen (2002, 14) mukaan Mattson ja Juås ovat määritelleet vaikuttavuuden mittauskeinoja, joita ovat

- lopputulosten mittaaminen eli palokuolemien ja palojen lukumäärä tai rahalliset menetykset
- käyttäytymisen muuttuminen, joka voi ilmentyä toimintaympäristön muutoksina kuten palovaroittimien lukumäärä
- tietojen ja taitojen mittaaminen
- ohjelman kattavuus eli palotarkastusten määrää tai turvallisuusviestintään osallistuneiden osuus kunnan asukkaista sekä
- organisaation oma arviointi vaikuttavuudesta.
-

Korteniemi (2006, 1 - 3) on selvittänyt sosiaalitoimen vaikuttavuuden arviointimalleja, joiden perusteella pelastustoimen hyödynnettävissä olevia erilaisia mittareita voivat olla muun muassa tulosmittarit, asiakkaiden ominaisuuksia, historiaa ja muita olosuhteita kuvaavat mittarit, työmenetelmiä ja interventioita kuvaavat mittarit sekä laadulliset mittarit ja laadullinen aineisto. Muita vaikuttavuuden arviointiin hyödynnettäviä tekijöitä voivat olla arvioinnin kohdentaminen rajatuille asiakasryhmille, mittauskertojen huomiointi, pilottien ja kokeiluhankkeiden soveltaminen sekä jatkuvan seurantatiedon tuottaminen vaikuttavuuden muutoksista.

Pelastustoimen vaikuttavuuden mittaamisessa tulisi pohtia, voidaanko vaikutus pilkkoa pienempiin osiin. Hoitoketjun vaikuttavuuden mittaamisessa vaikuttavuus on purettu hoitoketjun eri vaiheissa tapahtuviin vaikutuksiin ja niiden merkitykseen potilaan tilan paranemisessa (Silvennoinen-Nuora 2010, 116). Kuviossa 3.4.1 on esitetty eri tekijöitä, jotka vaikuttavat henkilön potentiaaliin toimia kriisi- ja onnettomuustilanteessa. Kyseisiä tekijöitä voidaan vahvistaa pelastustoimen luomalla turvallisuusviestinnällä. Kuviossa on jätetty ulkopuolelle kansalaisen omaan henkilökohtaiseen kykyyn ja ominaisuuksiin vaikuttavat tekijät, jotka edesauttavat tai estävät oikeaoppisen toiminnan suorittamista ja vaikuttavuuden mittaamista. Kuviossa on näkyvillä esimerkki, jonka eri osakokonaisuuksien osalta vaikuttavuutta voidaan tarkastella ja mitata.

Kuvio 3.2 Pelastustoimen vaikuttavuuden mittaamisen osatekijät

Kuviossa 3.2 näkyvät eriytetyt vaikutuskokonaisuudet koostuvat niin pelastustoimen itse tekemistä toimenpiteistä kuin yhteisöjen ja muiden kansalaisten vaikuttavuudesta. On tärkeä huomata, että nämä tapahtumat yhdessä muuttavat asenteita, arvoja ja käsityksiä, jotka edelleen edesauttavat yksilön henkilökohtaista sekä ympäröivän ilmapiirin positiivisen mielipiteen ja kiinnostuksen muodostumista turvallisuusasioita kohtaan. Tämä voidaan nähdä myös ensimmäisenä asteena Kirkpatrickin vaikuttavuuden arvioinnissa (1998). Kuvio on yhteydessä myös Mattsonin ja Juåsin vaikuttavuuden mittaushierarkiaan (2002), jossa eri vaikutuksia on mitattava eri mittareilla.

Tällä hetkellä pelastustoimessa pyritään mittaamaan kaikkea samalla kerralla, minkä vuoksi täsmällisiä vaikutuksia on vaikea selvittää. Tämä edelleen vaikeuttaa tavoitteiden määrittelemistä. Tämän vuoksi eri osakokonaisuudet eli vaikutukset tulisi eriyttää. Niin kuin potilaan hoitoketju myös yksilön potentiaali on ajallinen jatkumo, johon eri ajan-kohtien tapahtumat kasaantuvat muodostaen yksittäisen kokonaisuuden. Tapahtumien vaikutukset voivat olla välillisiä ja välittömiä, lyhytaikaisia ja pitkäaikaisia sekä positiivisia ja negatiivisia. Arvioitaessa tulee pohtia, saavutettiin yksilön potentiaalin maksimipiste, minkä asteisesti tai missä määrin ja saatiinko aikaa haluttu vaikuttavuus eli tavoite. On myös arvioitava, mitkä tekijät mahdollistivat vaikuttavuuden saavuttamisen sekä mitkä tekijät vaikuttivat negatiivisesti tavoitteiden saavuttamiseen. (Silvennoinen-Nuora 2010, 116–118).

4 TUTKIMUS

4.1 Tavoitteet

Tutkimus on kvantitatiivinen tutkimus, jonka tavoitteena on selvittää, onko pelastuslaitosten järjestämällä turvallisuusviestinnällä vaikutusta kansalaisten asenteisiin ja tiedolliseen osaamiseen pelastustoimeen liittyvien asioiden suhteen. Tutkimuksen tulosten perusteella voidaan turvallisuusviestinnän kohdentamista ja eritoten toteuttamista tarkastella parhaimman vaikuttavuuden saavuttamiseksi. Nuorille suunnattu kysely kertoo myös ajankohtaisen tiedon nuorten asenteista ja käsityksistä sekä tiedollisesta osaamisesta turvallisuusasioissa.

Kysely rakentui Kauhavan yläkoulun ”Miten voin?” -tapahtuman ympärille. Tapahtuma oli rakennettu erilaisista tapahtumarasteista, joita olivat muun muassa poliisin, sairaanhoitopiirin, seurakunnan sekä koulun oman henkilökunnan rastit. Yhteensä rasteja oli 21 kappaletta. Kaikki rastit keskittyivät oppilaiden hyvinvoinnin parantamiseen sekä itsetuntemuksen tiedostamiseen ja kohentamiseen. Päivän aikana oppilaiden tuli vieraillla kuudella omavalintaisella rastilla, joten oppilaiden valinnat viestivät myös pelastustoimen houkuttelevuudesta nuorten keskuudessa.

On oletettavaa, että erilaisilla koulutustilaisuuksilla tai -luennoilla voidaan päästä suurempaan vaikuttavuuteen kuin tapahtumilla, joissa pyritään vaikuttamaan suureen yleisöön. Tutkittavaa turvallisuusviestintää voidaan siis verrata suureen messutapahtumaan, jossa ihmiset valitsevat pelastustoimen esittelyn sen mielenkiinnon ja houkuttelevuuden perusteella. Tutkimuksen osalta voidaan osittain muodostaa käsitys siitä, kannattaako pelastuslaitosten valistaa esimerkiksi messuilla, joissa tiedollinen anti hukkuu yleensä muun tarjonnan sekaan vai onko tuloksellisempaa suunnata messuihin käytetyt resurssit koulutukseen. Etelä-Pohjanmaalla annettiin vuonna 2012 turvallisuusviestintää noin 28 000 ihmiselle, joista noin 36 % sai tietoa messuilla tai muussa yleisötilaisuudessa. Turvallisuusviestintään osallistuneita 7 - 9 -luokkalaisia oli hieman alle 5700 henkilöä, ja heistä 2,2 % tutustui pelastustoimeen messuilla tai muussa yleisötilaisuudessa. Suurin osa turvallisuusviestinnästä tehdään Etelä-Pohjanmaalla turvallisuuskoulutuksella, jo-

hon turvallisuusviestintään osallistuneista oli noin 68 %. Turvallisuuskoulutukseen osallistuneista noin 84 % oli 7 - 9 -luokkalaisia (Pronto).

4.2 Rajaus

Tutkimuksen kohderyhmäksi valittiin yläasteikäiset nuoret, jotka ovat ikäryhmältään haastava kohdeyleisö. Heidän elämänsä on täynnä muita virikkeitä, jotka vievät ajan turvallisuusasioiden opiskelulta. Nuorille tapahtuu kuitenkin entistä enemmän onnettomuuksia mopoautojen kanssa, ja on myös huomioitava, että suurin osa nuorten kuolemista on tapaturmaisista. (Tengvall 2012; Markkula toim. 2009, 23) Tämän vuoksi kyseinen ikäryhmä olisi erittäin tärkeä tutustuttaa turvallisuusasioihin ja niistä huolehtimiseen. Vastuuntuntoinen ja tietävä nuori voi estää onnettomuuksia myös tulevaisuudessa. On kuitenkin huomioitava, että nuorten kouluttamisessa ja valistamisessa tulokset näkyvät vasta erittäin pitkän ajan jälkeen, ja kyseisellä koulutuksella ei luultavasti vaikuta ainakaan palokuolemien määrään lähivuosina.

Tutkimus oli kaksiosainen. Ensimmäiseen kyselyyn vastasivat 7-, 8- ja 9-luokkalaiset nuoret. Näiden ikäryhmien välillä vertailtiin tutkimuksessa luokka-asteita. Seitsemäsluokkalaiset eivät olleet osallistuneet tapahtumaan aikaisemmin, minkä vuoksi aikaisemmilla kokemuksilla ei oleteta olevan vaikutusta. Kahdeksäsluokkalaiset nuoret ovat juuri kyseisen kevään aikana osallistuneet Nou hätä -koulutukseen, jolloin on oletettavaa, että heidän tiedollinen tasonsa on parempi sekä asenteet turvallisuusasioiden suhteen ovat parempia. Yhdeksäsluokkalaiset nuoret ovat osallistuneet Nou hätä -koulutukseen edellisenä vuonna, mutta myös edelliseen Miten voin? -päivään. Heidän oletetaan olevan asenteidensa suhteen myös turvallisuusorientoituneempia, koska heidän on pitänyt jo konkreettisesti miettiä omaa tulevaisuuttaan ja eritoten omien päätöksensä vaikuttavuutta siihen. Luokka-asteiden välinen vertailu sisältää paljon muuttujia, koska tutkimusryhmät eivät ole vertaillessa samoja, ja tällöin ikäryhmien erilainen motivoituneisuus tai muut asiat vaikuttavat tuloksiin. Tutkimuksen toisen kyselyn kohderyhmäksi valittiin seitsemäsluokkalaiset, koska he eivät ole aikaisemmin osallistuneet kyseiseen tapahtumaan, ja tämän vuoksi aikaisemmilla kokemuksilla ei oleteta olevan vaikutusta.

4.3 Tutkimuksen tekeminen

Tutkimus tehtiin Webropol-kyselynä Kauhavan yläkoulussa keväällä ja syksyllä 2012. Tutkimuksessa käytettiin test-retest-menetelmää, johon perustuen yläastelaisille valmistettiin kolme sisällöltään samanlaista kyselyä. Kyselyssä pyrittiin mittaamaan ulkopuolisen tekijän vaikutusta muuttujan pysyvyyteen.

Kyselyiden suorittaminen ajoitettiin ajankohtiin ennen tapahtumaa sekä kaksi viikkoa ja kuusi kuukautta tapahtuman jälkeen. Tällä sijoittelulla pyrittiin tarkastelemaan oppilaiden turvallisuuskäsitysten tasoa ennen tapahtumaa ja seikkoja, joihin tulisi päivän aikana keskittyä enemmän. Kahdella kyselyllä tapahtuman jälkeen pyrittiin kartoittamaan lyhyt- ja pitkäaikaisia vaikutuksia turvallisuustasoon. (Kirkpatrick 1998, 50.) On oletettavaa, että muutama päivä tai viikko tapahtuman jälkeen turvallisuusseikat ovat tuoreena muistissa ja niiden hyödynnettävyys on huipussaan. Ilman jatkuvaa kertausta asiat unohtuvat, ja näin ollen esimerkiksi kaksi kuukautta turvallisuusviestintätapahtuman jälkeen opittujen asioiden hyödynnettävyys ei ole enää niin suurta kuin aikaisemmin. Toiseen kyselyyn vastanneita oli kuitenkin tilastollisesti niin vähän ($n=7$), että toisen kyselyn tulokset päätettiin hylätä. Tämän vuoksi tutkimuksessa käsitellään vain ennen tapahtumaa ja kuusi kuukautta tapahtuman jälkeen kerättyjä tuloksia.

Kyselypohjaa testattiin pienemmässä mittakaavassa ennen varsinaista tapahtumaa koulutustilaisuudessa huhtikuussa 2012. Koulutuksessa opetettiin luokkaopetuksena ja työryhmissä kodin riskien tunnistamista sekä keinoja niiden hallitsemiseen. Tapahtumaan kuului myös alkusammutuskoulutus ja käytännön harjoittelu sammutuspeitteellä ja käsiammuttimella. Testauskysely tehtiin koulutuksen yhteydessä kahden kyselyn perusteella. Ensimmäinen kysely tehtiin tapahtuman alussa juuri ennen koulutusta ja toinen kysely heti koulutuksen jälkeen. Kohderyhmänä oli Kauhavan seurakunnan isoskoulutusryhmä, johon kuului Kauhavan yläkoulun oppilaita yhdeksänneltä luokalta. Testikyselyn tuloksia ei ole kirjattu tämän tutkimuksen tuloksiin.

Kysely rakentui kahdesta osiosta, joiden tehtävillä mitattiin kahta ulottuvuutta; asenteita ja käsityksiä sekä tiedollista osaamista. Kahden ulottuvuuden arviointi on tarpeellista, koska asenteiden muutos on tapahduttava ennen kuin ihminen kykenee muuttamaan omaa toimintaansa. Asenne on havaintojen kohteena olevan objektin, symbolin tai as-

pektion myönteisyyden ja kielteisyyden ulottuvuus. Se voidaan jakaa kolmeen eri komponenttiin: kognitiiviseen, affektiiviseen ja toiminnalliseen. ”Kognitiivinen komponentti liittyy niihin tietoihin ja uskomuksiin, jotka yksilöllä on kohdetta arvioidessaan, affektiivinen komponentti taas tunne-elementteihin. Toimintakomponentilla tarkoitetaan asiaan reagoimisen halukkuutta ja toimintavalmiutta.” (Kansanen 101, 2004.) Tieto-osio taas kuvaa henkilöiden osaamista ja kykyä toimia onnettomuustilanteessa oikeaoppisesti ja lisävaaraa tuottamatta. Kyselyn kysymykset oli rakennettu tapahtumaan liittyvien teemojen ympärille huomioiden myös aikaisemmin aiheesta tehtyjä tutkimuksia tulosten vertailukelpoisuuden vuoksi.

Kysymyksien vastauksissa käytettiin kahta eri asteikkoa. Asennetta ja käsityksiä mitaavassa osiossa käytettiin mielipideasteikkoa, jossa vastauksien numerot tarkoittavat seuraavaa:

- 1 Täysin samaa mieltä
- 2 Melkein samaa mieltä
- 3 Hiukan eri mieltä
- 4 Täysin eri mieltä.

Vastausvaihtoehdoista jätettiin pois valinta ”en osaa sanoa”, millä pyrittiin siihen, että jokainen oppilas ottaa kantaa jokaiseen väittämään. On myös oletettavaa, että jokaisella on omien kokemuksiansa pohjalta jonkinlainen käsitys väittämässä käsiteltävistä asioista, ja tämän vuoksi tietämättömyys ei ole mahdollista. Tieto-osiossa käytettiin oikein/väärin -asteikkoa, jossa vastauksien numerot tarkoittavat seuraavaa:

- 1 oikein
- 2 väärin.

”En tiedä” -vaihtoehto jätettiin pois myös tieto-osiossa, jolloin vastaajan oli pakollista valita vaihtoehto, jonka hän uskoi olevan oikeampi. Webropolissa jokainen väittäminen asetettiin pakolliseksi, jolloin vastaaja ei päässyt etenemään, ennen kuin hän oli vastannut jokaiseen väittämään.

4.4 Tulokset

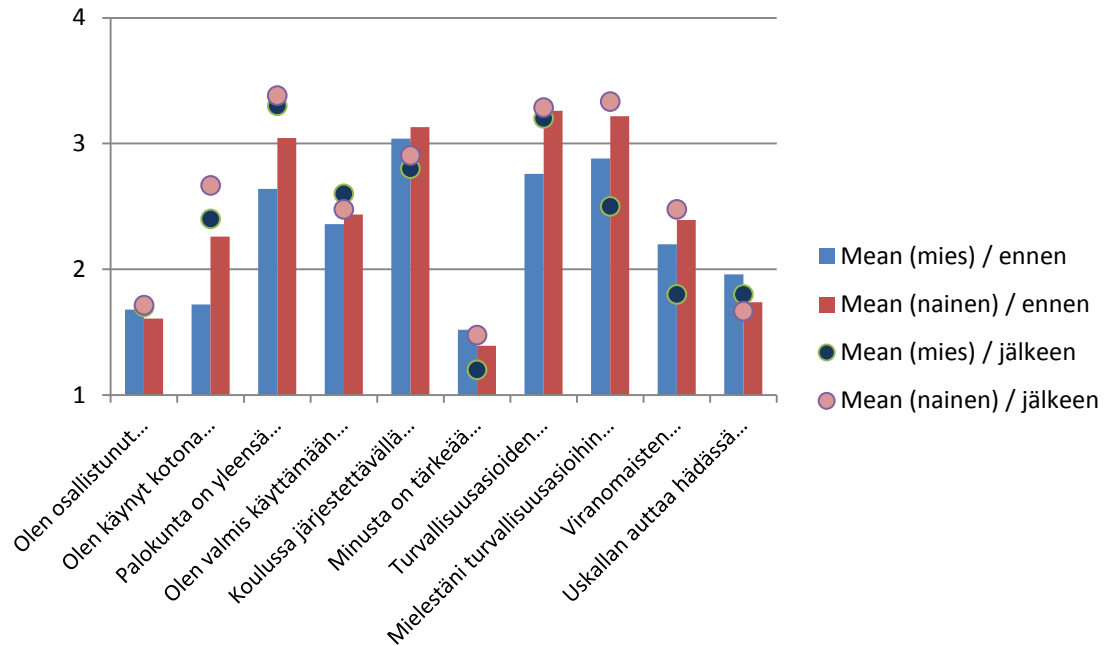
Tulokset analysoitiin ennakkosuunnitelmista poiketen vain kahdessa ryhmässä, koska toiseen kyselyyn ei saatu tarpeeksi vastauksia. Tuloksissa esitetyt kyselyt olivat ennen tapahtumaa ja kuusi kuukautta tapahtuman jälkeen. Ensimmäiseen kyselyyn vastasi 7-, 8- ja 9-luokkalaiset (n=137, 7-luokkalaiset n=48). Toiseen kyselyyn vastasi entiset seitsemäsluokkalaiset eli nykyiset kahdeksaluokkalaiset (n=31). Jokainen kysymys käsitellään erikseen, mutta jokaisessa kysymyksessä seuraavat hypoteesit pätevät:

$H_0 =$ Otosten välillä ei ole vaikuttavuutta.

$H_1 =$ Otosten välillä on vaikuttavuutta.

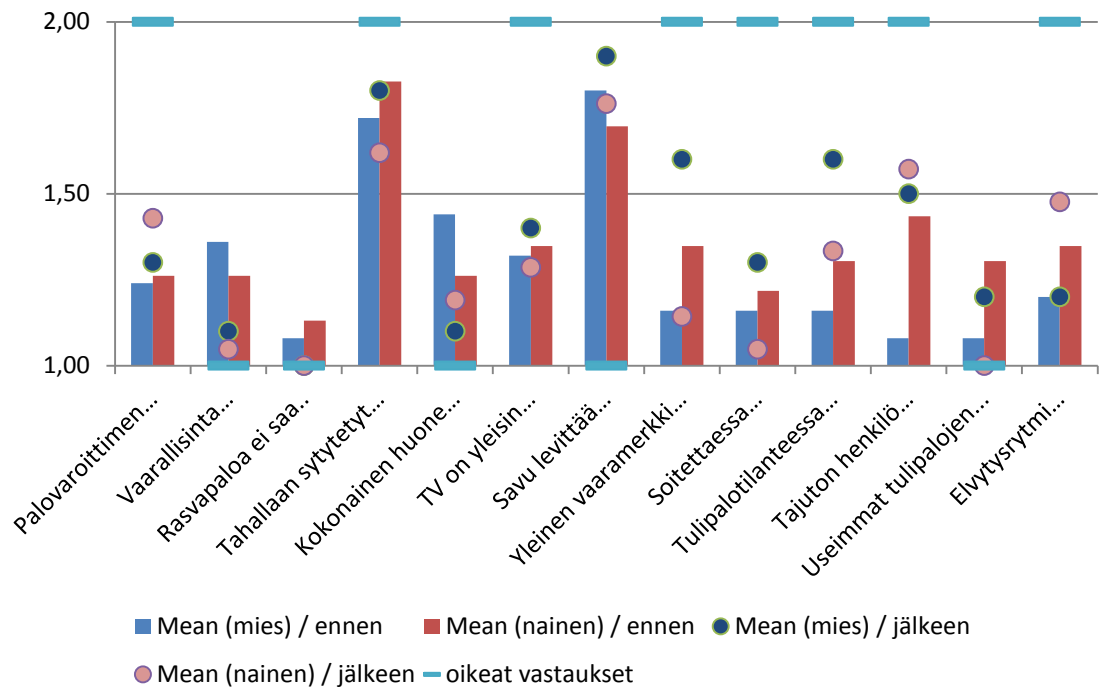
Tutkimuksen jokainen väittämä on esitetty erikseen palkkikaaviona. Kysymysten tilastollinen merkitsevyys on arvioitu käyttämällä IBM SPSS Statistics 21 -ohjelmaa. Neliportaiseen asteikkoon pohjautuneiden asenneväittämien vastaukset on arvioitu tilastollisesti käyttämällä Wilcoxonin merkittyjen sijalukujen testiä. Kaksiportaiseen asteikkoon pohjautuneet tieto- ja taitotasoa mittaavat väittämät on arvioitu tilastollisesti McNemarin testillä. Testien tulokset on kirjattu jokaisen kysymyksen kohdalle. Tuloksia on arvioitu tilastollisesti 95 % merkitsevyysasteikolla, mikä toisin sanottuna tarkoittaa sitä, että on olemassa 5 % mahdollisuus, että aineistossa todettu yhteys ei ole todellinen ilmiö. P-arvo on todennäköisyys sille, että tulos on sattuman aiheuttama ja se poikkeaa nollassa hypoteesista.

Neliportaisen asteikon väittämien vastaukset on kuvattu kahdessa eri kaaviossa. Ensimmäisessä kaaviossa on esitetty eri ryhmien vastausten keskiarvot. Seitsemäsluokkalaisten ennen ja jälkeen -arviointiryhmien keskiarvot on kuvattu punaisella värillä, kun taas sinisellä värillä on kuvattu muut luokka-asteet ennen tapahtumaa. Toinen kaavio esittää vastausten prosentuaalista jakautumaa kaikkien vastanneiden kesken. Kaksiportaiseen asteikkoon perustuvien väittämien vastaukset on esitetty kahdessa taulukossa. Ensimmäinen kuvio kuvaa vastausten keskiarvoja ennen tapahtumaa ja sen jälkeen, kun taas toinen kuvio kuvaa vastaajien prosentuaalista osuutta. Värit ovat taulukoissa samoja. Keskiarvot on laskettu SPSS -ohjelmalla. Keltaisella merkityt palkkikuviot kuvaavat vastauksia ennen tapahtumaa.

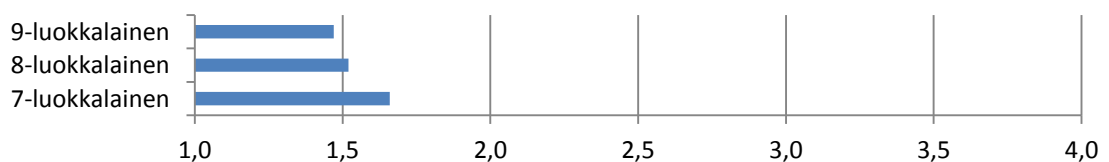
Kuvio 4.1 Seitsemäsluokkalaisten miesten ja naisten väliset erot keski-arvon osalta asenneosion kysymyksissä ennen ja jälkeen tapahtuman

Koko tutkimuksen tulokset on esitetty graafisesti kuvioissa 4.1 ja 4.2, joissa on myös esillä miesten ja naisten väliset tulokset eri vertailuryhmien välillä. Kuviossa 4.1 on nähtävillä asenneosion kysymyksien keskiarvot graafisessa muodossa. Graafisen tarkastelun perusteella on huomattavissa, että miehet ovat käyneet kotona läpi enemmän turvallisuuden liittyviä asioita, mutta heidän mielestään koulussa keskitytään myös useammin liikaa turvallisuusasioihin. He ovat myös enemmän sitä mieltä, että viranomaisten tulisi kantaa paremmin vastuunsa koulujen turvallisuudesta ja uskovat että palokunta on useammin nopeasti paikalla, jolloin alkusammutustoimenpiteitä ei tarvitse aloittaa. Naiset ovat taas useammin uskaliaampia auttamaan tuntematonta hädässä kuin miehet. He myös uskovat enemmän, että turvallisuusasioiden opettaminen kuuluu koulun tehtäviin. Ennen tapahtumaa ja tapahtuman jälkeen ei ole nähtävissä suuria eroja miesten ja naisten tulosten välillä.

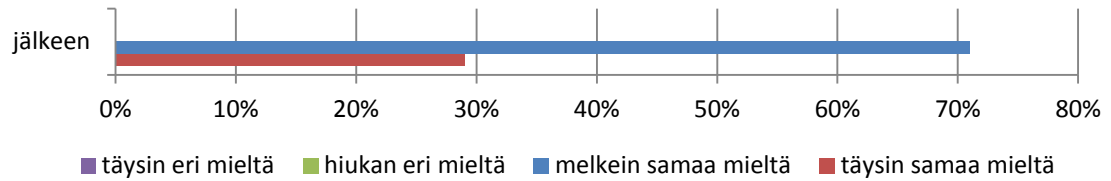

Kuvio 4.2 Seitsemäsluokkalaisten miesten ja naisten väliset erot keski-arvon osalta tieto-osion kysymyksissä ennen ja jälkeen tapahtuman

Kuviossa 4.2 on nähtävillä tieto-osien kysymysten keskiarvot graafisessa muodossa, johon on eroteltu miesten ja naisten tulokset. Kuvioista on huomattavissa, että naiset ovat keskiarvollisesti tienneet oikean vastauksen useammin kuin miehet pois lukien rasvapalon vaarallisuuden suhteen. Tulos tukee myös aikaisemmin naisten ja miesten välisten erojen välillä tehtyjä tutkimuksia. Opetushallituksen aihekokonaisuuksien arviointiraportissa todetaan, että naiset osasivat vastata paremmin tiedollisiin turvallisuutta koskeviin kysymyksiin. Naiset saavuttivat tutkimuksessa keskimäärin 74 % enimmäispisteistä kun taas miehet saavuttivat 71 % enimmäispistemäärästä. Ero on tilastollisesti merkittävä ($p < 0,001$). (Niemi 2012, 190.) Tässä tutkimuksessa vastausten välillä ei ole nähtävissä suurta eroa sukupuolten välillä ennen tapahtumaa ja tapahtuman jälkeen.

Kuvio 4.3 Haluaisin vieraillla 25.5. pelastuslaitoksen tapahtumarastilla

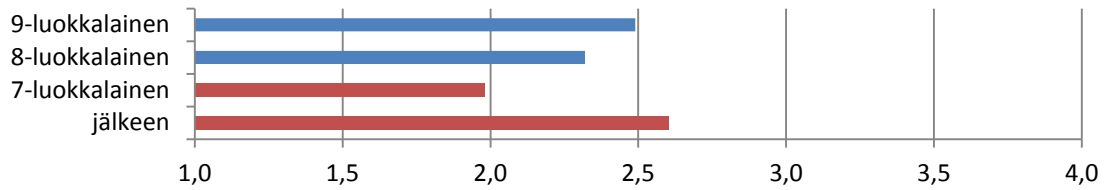

Kuvio 4.4 Olen osallistunut pelastuslaitoksen toimintaan viimeisen puolen vuoden aikana.

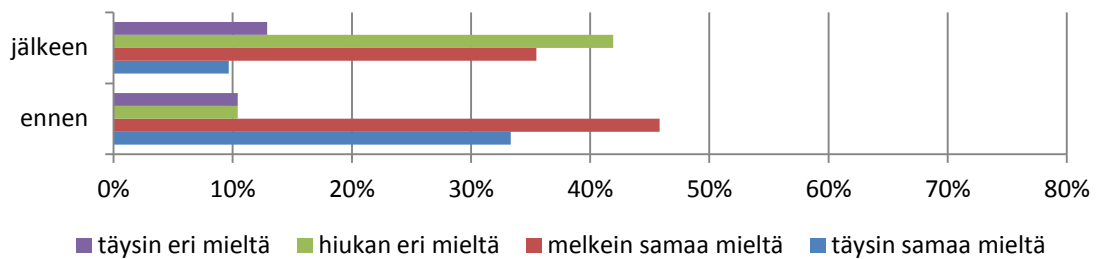
Ensimmäisen kyselyn väittämällä (kuvio 4.3) haluttiin saada ennakkokuva oppilaiden halukkuudesta osallistua tapahtumapäivänä pelastuslaitoksen rastille. Kysymystä seurasi tekstikenttä, jossa kysyttiin, miksi oppilas haluaa osallistua rastille tai vaihtoehtoisesti miksi hän ei aio osallistua. Avoimien kysymyksien perusteella oppilaat halusivat osallistua rasteille, koska

- he halusivat oppia lisää turvallisuusasioista
- he halusivat kokeilla tulipalon sammuttamista
- he kokivat rastin olevan jännittävä ja mielenkiintoinen tai
- he halusivat myöhemmin työllistyä pelastustoimen tehtäviin ja rasti koettiin oivana keinona hankkia lisää tietoa opiskelumahdollisuuksista.

Vaihtoehtoisesti oppilaat, jotka eivät aikoneet vieraila rastilla, perustelivat päätöstään muun muassa sillä, että rasti ei ole kiinnostava tai sen koetaan olevan tylsä verrattuna esimerkiksi liikuntarasteihin. Rasti koettiin myös kiinnostavuudeltaan ja houkuttelevuudeltaan huonoksi, tai rasti oli edellisellä kerralla ollut tylsä, joten se jätettiin nyt väliin. Tapahtuman jälkeen nuorilta kysyttiin, ovatko he osallistuneet pelastuslaitoksen toimintaan (kuvio 4.4). Väittämän yhteydessä pelastuslaitoksen toiminnasta annettiin esimerkkejä kuten palokunnan järjestämä tapahtuma paloasemalla (lastenjuhlat, vappurieha koulutus tms.), Nou hätä sekä Turvallisuusluento tai -esittely koululla tai vapaa-aikana. Tämän perusteella ei ole tarpeellista jakaa tarkasteltavaa tapahtuman jälkeistä ryhmää niihin, jotka eivät ole osallistuneet toimintaan, ja niihin, jotka ovat osallistuneet, vaan voidaan todeta, että kaikki kyselyyn osallistuneet henkilöt olivat osallistuneet pelastuslaitokseen toimintaan viimeiseen kuuden kuukauden aikana.

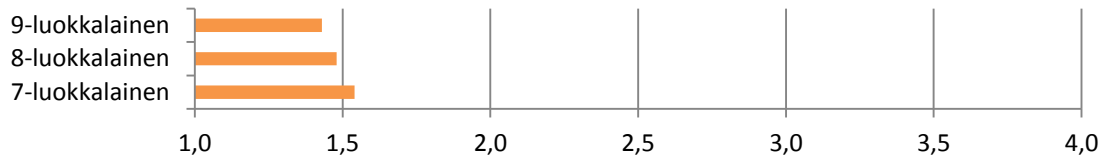

Kuvio 4.5 Kotonani on käyty läpi turvallisuusasioita, esim. miten kotoa poistutaan tulipalotilanteessa / esim. muistuttanut vanhempiani palovaroittimen tarkistamisesta

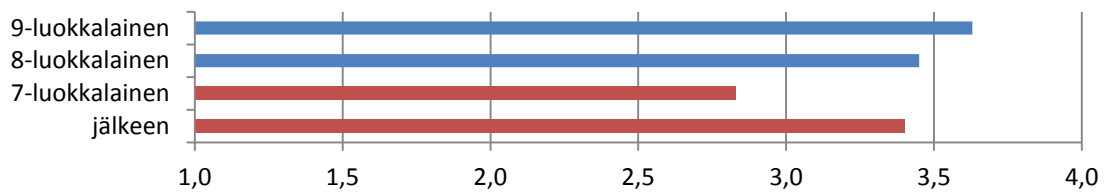
Kuvio 4.6 Olen käynyt kotona läpi turvallisuusasioita viimeisen puolen vuoden aikana, esim. muistuttanut vanhempiani palovaroittimen tarkistamisesta.

Väittämällä pyrittiin selvittämään, kuinka monen nuoren kotona on käyty turvallisuusasioita läpi ja ennen kaikkea ovatko nuoret aktiivisesti jakaneet koulussa hankkimaansa tietoa edelleen perheenjäsenilleen. Väittäjä pohjautuu Brita Somerkosken turvallisuus- ja liikenne aihekokonaisuuden seuranta-arvioinnin tuloksiin, jossa kyselyyn osallistuneet oppilaat kertoivat käyvänsä turvallisuusasioita eniten läpi kotona. (Niemi 2012, 200). Ensimmäisessä kyselyssä pyrittiin selvittämään, onko nuorten kotona käyty läpi turvallisuusasioita, kun taas toisessa kyselyssä pyrittiin selvittämään, ovatko nuoret omatoimisesti muistuttaneet vanhempiaan palovaroittimien tarkistamisesta. Tällä tavoin nuori vaihdettiin toisessa kyselyssä aktiiviseksi tekijäksi, jonka aloitteesta turvallisuusasioita huomioitiin kotona. Molemmissa ryhmissä kysymyksen ohella annettiin esimerkki turvallisuusasioiden läpikäymisestä. Vertailtaessa tuloksia on huomattavissa, että tapahtuman jälkeen nuoret olivat keskiarvon perusteella käyneet vähemmän keskustelua turvallisuusasioista kuin ennen tapahtumaa. Ero ei kuitenkaan ole tilastollisesti merkitsevä ($p = 0,096$, $p > 0,05$). Tämän vuoksi voidaan todeta, että tapahtumalla ei ole ollut vaikutusta turvallisuusasioiden läpikäymiseen kotona.

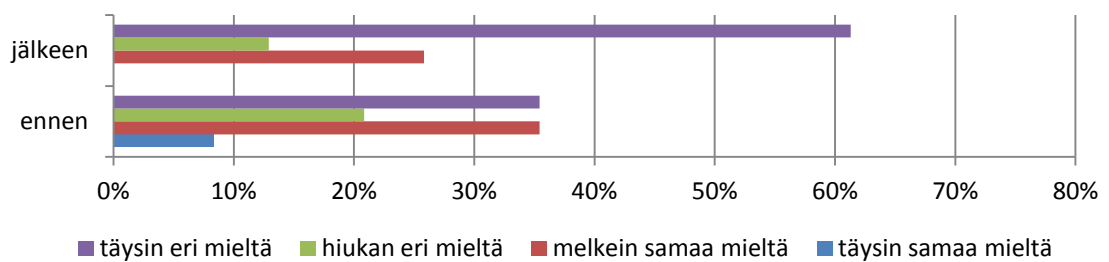

Kuvio 4.7 Jokaisella tulisi olla riittävät alkusammutustaidot (ennen tapahtumaa)

Kauhavan kaupungin alue koostuu pääosin III- ja IV-riskialueista, joissa myös suurin osa onnettomuuksista tapahtuu (Pronto). Tämän perusteella on tosiasia, että palokunnalla kestää yllättävän kauan saapua kohteisiin, jotka ovat kaukana paloasemasta. Tämän vuoksi olisi erittäin tärkeää, että apua soittanut henkilö osaa alkusammutuksen, ja hänellä on siihen tarvittavat välineet. Suurin osa nuorista piti alkusammutustaitojen osaamista tärkeinä, mikä on näkyvillä ennen tapahtumaa tehdyssä kyselyssä (kuvio 4.7).

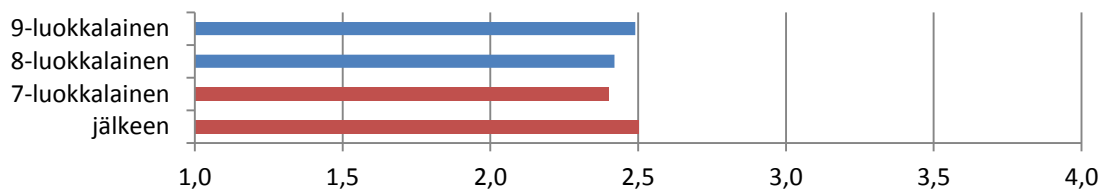
Kuvio 4.8 Palokunta on yleensä nopeasti paikalla, joten alkusammutusta ei tarvitse osata

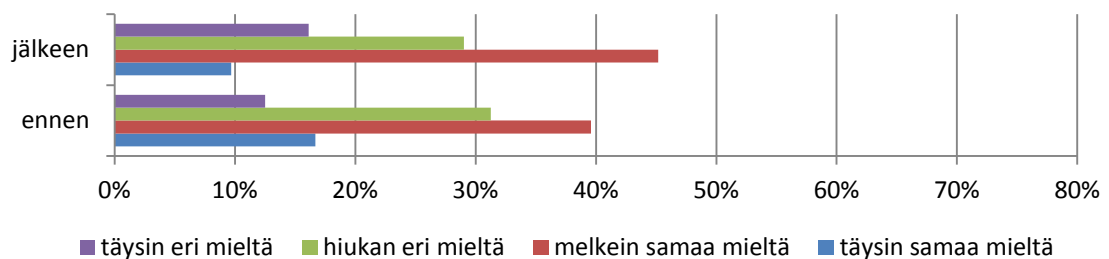
Kuvio 4.9 Palokunta on yleensä nopeasti paikalla, joten alkusammutusta ei tarvitse osata

Vertailevan väittämän avulla pyrittiin selvittämään oppilaiden käsitystä subjektiivisen turvallisuuden tunteesta, jota peilataan alkusammutuksen osaamisen tarpeellisuuden kautta. Oletuksena on, että kansalainen ei koe alkusammutuksen osaamista tarpeelliseksi, jos palokunta saapuu kohteeseen tarpeeksi nopeasti. Noin 25 % vastanneista oli ennen tapahtumaa sitä mieltä, että palokunta on nopeasti paikalla, kun taas tapahtuman jälkeen 40 % nuorista oli samaa mieltä (kuvio 4.9). Kuitenkin tarkasteltaessa keskiarvo-

ja voidaan todeta, että tapahtuman jälkeen 7-luokkalaiset uskoivat enemmän alkusammutuksen tarpeellisuuteen (kuvio 4.8). Ero on tilastollisesti merkitsevä ($p = 0,12$, $p > 0,05$), joten voidaan todeta, että palokunta onnistui tapahtumassa kasvattamaan nuorten luottamusta omiin kykyihinsä sammuttaa tulipalo. On myös todettavissa, että 7-luokkalaiset olivat ennen tapahtumaa vähemmän tietoisia alkusammutuksen merkityksestä suhteessa palokunnan saapumiseen. Tämä on hyvin yhteydessä siihen, kuinka tärkeänä nuoret pitävät alkusammutustaitojen osaamista.

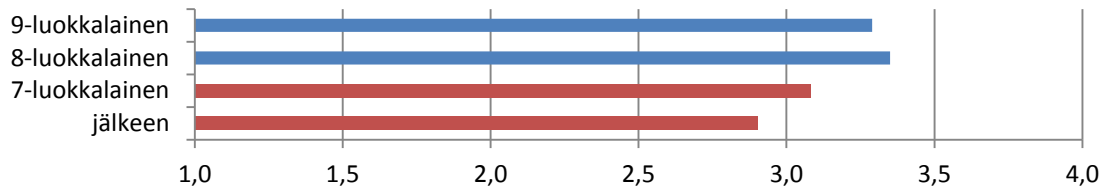
Kuvio 4.10 Olen valmis käyttämään omaa vapaa-aikaani turvallisuusasioiden opiskeluun ja kehittämiseen

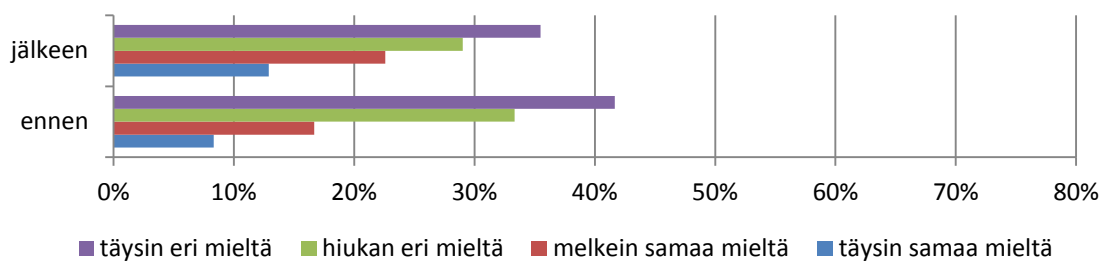
Kuvio 4.11 Olen valmis käyttämään omaa vapaa-aikaani turvallisuusasioiden opiskeluun ja kehittämiseen

Väittämällä pyrittiin selvittämään, missä määrin oppilaat olisivat valmiita käyttämään omaa vapaa-aikaansa turvallisuusasioiden parantamiseen ja pohtimiseen. Väittäjä on esitetty myös Waitisen väitöskirjassa (2011, 9), jossa noin 65 % oli valmis käyttämään omaa vapaa-aikaansa turvallisuusasioiden opiskeluun ja koulun turvallisuuden kehittämiseen. Turvallisuusasioiden opiskelu vapaa-aikana voidaan katsoa kuvastavan vastaajien arvostusta turvallisuusasioiden kehittämiseen sekä niiden kiinnostavuuteen. Noin 10 % vastaajista oli erittäin kiinnostuneita turvallisuusasioiden kehittämiseen, kun tapahtuman jälkeen erittäin kiinnostuneita oli noin 15 % (kuvio 4.10). Kuviossa 4.11 on nähtävissä, että ennen tapahtumaa 7-luokkalaiset olivat valmiimpia käyttämään omaa aikaansa turvallisuusasioiden opiskeluun kuin tapahtuman jälkeen. Luokka-asteiden

välillä ei ole nähtävissä suuria eroja. Ero ei ole tilastollisesti merkitsevä ($p = 0,629$, $p > 0,05$).

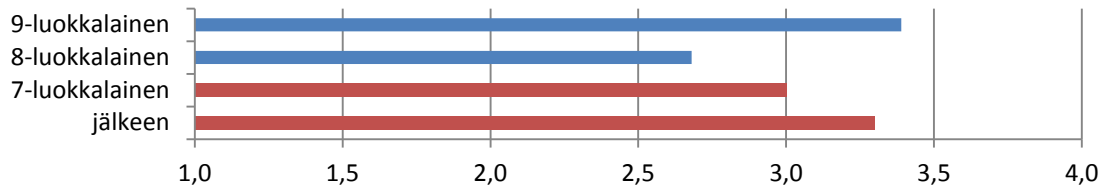

Kuvio 4.12 Koulussa järjestettävällä turvallisuuskoulutuksella ei ole merkitystä

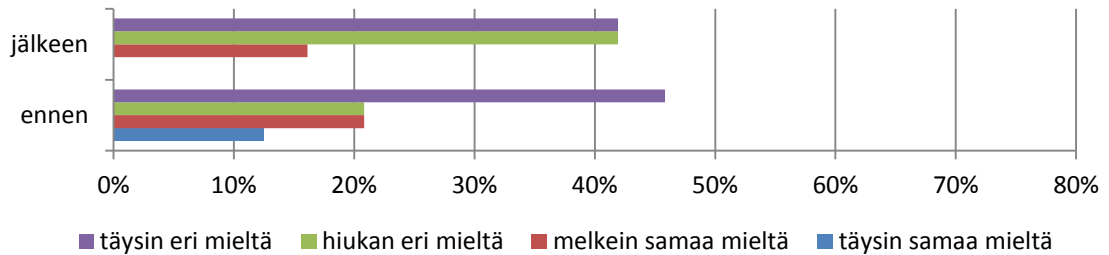

Kuvio 4.13 Kouluissa järjestettävällä turvallisuuskoulutuksella ei ole merkitystä

Nuorilta pyrittiin selvittämään myös heidän arvostuksensa turvallisuuskoulutuksen suhteen ja myös siitä onko koulu heidän mielestään oikea paikka koulutuksen antamiselle. Tutkimuksessa selvisi, että nuoret arvostavat koulussa järjestettävää turvallisuuskoulutusta (kuvio 4.12). Väittämällä pyrittiin selvittämään nuorten asennetta koulujen turvallisuuskoulutuksen suhteen. Väittämä tukee edellisiä väittämiä, joissa pyrittiin selvittämään, kuinka korkeana oppilaat näkevät koulun roolin turvallisuuskasvattajana. Noin 65 % nuorista piti turvallisuuskoulutusta merkityksellisenä tapahtuman jälkeen, kun taas ennen tapahtumaa 75 % nuorista oli samaa mieltä (kuvio 4.13). Ero on nähtävissä myös keskiarvotuloksissa kuviossa 4.12, sillä tapahtuman jälkeen nuoret pitivät turvallisuuskoulutusta vähemmän merkityksellisempänä. Tulos ei ole kuitenkin tilastollisesti merkitsevä ($p = 0,456$, $p > 0,05$). Syyt mielipiteen muutokseen olisi tutkittava tarkemmin, koska silloin huomataan, mitkä eri tekijät ovat vaikuttaneet nuorten asennemuutokseen. Näiden tulosten avulla pystytään edelleen muokkaamaan pelastuslaitosten tarjoamaa turvallisuusviestintää.

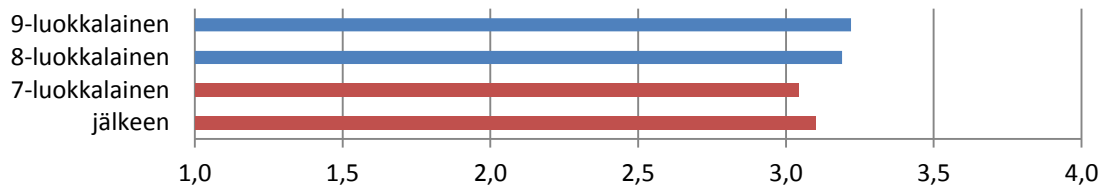

Kuvio 4.14 Turvallisuusasioiden opettaminen oppilaille ei mielestäni kuulu koulun tehtäviin

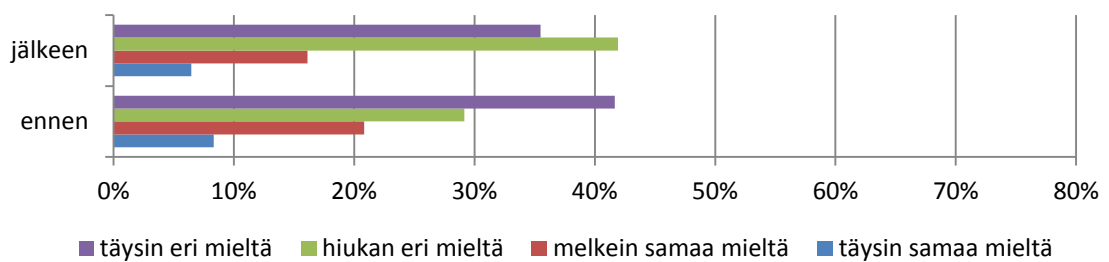

Kuvio 4.15 Turvallisuusasioiden opettaminen oppilaille ei mielestäni kuulu koulun tehtäviin

Suurin osa oppilaista saa turvallisuuteen liittyvää opetusta pääosin kotona ja koulussa. Nuori viettää koulussa myös suuren osan päivästä ja siellä järjestetyllä koulutuksella on merkitystä hänen asenteisiin ja taitoihinsa. Väittämällä pyrittiin selvittämään, oliko koulussa järjestetyllä hyvinvointiin ja turvallisuuteen keskittyneellä tapahtumalla vaikutusta oppilaiden mielikuvaan siitä, kenen tulisi järjestää turvallisuuteen liittyvää koulutusta sekä kuuluuko turvallisuuskoulutuksen antaminen koulun tehtäviin. Opettajien mielestä turvallisuuskoulutus kuuluu vahvasti koulun tehtäviin (Waitinen 2011, 105), mistä oppilaat ovat myös samaa mieltä. Ennen tapahtumaa noin 65 % oppilaista totesi turvallisuusasioiden kuuluvan koulun tehtäviin, ja tapahtuman jälkeen noin 80 % oli samaa mieltä (kuvio 4.15), mitä tukee myös keskiarvojen perusteella tarkasteltavat mielipiteet. Tapahtuman jälkeen oppilaat olivat entistä vahvemmin sitä mieltä, että turvallisuusopetus kuuluu koulun tehtäviin. Ryhmien ero on myös tilastollisesti merkitsevä ($p = 0,010$, $p > 0,05$), joten voidaan olettaa, että tapahtumaan osallistuneet toimijat kuten poliisi ja pelastuslaitos ovat onnistuneet jalkauttamaan oman turvallisuusviestintänsä koulupäivään.

Kuvio 4.16 Mielestäni turvallisuusasioista puhutaan koululla nykyisin liikaa; tunneilla tulisi keskittyä enemmän kunnon kouluaineisiin

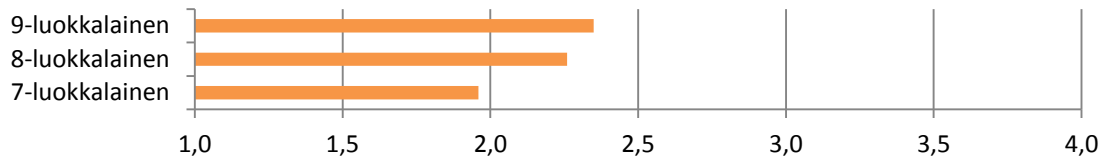

Kuvio 4.17 Mielestäni turvallisuusasioista puhutaan koululla nykyisin liikaa; tunneilla tulisi keskittyä enemmän kunnon kouluaineisiin

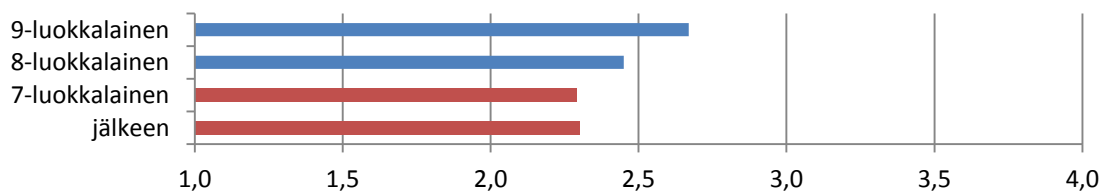
2000-luvulla koulujen turvallisuus ja oppilaiden hyvinvointi ovat nousseet suureksi puheenaiheeksi niin mediassa kuin hallinnon ylemmillä tasoilla. Suuri informaatiotulva onnettomuuksista ja nuorten pahoinvoinnista saattaa kuitenkin jossain vaiheessa kääntyä päinvastaiseksi kuin se on alun perin tarkoitettu. Toisin sanottuna koko ajan toistuvat aiheet menettävät merkitystään nuorten keskuudessa, ja vallitsevaksi puheenaiheeksi nouseekin turvallisuuden sijasta sen aiheuttamat uhkat, jolloin alkuperäiseen ongelmaan ei saada vastauksia tai parannusehdotuksia.

Väittämän avulla pyrittiin selvittämään, kuinka nuoret kokevat turvallisuusasioiden käsittelyn koulussa. Tutkimuksen perusteella nuoret kokivat, että turvallisuusasioista ei puhuta riittävän paljon, vaan niiden käsittelyä tulisi lisätä. Ennen tapahtumaa ja tapahtuman jälkeen vastanneista 70 % oli sitä mieltä, että turvallisuusasioista ei puhuta koulussa nykyisin liikaa (kuvio 4.17). Keskiarvojen perusteella ei ole nähtävissä eroa luokka-asteiden tai verokkiryhmien välillä (kuvio 4.16). Ryhmien välillä ei ole tilastollista merkitsevyyttä ($p = 0,312$, $p > 0,05$). Opettajat kokevat asian samalla tavalla; turvallisuusasioista puhutaan liian vähän kouluilla (Waitinen 2011, 108) Tutkimuksen perusteella on huomattavissa, että koululla järjestetyn tapahtuman seurauksena turvallisuus-

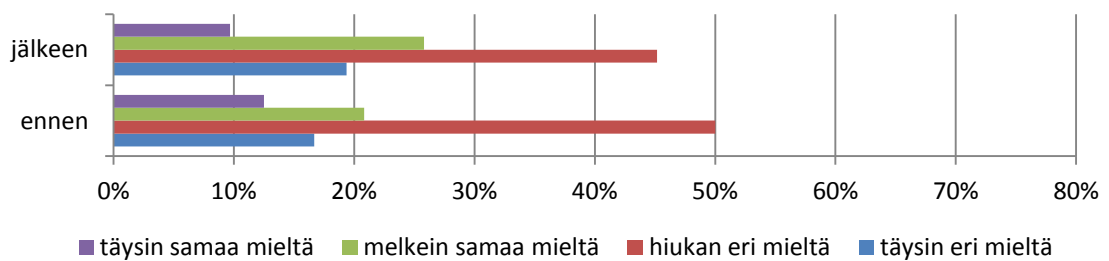
asioita ei ole otettu enemmän esiin, vaan turvallisuusasioiden pohtiminen on jäänyt kyseiseen tapahtumaan.

Kuvio 4.18 Haluan tehdä koulutyöni ilman turhia vaaroja ja pelkoja. Muut hoitakoot turvallisuusasiat kuntoon (ennen tapahtumaa)

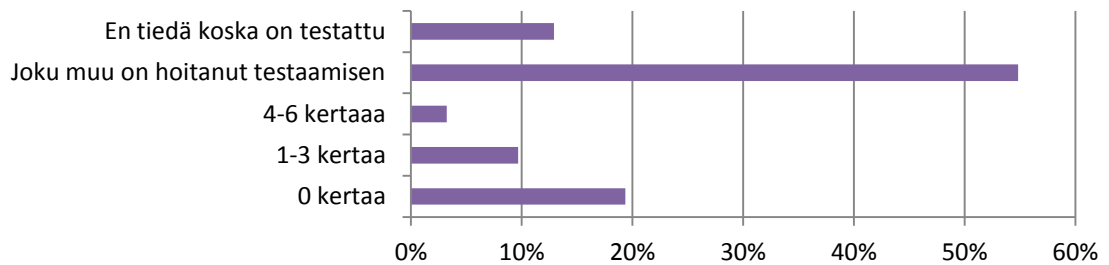
Kuvio 4.19 Viranomaisten (kuten palomiesten) tulisi kantaa paremmin vastuunsa koulujen turvallisuudesta

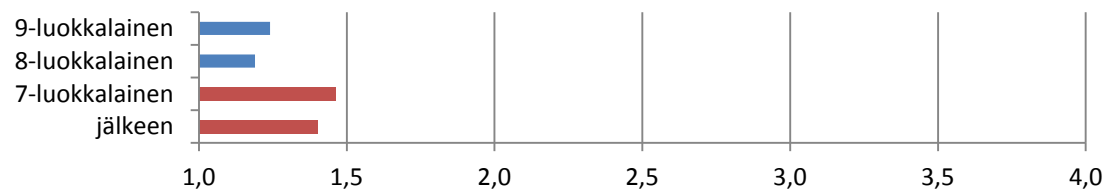
Kuvio 4.20 Viranomaisten (kuten palomiesten) tulisi kantaa paremmin vastuunsa koulujen turvallisuudesta

Väittämän taustalla on useat koulujen turvallisuutta uhanneet tapahtumat, joiden perusteella on usealla poikkihallinnollisella saralla havahduttu parantamaan koulujen turvallisuutta ja oppilaiden hyvinvointia. Tavallisen kansalaisen oletus on kuitenkin, että turvallisuuden ylläpito ei ole jokaisen yksilön tehtävä, vaan turvallisuudesta huolehtivat viranomaiset kuten pelastuslaitos tai poliisi. Ennen tapahtumaa esitettyssä väittämässä erottuu selvästi 7-luokkalaisten näkemys siitä, kuinka he kokevat turvallisuustyön olevan enemmän jonkun muun kuin heidän itsensä asia (kuvio 4.19). Voidaan pohtia, onko kahdeksas- ja yhdeksäsluokkalaisten kanssa keskusteltu enemmän turvallisuusasioista ja

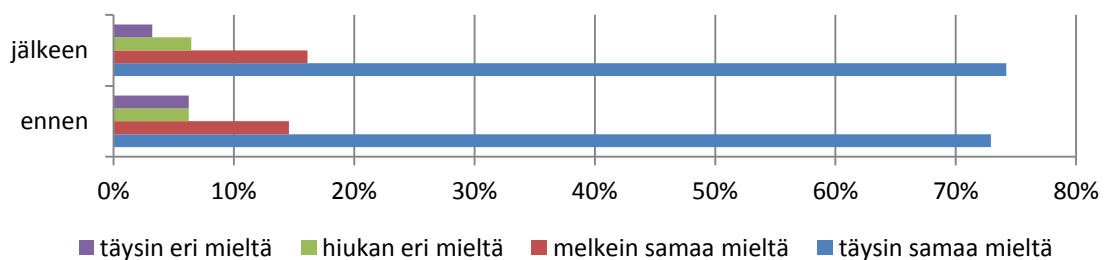
omasta käyttäytymisestä kuin seitsemäsluokkalaisten kanssa, mikä on vaikuttanut tuloksiin. Aihe on otettu esille myös Waitisen väitöskirjassa (2011, 101), jossa kyselyyn vastanneet opettajat olivat vahvasti sitä mieltä, että turvallisuuden ylläpito on jonkin ulkoistetun tahon tehtävä koulun ulkopuolella. Tämä kuvastaa myös ihmisten käsitystä omista mahdollisuuksistaan vaikuttaa ympäristönsä turvallisuuden tasoon. Oppilaiden ovat kuitenkin eri mieltä asiasta; 35 % oppilaista halusi viranomaisten kantavan enemmän vastuuta koulujen turvallisuudesta (kuvio 4.20). Ryhmien keskiarvo oli molemmilla ryhmillä 2,3 (kuvio 4.19). Tapahtumalla ei ollut vaikutusta vastauksiin, eikä ryhmien erolla ollut tilastollista merkitsevyyttä ($p = 0,401$, $p > 0,05$).

Kuvio 4.21 Olen testannut kotona palovaroittimen kunnon viimeisen 6 kk aikana (tapahtuman jälkeen)

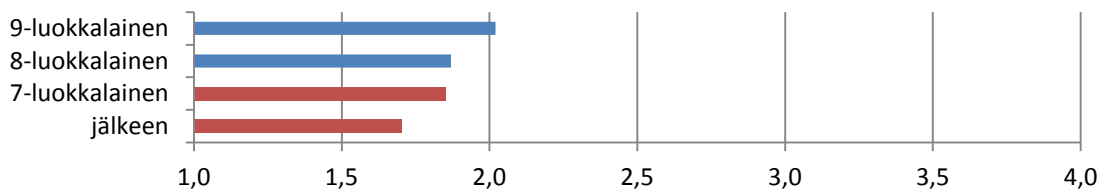

Kuvio 4.22 Minusta on tärkeää, että kotonani on toimiva palovaroitin

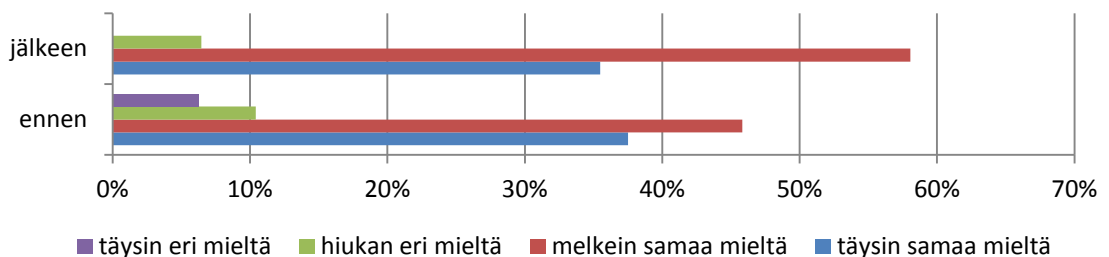

Kuvio 4.23 Minusta on tärkeää, että kotonani on toimiva palovaroitin

On oletettavaa, että suurin osa Suomen väestöstä uskoo palovaroittimen hyödyllisyyteen. Kovin usein palovaroitin jää kuitenkin testaamatta ja siinä on vanhentuneet patterit. Väittämällä pyrittiin selvittämään oppilaiden käsitys palovaroittimen toimivuuden tarpeellisuudesta. Tapahtuman jälkeen oppilailta kysyttiin, kuinka usein he itse ovat testanneet palovaroittimen kunnan, ja noin 13 % heistä ilmoitti testanneensa palovaroittimen edes kerran viimeisen puolen vuoden aikana (kuvio 4.21). Nuoret kuitenkin pitävät palovaroittimen olemassaoloa sekä toimivuutta tärkeänä, koska 88 % oppilaista ennen tapahtumaa ja 90 % tapahtuman jälkeen pitivät kotona olevaa, toimivaa, palovaroitinta tärkeänä (kuvio 4.23). Verrattaessa luokka-asteita on huomattavissa, että kahdeksas- ja yhdeksäsluokkalaiset pitivät palovaroitinta tärkeämpänä kuin seitsemäsluokkalaiset, jotka kuitenkin tapahtuman jälkeen pitivät toimivaa palovaroitinta tärkeämpänä kuin ennen tapahtumaa (kuvio 4.22). Ryhmien välillä ei kuitenkaan ole tilastollista merkitsevyyttä ($p = 0,362$, $p > 0,05$). Myös tämän väittämän osalta on pohdittavissa, onko Nou hädällä ollut vaikuttavuutta nuorten asenteisiin ja tietoihin palovaroittimen toiminnasta ja tarpeellisuudesta.

Kuvio 4.24 Uskallan auttaa hädässä olevaa tuntematonta ihmistä

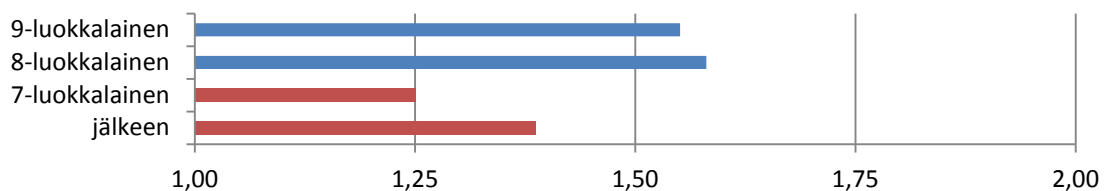
Kuvio 4.25 Uskallan auttaa hädässä olevaa tuntematonta ihmistä

Jokaisen ihmisen velvollisuus on auttaa ja ilmoittaa eteenpäin viranomaiselle esimerkiksi loukkaantuneesta ihmisestä. Loukkaantuneen ihmisen auttaminen on monen mielestä kuitenkin hankalaa, koska ihmistä ei tunneta eikä saateta olla varmoja omasta osaamisestaan. Väittämällä haluttiin selvittää nuorten oma arvio kyvystään uskaltaa auttaa hä-

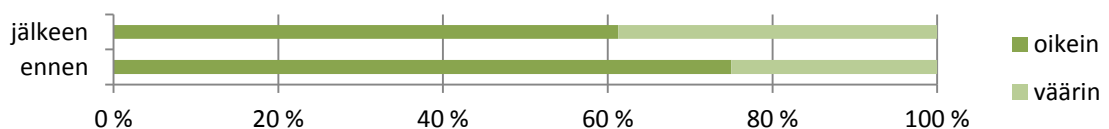
dässä olevaa tuntematonta ihmistä. Ennen tapahtumaa noin 80 % oppilaista uskalsi auttaa hädässä olevaa henkilöä, kun taas tapahtuman jälkeen noin 90 % oppilaista olisi tehnyt saman (Kuvio 4.25). Myös keskiarvojen perusteella on huomattavissa, että tapahtuman jälkeen nuoret uskoivat enemmän omiin kykyihinsä auttaa (Kuvio 4.24). Ryhmien välillä ei ole kuitenkaan tilastollista merkitsevyyttä ($p = 0,536$, $p > 0,05$). Ensimmäisessä kyselyssä nuorilta kysyttiin myös sanallisia vastauksia, mikä tuntemattoman ihmisen auttamisessa on vaikeaa ja miksi he eivät uskalla auttaa. Nuoret vastasivat muun muassa, että

- he pelkäävät tekevänsä jotain väärin ja epäonnistuvansa
- he eivät tunne ihmistä, eivätkä tämän vuoksi tiedä miten hän käyttäytyy
- he tuntevat, ettei heillä ole tarvittavia taitoja
- he pelkäävät, että henkilö saattaa käyttäytyä aggressiivisesti.
-

Kyseiset pelot ja uskomukset ovat samanlaisia kuin myös aikuisilla ihmisillä. Tämän vuoksi ihmisille tulisikin painottaa, että pienillä keinoilla voi saada jo suuria onnistumisia aikaan, ja ei haittaa vaikka esimerkiksi ensiaputoimenpiteitä ei osaa täydellisesti.

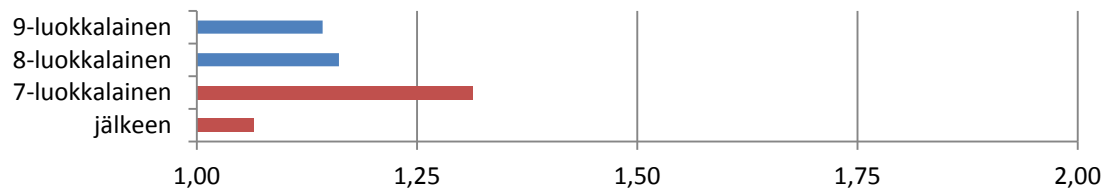
Kuvio 4.26 Palovaroittimen paristo tulee vaihtaa kuukausittain

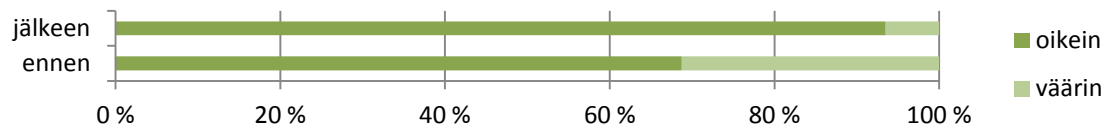
Kuvio 4.27 Palovaroittimen paristo tulee vaihtaa kuukausittain

Väittämällä pyrittiin selvittämään nuorten tietoutta palovaroittimen testaamisesta sekä pariston vaihtamisesta. Vuonna 2002 tehdyn tutkimuksen perusteella 7 % kotitalouksista oli asennettuna palovaroitin, joka ei toiminut, ja 4 % kotitalouksista palovaroittimesta puuttui paristo. Kotitalouksista, joihin palovaroitin oli asennettu, vain

noin joka neljännes tarkistaa varoittimen kerran kuukaudessa, kun taas 4 % kotitalouksista ei tarkasta palovaroitinta lainkaan. (Törmänen 2002, 16 - 17, 20) Väittämän perusteella selvitettiin, että suurin onsa nuorista uskoi ennen valistustapahtumaa, että palovaroittimen paristo tulee vaihtaa kuukausittain (Kuvio 4.27). Tuloksissa on nähtävissä ero ryhmien välillä vertailtaessa keskiarvovastauksia (Kuvio 4.24). Ryhmien erolla ei kuitenkaan ole tilastollista merkittävyyttä ($p = 0,388$, $>0,05$). Vertailtaessa eri luokka-asteita keskenään voidaan nähdä, että 9- ja 8-luokkalaiset olivat tietoisempia väitteen virheellisyydestä kuin 7-luokkalaiset (kuvio 4.26). Eritoten 8-luokkalaiset totesivat useammin väitteen olevan väärin kuin oikein. Pohdittavaksi jääkin onko kyseisenä kevään Nou hätä -kampanjalla ollut vaikutusta.

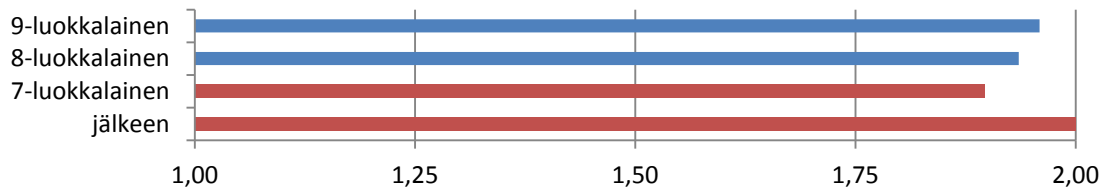

Kuvio 4.28 Vaarallisinta tulipalossa on savu

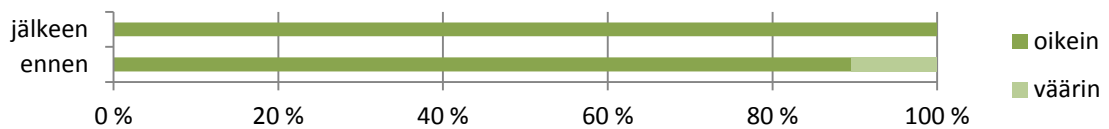

Kuvio 4.29 Vaarallisinta tulipalossa on savu

Tällä väittämällä kartoitettiin oppilaiden tietämystä savun vaarallisuudesta. Tuli koetaan yleensä vaarallisemmaksi kuin savu, koska tuli on näkyvä elementti, jonka liikkeitä voi seurata. Tulipalossa vapautuvat savukaasut sisältävät kuitenkin lukemattoman määrän vaarallisia partikkeleita, jotka päästessään ihmisen elimistöön aiheuttavat tuhoa. Ennen tapahtumaa noin 70 % oppilaista tiesi savukaasujen vaarallisuudesta, kun taas tapahtuman jälkeen noin 95 % oppilaista oli tietoisia vaarallisuudesta (kuvio 4.27). Ero on nähtävissä myös keskiarvoissa, joissa ennen tapahtumaa keskiarvovastaus oli 1,31 ja tapahtuman jälkeen 1,06 (kuvio 4.28). Ryhmien erolla on tilastollisesti merkittävyyttä ($p = 0,039$, $p < 0,05$). Verrattaessa eri luokka-asteita keskenään voidaan myös päätellä, että 8- ja 9-luokkalaisten tietoisuus asiasta on parempi, mikä taas osaltaan voi selittyä Nou hätä -koulutuksella (kuvio 4.29).

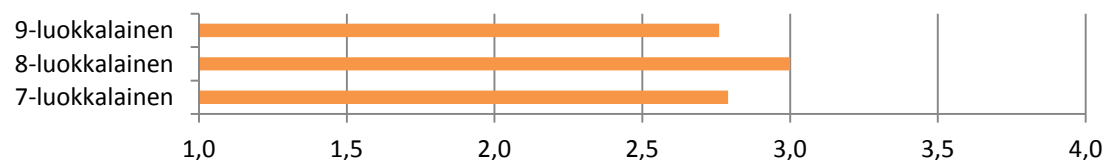

Kuvio 4.30 Rasvapaloa ei saa sammuttaa vedellä

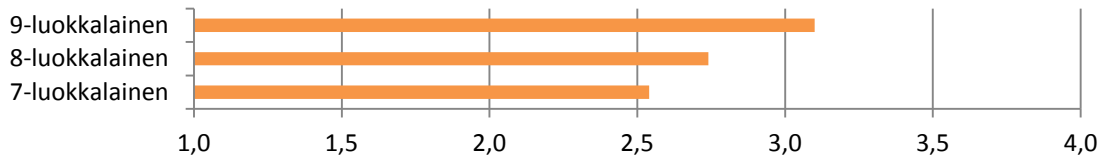

Kuvio 4.31 Rasvapaloa ei saa sammuttaa vedellä

Rasvapalon sammutus on useasti palokuntien turvallisuusviestinnässä käytetty tehokeino visualisoimaan väärän sammutinaineen valintaa. Väittämällä haluttiin selvittää oppilaiden tietoa, kuinka rasvapalossa käy sammutettaessa sitä vedellä. Oppilaat olivat jo ennen tapahtumaa hyvin tietoisia oikeaoppisesta käyttäytymisestä tämän tulipalon suhteen. Noin 90 % vastaajista tiesi, että rasvapaloa ei saa sammuttaa vedellä. Ryhmien ero ei ole tilastollisesti merkittävä ($p = 0,063$, $p > 0,05$), mistä voidaan todeta, että tapahtumalla ei ollut merkittävää vaikutusta nuorten tietoihin. Verrattaessa eri luokka-asteita keskenään voidaan myös huomata, että tiedoissa ei ole suurta eroa. Osittain 8- ja 9-luokkalaisilla oli paremmat tiedot asiasta verrattaessa keskiarvoja keskenään, mutta tapahtuman jälkeen jokainen verrokkiryhmän jäsen oli myös tietoinen veden vaikutuksesta palavaan rasvaan.

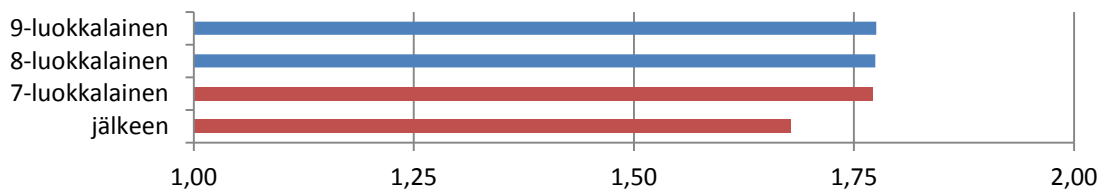

Kuvio 4.32 Mielestäni tulella kikkailemista (=leikkimistä) voi kokeilla

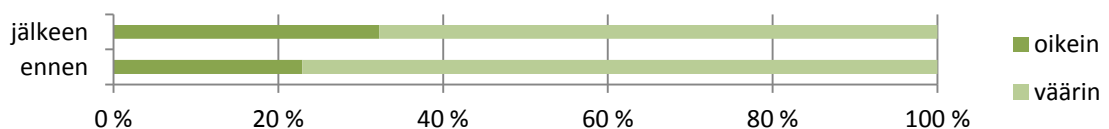

Kuvio 4.33 Uskoakseni kouluni ei voi joutua tuhopolton kohteeksi

Tahallaan sytytetty tulipalot ovat Suomessa yleisiä. Suomen Pelastusalan Keskusjärjestön syksyllä 2012 julkaiseman tiedotteen mukaan Suomessa sytytetään joka päivä 8 - 12 tulipaloa tahallisesti. (SPEK tiedottaa 27.11.2012). Muun muassa nuorten sytyttämiin tulipaloihin on pyritty ottamaan entistä aikaisemmassa vaiheessa kantaa. Tulipysäkki on lasten ja nuorten luvattoman tulenkäsittelyn lopettamiseksi on luotu malli, jolla pyritään ehkäisemään tulileikkien ja tahallisten vahingontekojen vakavammat seuraukset. Se on osa Sisäisen turvallisuuden ohjelmaa. (Somerkoski 2009, 2 - 3) Ensimmäisessä kyselyssä nuorilta kyseltiin heidän suhtautumistaan tulella leikkimiseen, ja kyselystä on huomattavissa, että nuorten mielestä tulella leikkiminen ei pääosin ole hyväksyttävää (kuvio 4.32). Kevään 2012 Nou hädän teemana oli tahallisten tulipalojen sytyttely, ja siihen otettiin kantaa niin koulutettaessa kuin kilpailuissakin. Teeman vaikuttavuus on luultavasti näkyvissä kahdeksaluokkalaisten osalta. He ovat jyrkempiä tuomitsemaan tahallisen sytyttelyn kuin seitsemäs- ja kahdeksaluokkalaisten. Nuoret myös uskovat, että heidän koulunsa voi joutua tuhopolton kohteeksi (kuvio 4.33). Väittämän osalta on nähtävissä selvästi eri luokka-asteiden käsitys asian suhteen; seitsemäsluokkalaisten eivät usko tuhopolton mahdollisuuteen niin paljon kuin yhdeksäsluokkalaisten.

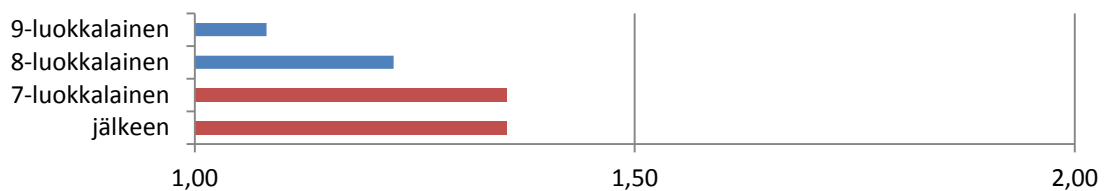
Kuvio 4.34 Tahallaan sytytetty tulipalot ovat harvinaisia

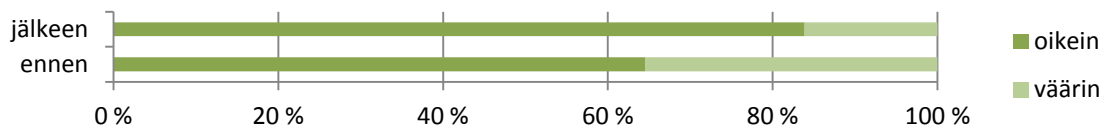
Kuvio 4.35 Tahallaan sytytetty tulipalot ovat harvinaisia

Väittämällä pyrittiin selvittämään oppilaiden käsitystä tahallisten tulipalojen määrästä. Ryhmien välillä on näkyvissä pieni ero. Ennen tapahtumaa 20 % oppilaista uskoi tahallaan sytytettyjen tulipalojen olevan harvinaisia, kun taas tapahtuman jälkeen noin 30 % oppilaista oli samaa mieltä (kuvio 4.35). Ryhmien välillä on nähtävissä ero myös keskiarvojen suhteen; tapahtuman jälkeen nuoret uskoivat tahallisten tulipalojen olevan harvinaisempia kuin ennen tapahtumaa. Toisin sanottuna nuoret ovat omaksuneet tapahtuman jälkeen vääriä faktatietoja. Ryhmien ero ei ole tilastollisesti merkittävä ($p = 0,424$, $p > 0,05$). Eri luokka-asteiden välillä ei ole nähtävissä eroa (kuvio 4.34).

Kuvio 4.36 Kokonainen huone palaa jo 5 minuutissa tulipalon syttymisestä

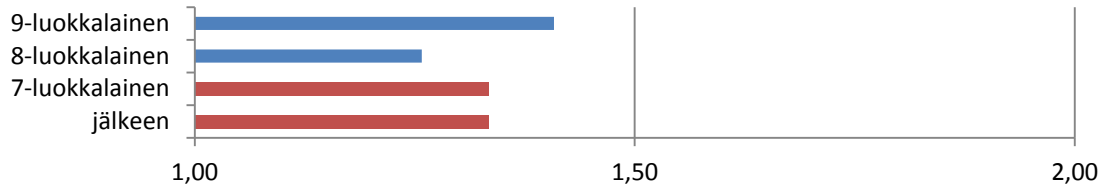

Kuvio 4.37 Kokonainen huone palaa jo 5 minuutissa tulipalon syttymisestä

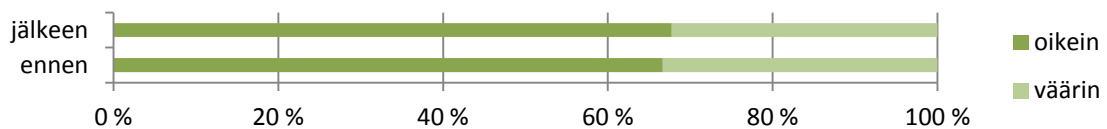

Kyseisellä kysymyksellä selvitettiin oppilaiden tietämystä tulipalon kehittymisnopeudesta. Tieto on erittäin arvokas suunniteltaessa omia mahdollisuuksia poistua ulos esimerkiksi kotona tapahtuvan tulipalon aikana. Ymmärtämällä tulipalon kehittymisnopeuden oppilas saa myös laajemman kuvan eri turvallisuusvälineistä, joilla poistumista voi nopeuttaa. Hän myös ymmärtää alkusammuttimien oikean käytön ja hankkimisen tarkoituksen paremmin tietäessään enemmän tulipalon eri piirteistä. Noin 65 % oppilaisista tiesi tulipalon kehittymisnopeuden ennen tapahtumaa, kun taas tapahtuman jälkeen oikean kehittymisnopeuden tiesi noin 85 % oppilaista (Kuvio 4.37). Myös keskiarvon perusteella oppilaat tiesivät kyseisen väittämän oikean vastauksen paremmin toisen kyselyn jälkeen (Kuvio 4.36). Ensimmäisessä kyselyssä vastausten keskiarvo oli 1,16 ja toisen kyselyn jälkeen 1,35. Keskiarvon ja vastaajien lukumäärän perusteella voidaan sanoa, että tapahtumalla oli vaikuttavuutta tiedon karttumiseen, mutta kyselyiden erolla

ei ole kuitenkaan tilastollista merkitsevyyttä ($p = 0,118$, $p > 0,05$.) Esitettäessä sama väittämä opettajille noin 90 % opettajista tiesi väittämän olevan tosi (Waitinen 2011, 114). Tämän perusteella voidaan todeta, että tulipalon kehittymisnopeus on yleisesti tiedossa oleva seikka.

Kuvio 4.38 TV on yleisin sähköpalojen aiheuttaja

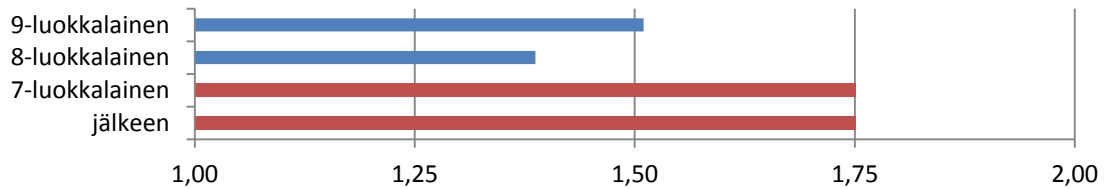

Kuvio 4.39 TV on yleisin sähköpalojen aiheuttaja

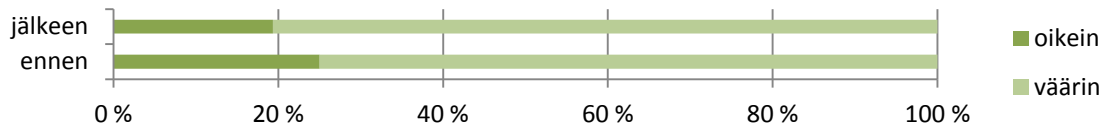
Suurin osa sähköpaloista syttyy Suomessa keittiöistä, joissa aiheuttajana on useimmiten liesi tai uuni. Keskeisin palon syy on liedelle tai uuniin unohtunut ruoka. Toiseksi yleisin sähköpalojen sytymissyynä on erilaiset sähkölaitteistot ja sen jälkeen valaisimet, pyykinpesukoneet ja vasta viidentenä televisiot. On huomattava, että vuonna 1998 - 1999 tehdyn tutkimuksen perusteella televisio oli kolmanneksi yleisin sähköpalojen aiheuttaja. (TUKES 2004, 2 - 4) Väittämällä pyrittiin kartoittamaan vastaajien riskitietoisuutta sähkölaitteiden suhteen, koska liesi- ja uunipalojen suhteen taustalla on hyvin usein käyttäjien huolimattomuus. Myös väestön ikääntyminen ja kotona asuvien vanhusten lisääntyvä määrä saattaa kasvattaa liesipalojen määrää.

Sekä tapahtumaa ennen että jälkeen noin 70 % oppilaista uskoi television olevan yleisin sähköpalojen aiheuttaja (Kuvio 4.39). Vastausten keskiarvo oli ennen tapahtumaa 1,33 ja tapahtuman jälkeen 1,32 (Kuvio 4.38). Ryhmin välisellä erolla ei ole tilastollista merkitsevyyttä ($p = 1,000$, $p > 0,05$). Tapahtuman aikana ei käsitelty yleisimpiä sytymissyitä, vaan tämän väittämän kohdalla oikean vastauksen etsiminen jäi nuorten omaksi tehtäväksi. Tämän perusteella voidaan olettaa, että nuoret eivät ole omatoimisesti etsineet tietoa. Waitisen väitöskirjan (2011, 114) perusteella myös

opettajat uskovat television olevan sähköpalojen syyllinen (76 % opettajista). Eri luokka-asteiden välillä on keskiarvojen suhteen nähtävissä hieman eroavaisuutta, vaikka pääosin trendi näyttää olevan, että oppilaat uskovat television aiheuttavan sähköpaloja.

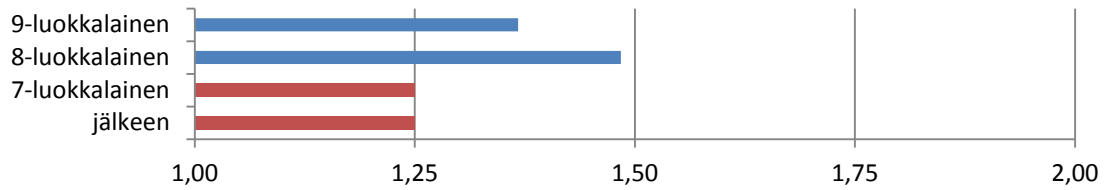

Kuvio 4.40 Savu levittää tulipaloa

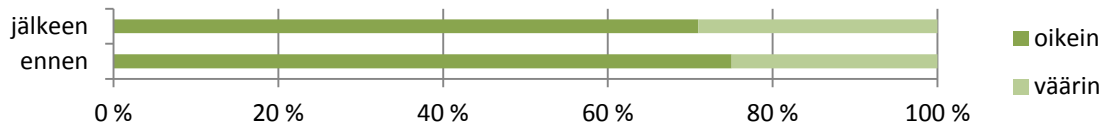

Kuvio 4.41 Savu levittää tulipaloa

Yleisesti uskotaan tulipalon liekkien levittävän paloa niin lämpösäteilyllä kuin suoralla liekkikontaktilla. Ei myöskään olla tietoisia savukaasujen olevan erittäin energiapitoisia niin, että ne saattavat levitessään syttyä jopa itsestään oikeissa olosuhteissa liekillä palavan palotilan ulkopuolella. Väittämällä haluttiin selvittää oppilaiden tietoisuutta palokaasujen vaarallisuudesta. Ennen tapahtumaa noin 25 % oppilaista uskoi savun levittävän tulipaloa, kun taas tapahtuman jälkeen vain 20 % oppilaista uskoi savukaasujen vaarallisuuteen (Kuvio 4.41). Ennen tapahtumaa vastausten keskiarvo oli 1,75 ja tapahtuman jälkeen 1,81 (Kuvio 4.40). Ryhmien välisellä erolla ei ole tilastollista merkitsevyyttä ($p = 0.774$, $p > 0,05$). Tuloksien perusteella on pääteltävissä, että tapahtumalla ei ole ollut vaikuttavuutta oppilaiden tietoon savukaasuista. Myös 80 % opettajista uskoi, että savu ei levitä tulipaloa (Waitinen 2011, 115). Tämän perusteella on pääteltävissä, että valtaosa kansalaisista ei ymmärrä savukaasujen merkitystä tulipalossa. Tämä voi osaltaan vaikuttaa siihen, että ihmiset pyrkivät tulipalotilanteessa poistumaan jopa savuisen rappukäytävän kautta. Eri luokka-asteiden välillä on nähtävissä erot keskiarvojen suhteen. 8-luokkalaiset tiesivät parhaiten, että savu levittää tulipaloa, ja on täten pohdittava, onko tähän syynä myös Nou hätä-koulutus.

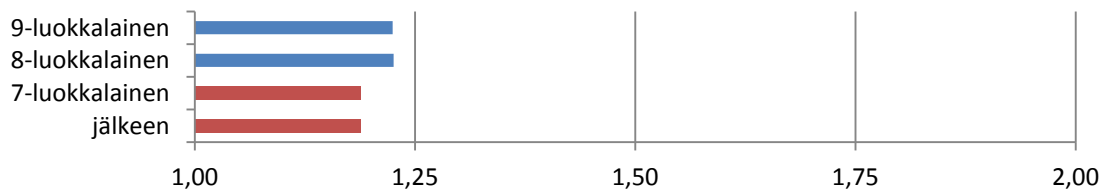

4.42 Yleinen vaaramerkki on minuutin mittainen yhtäjaksoinen voimakas tasakorkea sireeniääni

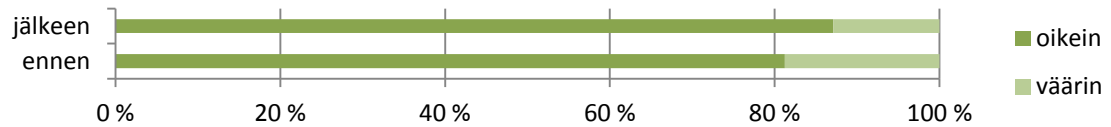

4.43 Yleinen vaaramerkki on minuutin mittainen yhtäjaksoinen voimakas tasakorkea sireeniääni

Yleinen vaaramerkki on yhden minuutin mittainen nouseva ja laskeva sireeniääni, jolla viranomaiset varoittavat väestöä vaarasta. Yhtäjaksoinen voimakas tasakorkea sireeniääni on taas vaara ohi -merkki. Yleisen vaaramerkin tunnistaminen sekä oikeaoppinen toiminta kyseisessä tilanteessa on erittäin tärkeää. Yleinen vaaramerkki koetaan kuitenkin vielä muun varautumisen ohella sotatilaa koskevana merkinä, ja täten sen käytettävyys normaaliarjessa on ihmisille kyseenalaista. Noin 25 % vastanneista tiesi ennen tapahtumaa, että kyseinen väittämä on väärin, kun taas tapahtuman jälkeen noin 30 % vastanneista osasi tunnistaa yleisen vaaramerkin (Kuvio 4.43). Ryhmien välillä ei ole kuitenkaan nähtävissä suurta eroa keskiarvojen suhteen (1,25 ennen ja 1,29 jälkeen) (Kuvio 4.42). Ryhmien välisellä erolla ei ole tilastollista merkitsevyyttä ($p = 1,000$, $p > 0,05$). Opettajista noin 30 % tunnisti yleisen vaaramerkin (Waitinen 2011, 116). Eri luokka-asteiden välillä on kuitenkin nähtävissä eroja, niin että parhaiten vaaramerkin tunnistivat 8-luokkalaiset.

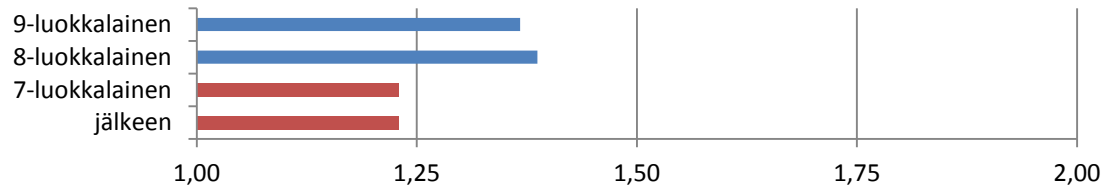

Kuvio 4.44 Soitettaessa hätänumeroon on noudatettava tiettyä ennalta opetettua kaavaa

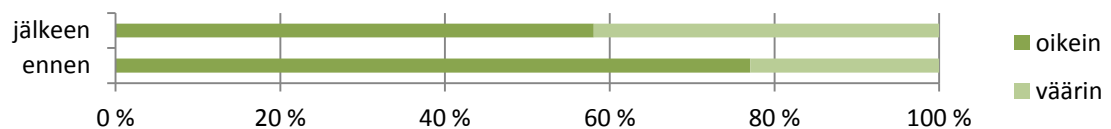

Kuvio 4.45 Soitettaessa hätänumeroon on noudatettava tiettyä ennalta opetettua kaavaa

Hätäkeskuslaitos opastaa soittajiaan selvittämään ennen hätäpuhelia tietyt asiat, ja kyseinen kaava on toistunut opetuksessa jo monta vuotta. Tämän vuoksi ihmisille on saatanut jäädä käsitys, että soitettaessa hätänumeroon asiat tulee sanoa tietyssä järjestyksessä. Tosiasiassa ennalta opetellun kaavan muistelu vaan kuitenkin pidentää avun perille saamisen aikaa. Ennen tapahtumaa noin 80 % oppilaista (keskiarvo 1,19) uskoi ennalta opetetun kaavan osaamisen soitettaessa hätänumeroon, kun taas tapahtuman jälkeen noin 90 % vastaajista (keskiarvo 1,13) uskoi kaavan tarpeellisuuteen (Kuvio 4.44 ja Kuvio 4.45). Opettajista 60 % uskoi kaavan tarpeellisuuteen (Waitinen 2011, 118). Erot ryhmien välillä eivät ole tilastollisesti merkittäviä ($p = 1,000$, $p > 0,05$).

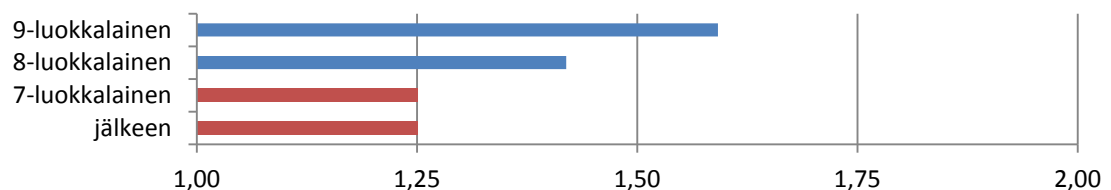
Kuvio 4.46 Tulipalotilanteessa kaikki ihmiset on aina evakuoitava ulos, vaikka savuisen rappukäytävän kautta

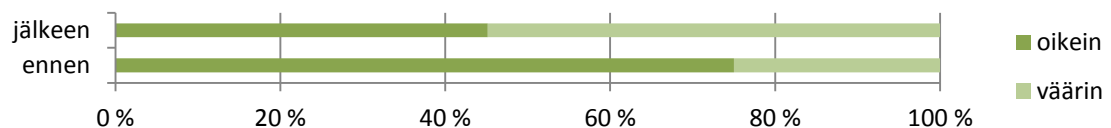
Kuvio 4.47 Tulipalotilanteessa kaikki ihmiset on aina evakuoitava ulos, vaikka savuisen rappukäytävän kautta

Tampereen yökerhopalon jälkeen julkisuudessa puhuttiin paljon rappukäytävien savunpoistosta. Onnettomuustutkintakeskus otti omassa tutkintaselosteessaan kantaa myös kerrostalojen porraskäytävien savunpoistomahdollisuuksien parantamiseen seuraavien kuolonuhrien ehkäisemiseksi. (OTKES 2012, 60.) Väittämän perusteella oli tarkoitus

selvittää, onko kyseinen mediajulkisuus parantanut ihmisten tietoisuutta savuisten rappukäytävien vaarallisuudesta. Ennen tapahtumaa noin 75 % vastaajista oli sitä mieltä, että ihmiset on evakuoitava aina ulos, vaikka savuisen rappukäytävän kautta, kun taas tapahtuman jälkeen noin 55 % vastaajista sanoi tämän olevan totta (Kuvio 4.47). Ennen tapahtumaa väittämän keskiarvo oli 1,23, kun taas tapahtuman jälkeen 1,42, mikä kertoo siitä, että tapahtumalla on ollut jonkinlaista vaikuttavuutta oppilaiden tietojen parantamiseen (Kuvio 4.46). Väittämällä ei ole kuitenkaan merkittävää tilastollista merkitsevyyttä ($p = 0,118$, $p > 0,05$), mutta voidaan kuitenkin todeta, että oppimista on tapahtunut. Waitisen (2011, 121) mukaan noin 30 % vastaajista olisi lähtenyt evakuoimaan ihmisiä savuisen rappukäytävän kautta. Opettajien ja oppilaiden vastausten erona voidaan nähdä taustatietona myös se, että tutkimukseen vastanneet opettajat olivat Helsingin seudulta, jossa kerrostalot ovat yleisempiä kuin Kauhavalla. Tämän vuoksi toiminta kerrostaloissa saattaa olla opettajille tutumpaa.

Kuvio 4.48 Tajuton henkilö tarvitsee kipeästi painelu- ja puhalluselvytystä

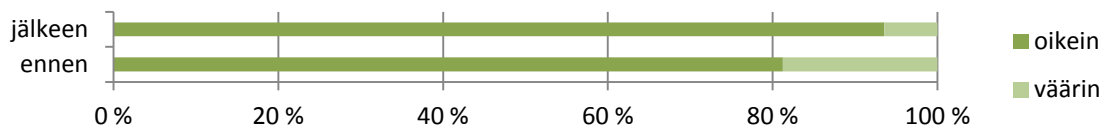
Kuvio 4.49 Tajuton henkilö tarvitsee kipeästi painelu- ja puhalluselvytystä

Onnistuneen ensiavun antaminen edellyttää potilaan tilan tunnistamista ja oikeaoppista tilannearviota. Väittämällä haluttiin selvittää oppilaiden tietoja tajuttoman henkilön ensiavun osalta. Ennen tapahtumaa noin 75 % vastaajista oli sitä mieltä, että tajuton henkilö tarvitsee painelu- ja puhalluselvytystä, kun taas tapahtuman jälkeen noin 45 % totesi, että tajuton henkilö tarvitsee elvytystoimenpiteitä (Kuvio 4.49). Tarkasteltaessa vaikuttavuutta voidaan todeta, että prosentuaalisesti näyttää siltä, että vaikuttavuutta on tapahtunut, mutta vertailtaessa keskiarvoja ennen (1,25) ja jälkeen (1,25) tapahtuman huomataan, ettei eroa ole syntynyt (Kuvio 4.48). Ryhmien ero on kuitenkin tilastollisesti mer-

kitsevä ($p = 0,022$, $p < 0,05$), jolloin voidaan todeta, että tapahtumalla saattaa olla ollut vaikuttavuutta. Kysyttäessä samaa väittämää opettajilta heistä noin 20 % piti tajuttoman elvyttämistä painelu- ja puhalluselvytyksellä tarpeellisena (Waitinen 2011, 120).

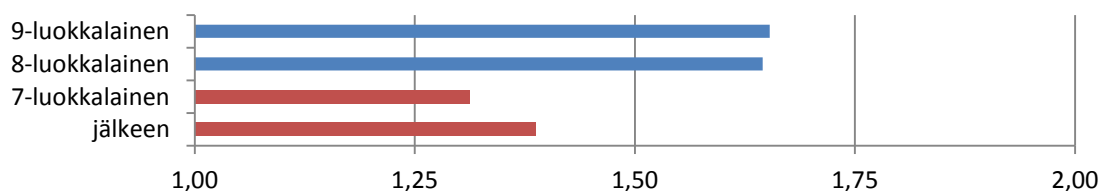

Kuvio 4.50 Useimmat tulipalojen uhreista menehtyvät hengitettyään myrkyllisiä palokaasuja

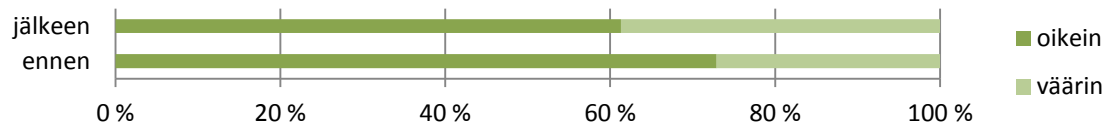

Kuvio 4.51 Useimmat tulipalojen uhreista menehtyvät hengitettyään myrkyllisiä palokaasuja.

Väittämällä haluttiin selvittää oppilaiden tietämystä tulipalossa syntyvän savun vaarallisuuteen. Yleisesti savun aiheuttamaa riskiä ei tiedosteta kovin hyvin (Waitinen 2011, 121). Ennen tapahtumaa noin 80 % oppilaista uskoi savun vaarallisuuteen, ja tapahtuman jälkeen noin 90 % oppilaista oli samaa mieltä (Kuvio 4.51). Keskiarvojen perusteella tapahtuman jälkeen ryhmä oli paremmin tietoinen savun vaarallisuudesta (ennen 1,19, jälkeen 1,06) (Kuvio 4.50). Tämän vuoksi voidaan todeta, että tapahtumalla saattaa olla vaikutusta oppilaiden tietämykseen. Ryhmien välillä ei kuitenkaan ole nähtävissä tilastollista merkitsevyyttä ($p = 0,453$, $p > 0,05$). Tulokset ovat kuitenkin yhdensuuntaisia opettajille tehdyn tutkimuksen kanssa, jossa noin 95 % opettajista tunnisti savun vaarallisuuden (Waitinen 2011, 122).

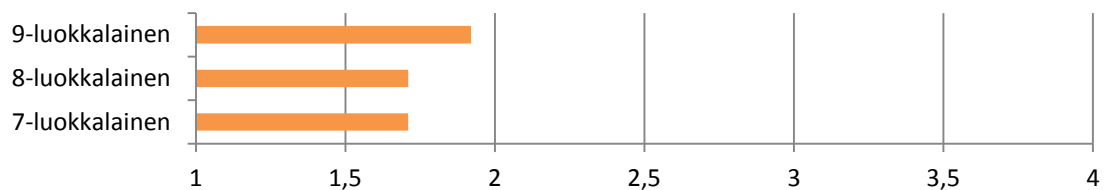

Kuvio 4.52 Elvytysrytmi on 15 painallusta ja 2 puhallusta

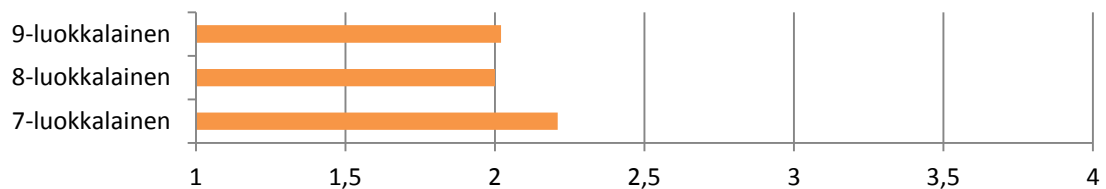

Kuvio 4.53 Elvytysrytmi on 15 painallusta ja 2 puhallusta

Kansalaisille opetetun puhallus- ja paineluelvytyksen sääntö on muuttunut viime vuosi-
na. Väittämällä haluttiin selvittää, kuinka tietoisia oppilaat ovat uudesta säännöstä. Väit-
tämän tulokset peilaavat myös heitä opettaneiden opettajien tiedolliseen tasoon ja ajan-
kohtaisuuteen. Ennen tapahtumaa noin 75 % oppilaista uskoi vanhojen elvytysääntöjen
voimassaoloon, kun taas tapahtuman jälkeen noin 60 % oppilaista elvyttäisi vanhan
mallin mukaan (Kuvio 4.53). Keskiarvojen suhteen on nähtävissä pieni ero (ennen 1,31,
jälkeen 1,39) (Kuvio 4.52). Tilastollisesti ryhmien välillä ei ole merkitsevää eroa ($p =$
0,453, $p > 0,05$). On myös huomattava, että kahdeksas- ja yhdeksäsluokkalaiset olivat
tietoisempia uusista elvytysohjeista kuin seitsemäsluokkalaiset, jotka eivät ole vielä
osallistuneet Nou hätä -kampanjaan.

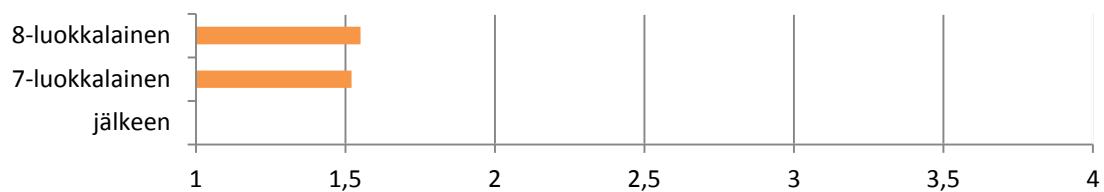
Kuvio 4.54 Naantalissa kuoli viisi nuorta omakotitalon tulipalossa vuonna 2009. Tämänlaiset
tulipalot voidaan ehkäistä esimerkiksi kouluissa tapahtuvalla turvallisuusopetuksella

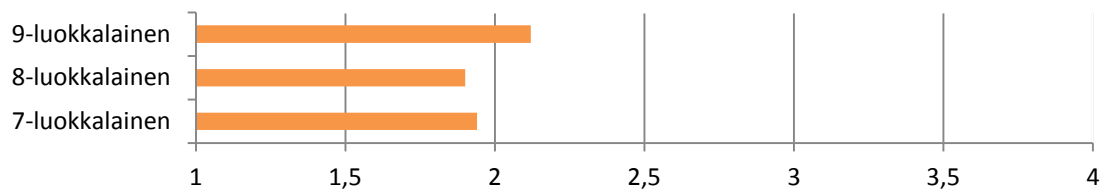
Kuvio 4.55 Tyypillinen palokuollut tilastojen perusteella on ikääntyvä pientalossa asuva yksi-
näinen mies. Tämänlaiset tulipalot voidaan ehkäistä ennalta ehkäisevällä työllä

Nuorilta tiedusteltiin myös heidän asennettaan ennalta ehkäisevää työtä kohtaan. Väit-
tämät esitettiin kyselyssä ennen tapahtumaa. On oletettavaa, että Naantalin tulipalo on
herättänyt nuorissa ajatuksia, koska tulipalossa kuolleet nuoret ovat samanikäisiä kuin

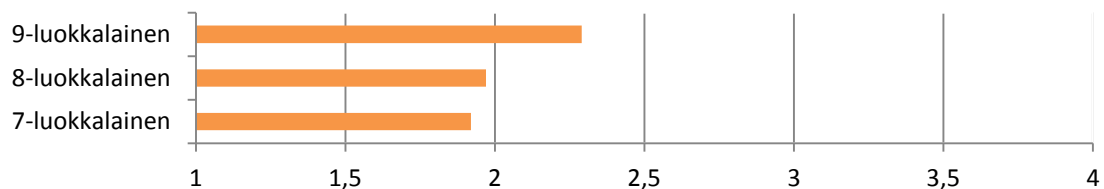
kyselyyn osallistuneet oppilaat. He luultavasti myös järjestävät samanlaisia tapahtumia vapaa-aikanaan kuin tulipalon nuoretkin. Tämän vuoksi Naantalın tulipalo haluttiin ottaa esimerkiksi. Toiseksi esimerkiksi valittiin tilastojen mukaan tyypillinen palokuolema. Väittämällä haluttiin selvittää nuorten käsitys ennalta ehkäisevän työn vaikutuksesta kyseisten tulipalojen estämisessä. Nuorten mielestä ennalta ehkäisevällä työllä on merkitystä nuoria ihmisiä koskevissa onnettomuuksissa (Kuvio 4.54), kun taas tulipaloissa, jotka koskevat yksinäistä miestä he näkevät mahdollisuuksien olevan pienempiä (Kuvio 4.55). Tämä voidaan osaltaan selittää sillä, että nuoret kokevat itsensä ikäiset henkilöt helposti lähestyttävimmiksi, mutta myös vaikuttaminen heidän tulevaisuuteensa ja käyttäytymiseensä nähdään mahdollisempaa.

Kuvio 4.56 Pelastuslaitoksen järjestämät tapahtumat ovat mielenkiintoisempia silloin, kun saa tehdä jotain eikä tarvitse istua tunneilla.

Kuvio 4.57 Turvallisuukskoulutus oli mielenkiintoisempaa jos oppilaiden mielipiteitä kuunneltaisiin enemmän turvallisuuskoulutuksen järjestämisessä.

Kuvio 4.58 Oppilaiden tulisi olla mukana erilaisten turvallisuustapahtumien järjestämisessä

Nuorilta kysyttiin myös, minkälaisia turvallisuusviestintätapahtumia he haluaisivat pelastuslaitoksen järjestävän (Kuvio 4.56). Vastauksissa korostui, että normaalia luokka-

opetusta ei nähdä kiinnostavana, vaan tapahtumasta tekee mielenkiintoisemman, jos niissä nuoret saavat itse tehdä jotain. Nuoret haluavat myös itse suunnitella turvallisuuskoulutusta itselleen ja ikätovereilleen (Kuvio 4.57). Tässä on nähtävissä suomalaisen koulutuksen paikoilleen jämähtäminen; liian usein turvallisuuskoulutus käsitetään tapahtumana, jossa kouluttaja puhuu ja oppilaat kuuntelevat. Turvallisuusviestinnässä tulikin panostaa entistä enemmän interaktiiviseen toimintaan ja oppilaan omaan itsenäiseen asioita kyseenalaistavaan opetukseen. Seitsemäsluokkalaiset toivovat myös yhdeksäsluokkalaisia enemmän, että he saisivat olla itse mukana turvallisuustapahtumien järjestämisessä (Kuvio 4.58). Kaikkien ikäluokkien toive oli kuitenkin, että he saisivat osallistua enemmän erilaisten turvallisuustapahtumien järjestämiseen.

5 POHDINTA

Opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää, onko pelastustoimen järjestämällä turvallisuusviestinnällä vaikuttavuutta kansalaisten asenteisiin ja tiedolliseen osaamiseen turvallisuuteen liittyvissä asioissa. Tavoitteena oli myös, että tutkimuksen tulosten pohjalta voidaan pelastuslaitoksen suorittamaa turvallisuusviestintää tehostaa ja kohdentaa parhaimman vaikuttavuuden saavuttamiseksi. Tutkimus kertoo myös nuorten asenteista ja käsityksistä sekä tiedollisesta osaamisesta turvallisuusasioissa.

Aihe on erittäin ajankohtainen, koska Suomi on tilastoissa maailmanlaajuisesti korkealla niin tapaturmaisten kuin palokuolemien suhteen. Valtionhallinto on asettanut tavoitteeksi lisätä viranomaisten valistus- ja neuvontatoimintaa, jotta näitä kuolemilta välttäisiin. Pelastustoimessa on tähän asti luotettu vain turvallisuusviestinnän määrällisiin saavutettavuustavoitteisiin, joiden avulla ei pystytä määrittelemään minkälainen turvallisuusviestintä on tehokkainta ja tarkoituksenmukaisinta.

5.1 Tutkimustulokset

Tutkimuksen tulosten perusteella voidaan todeta, että messuilla ja suurissa yleisötapahtumissa suoritettulla turvallisuusviestinnällä ei ole vaikuttavuutta kansalaisten tiedolliseen osaamiseen tai asenteiden muuttumiseen. Tämän vuoksi tulevaisuudessa suunniteltaessa pelastustoimen turvallisuusviestintää tulisi suurten yleisötilaisuuksien turvallisuusviestinnän tavoitteeksi ottaa vain kynnyksen madaltaminen kansalaisille, jotta he ottaisivat entistä helpommin yhteyttä viranomaiseen tarvittaessa. Yleisötapahtumat pysyvät ennen kaikkea tutustuttamaan ihmisiä pelastustoimen maailmaan, mutta pysyvän tiedollisen ja taidollisen osaamisen luominen on hakuammunta, ja sillä ei pystytä pienentämään palokuolemien määrää.

Nuoret tietävät paljon turvallisuusasioista, mutta heidän halunsa osallistua konkreettisesti turvallisuuden ylläpitämiseen ei ole yhtä vahvaa kuin aikuisilla. Nuoret luottavat siihen, mitä heille opetetaan tunneilla, ja he eivät hae omatoimisesti tietoa vapaa-aikanaan, jos heitä ei siihen kehoiteta. Nuoret eivät kuitenkaan pidä turvallisuusasioiden

opiskelua tarpeettomana, vaan haluaisivat, että siihen liittyviä resursseja lisätään tietoa jaetaan aktiivisesti.

Tutkimuksen perusteella voidaan myös todeta, että nuoret olivat innostuneita tapahtumasta ja he olivat valmiita oppimaan uusia taitoja tietoja. Nuorten vastaukset olivat myös monessa suhteessa yhteydessä aikaisemmin opettajille tehdyn tutkimuksen kanssa, minkä vuoksi voidaan olettaa, että ihmisten käsitys turvallisuudesta ja pelastustoimesta on riippumaton heidän iästään. Ainoa ero opettajien ja oppilaiden välillä oli nähtävissä turvallisuuden ulkoistamisessa, missä opettajat olivat innokkaampia antamaan vastuun turvallisuudesta jollekin muulle ulkopuoliselle taholle. Nuoret kokevat myös koulun merkityksen vahvana turvallisuuskasvatuksessa ja -opetuksessa, minkä vuoksi pelastuslaitosten olisi tärkeää keskittyä opettajien koulutukseen ja heidän potentiaalinsa lisäämiseen onnettomuustilanteessa toimimisessa. Tämän vuoksi lisätään opettajien mahdollisuuksia ja halua opettaa turvallisuusasioita nuorille sekä heidän rohkeuttaan tarttua puutteellisiin toimintatapoihin.

5.2 Tutkimusprosessi

Tutkimus oli selkeästi jaettu kahteen eri osaan, jossa ensimmäisessä tarkasteltiin asiaa teoriassa. Pelastustoimen ja opetustoimen nykytilaa ja siihen vaikuttavia asioita tarkasteltiin, jotta tämän hetkisestä tilanteesta saatiin tarpeeksi selkeä yleiskuva. Myös turvallisuuden, turvallisuusviestinnän ja vaikuttavuuden määritelmiin syvennyttiin parhaimman käsityksen aikaansaamiseksi. Teorian pohjalta voidaan todeta, että tällä hetkellä valtakunnalliset ohjelmat ja strategiat ohjaavat pelastuslaitoksia hyvin turvallisuusviestinnän tavoitteiden saavuttamiseksi, mutta pelastuslaitoksilta puuttuvat keinot vaikuttavuuden saavuttamiseksi ja lisäämiseksi. Tämän vuoksi turvallisuusviestinnän positiivisia tuloksia ei tulla näkemään vielä moneen vuoteen.

Turvallisuusviestinnän vaikuttavuutta on mitattu ja tutkittu vähän, minkä perusteella lähteiden etsiminen ja aikaisemman tiedon hankkiminen oli hankalaa. Tämän vuoksi tieto piti yhdistää monesta eri lähteestä, mikä osoittautui vaikeaksi. Kaikkea vaikuttavuuteen liittyvää tietoa ei voida yhdistää pelastustoimeen, vaan yleensä vaikuttavuutta onkin käsitelty vain yritysmaailmassa ja yrityksen tuloksellisuuden yhteydessä. Pelas-

tuslaitokset ovat valistaneet monta kymmentä vuotta, mutta vasta viime vuosina valistustoiminnan merkitsevyys on noussut suuremmaksi. Tämän vuoksi monen pelastuslaitoksen turvallisuusviestintäsuunnitelmat ovat vasta alkutekijöissä, vaikka ne ovat kuitenkin olleet yksi osa palvelutasopäätöstä jo aluelaitosten alkuajoista lähtien. Luultavasti valtakunnallisen turvallisuusviestintätyöryhmän panos asian suhteen on merkittävä. Aluehallintoviraston tulisi myös luopua turvallisuusviestinnän saavutettavuusmittarista ja vaatia valvonnan alaisilta pelastuslaitoksilta erilaisia turvallisuusviestinnän mittareita, jolloin mahdollisesti joskus tulevaisuudessa mittarit perustuvat taitojen ja tietojen lisääntymiseen.

Pelastustoimen turvallisuusviestinnän tavoitteiden asettelussa keskitytään myös liikaa kokonaiskuvaan ja ministeriöiden määräämien poikkihallinnollisten tavoitteiden saavuttamiseen. Liian korkealle asetettujen tavoitteiden saavuttamisen mittaaminen ei hyödytä tulevaisuuden turvallisuusviestintäsuunnittelua ja sen tutkimista. Tavoitteet tulisikin jakaa pienempiin osatavoitteisiin alueittain ja kohderyhmittäin. Tämä tulisi olla lähitulevaisuuden haaste pelastuslaitoksissa. Myös mittareiden tuottaminen ja jakaminen pienempien osien kesken tulisi olla tavoitteena. Turvallisuusviestinnän vaikuttavuuden mittari tulisi luoda jatkumoksi, jossa tukeudutaan jo turvallisuusviestintätyöryhmän esittämään elinkaarimalliin. Monen eri tekijän tulee arvioida tavoitteiden saavuttamista. Tavoitteiden arvioimisessa ei tulisi keskittyä pelkästään kohderyhmiin.

Tutkimus antaa osittain kuvan vaikuttavuudesta pienoismittakaavassa, mutta sen luotettavuuden lisäämiseksi kyselyyn vastanneita henkilöitä olisi tullut olla enemmän. Tapah-tumaan osallistuneiden henkilöiden vastaukset tulisi myös tarkemmin kontrolloida, jolloin saadaan varmuus, että juuri kyselyyn vastanneet henkilöt ovat osallistuneet tutkittavaan tapahtumaan. Kyselyyn vastanneiden henkilöiden puuttumisen vuoksi tutkimusta ei voida yleistää. Tulokset ovat kuitenkin suhteessa aiempiin tutkimuksiin, joten tämän vuoksi voidaan olettaa, että tulokset ovat suuntaa antavia. Oppilaat vastasivat tutkimukseen kotitehtävänä, jolloin kysymyksiin vastaaminen ja vastaamatta jättäminen jäi heidän omantuntonsa asiaksi, ja voidaan olettaa, että kysymyksiin vastasivat kotitehtävänä vain tunnollisimmat oppilaat. Tämän vuoksi opinnäytetyön tekijä ei päässyt ohjaamaan vastaajia kysymysten vastaamiseen, ja näin ollen nuoret saivat vastata kysymyksiin omien taitojensa ja kykyjensä pohjalta.

Tutkimuksen tulokset ovat kuitenkin sovellettavissa muualla ja sen toimintaperiaate on jalkautettavissa myös muualle samanlaisen tutkimuksen pohjaksi. Tutkimuspohjan perusteella vaikuttavuutta olisi mahdollista tutkia myös enemmän. Tutkimuksen perusteella Etelä-Pohjanmaan pelastuslaitos, Kauhavan paloasema ja Kauhavan yläkoulu saivat erityisen tärkeää tietoa, miten koulussa järjestettävä turvallisuuskoulutus on onnistunut sekä mihin asioihin tulisi esimerkiksi kevään 2013 Nou hätä -kampanjassa keskittyä. Tutkimuksen tulokset ovat myös linjassa edellisten tutkimusten kanssa, joten sen perusteella voidaan suunnitella tarkempaa opintopakettia yläasteikäisille nuorille.

Tutkimuksen edetessä entistä enemmän nousi esiin ajatus, että Nou hätä -kampanjan vaikuttavuutta nuorten asenteisiin ja tiedolliseen osaamiseen tulisi tutkia tarkemmin. Tämän tutkimuksen tulosten perusteella on jo nähtävissä, että kahdeksaluokkalaisten tiedolliset taidot eroavat muihin luokka-asteisiin ja eritoten seitsemäsluokkalaisiin. Kahdeksaluokkalaiset olivat osallistuneet kyseisenä keväänä juuri Nou hätä -koulutukseen, ja yhdeksäsluokkalaisilla koulutuksesta oli vuosi, minkä vuoksi he olivat oletettavasti unohtaneet jo joitain asioita. Tämän vuoksi tutkimus tulisi suorittaa samalla menetelmällä myös Nou hätä -kampanjaan osallistuneet nuoret kohderyhmänä.

Tämänhetkinen tieto opettajien ammattitaidosta turvallisuusasioissa on kyseenalaista. He eivät saa palo- ja pelastusturvallisuuteen liittyvää koulutusta opiskellessaan luokanopettajaksi eikä järjestäytyneesti kouluissa, minkä vuoksi opettajien omat taidot ovat täysin riippuvaisia heidän omasta mielenkiinnostaan ja halustaan ottaa asioista selvää. Tämän vuoksi opettajien ammattitaito tulisi tutkia, minkä perusteella heille pystytään räätälöimään oma turvallisuuskoulutuspaketti. Osaava ja kiinnostunut opettaja saa aikaan enemmän vaikuttavuutta kuin opettaja, joka ei ole varma omista taidoistaan.

Valvontasuunnitelmien myötä useat pelastuslaitokset ovat siirtyneet omavalvontalomakkeisiin omakotitalojen osalta, mutta osa laitoksista suorittaa edelleen perinteisiä palotarkastuksia. Näiden pelastuslaitosten välillä olisi hyvä vertailla sitä, onko omavalvontalomakkeen käyttöönotolla vaikuttavuutta tulipalojen määrään tai kehittymiseen. Näissä eri tavalla suoritetuissa valvontatoimenpiteissä on vastakkainen henkilökohtainen käynti ja asukkaan itse tekemä tarkastus oppaan perusteella. Kyseessä on erilaista turvallisuusviestintää, jonka vaikuttavuudessa voidaan nähdä eroja.

Työn kannalta ainutlaatuisiksi lähteiksi osoittautui Waitisen väitöskirja helsinkiläisten koulujen turvallisuudesta sekä Brita Somerkosken tekemä aihekokonaisuuksien tavoitteiden seuranta-arviointiraportti. Molemmat tutkimukset antoivat erittäin hyvän vertailupohjan tässä tutkimuksessa esitettyihin tuloksiin, jolloin tuloksia oli helppo verrata keskenään ja näin ollen tulosten yleistäminen oli mahdollista. Erittäin kiinnostaviksi lähteiksi osoittautuivat kansainväliset julkaisut, joissa vertailtiin eri valtioiden pelastustoimia keskenään. Näiden lähteiden pohjalta olisi hyvä aloittaa rakentaa myös toista kirjalliseen raportointiin perustuvaa tutkimusta, jonka aiheena olisi, miten pelastustoimi on saanut lisää vaikuttavuutta kansainvälisesti. Opinnäytetyössä käsitellyt lähteet voidaan pääosin lukea luotettaviksi lähteiksi, koska joukossa on paljon lainsäädäntöä sekä eri laitosten tekemiä suunnitelmia sekä strategioita. Suurin osa lähteistä on luettavissa kirjallisen version lisäksi myös internetissä PDF-dokumettina, mikä helpotti lähteiden käsittelyä. Lehtiartikkeleiden perusteella oli myös helppo tutkia pelastustoimen muokkaamaa julkisuuskuvaa.

5.3 Oman oppimisen arviointi

Opinnäytetyöprosessi oli opettava. Prosessin aikana tutustuin moneen asiakirjaan ja tutkimukseen, joita en olisi luultavasti normaalioloissa edes avannut. Kyseiset julkaisut muokkasivat omaa käsitystäni turvallisuusviestinnästä laaja-alaisena sekä myös poikkiallisena projektina. Turvallisuusviestinnässä ei ole kyse pelkästään palokunnan julkisuuskuvan muokkaamisesta, vaan koko valtakuntaa koskevien ongelmien huomiointisesta ja ratkaisujen etsimisen korostumisena. Projektin aikana ymmärsin, että turvallisuusviestinnän vaikuttavuutta ei pystytä lisäämään, ellei pelastuslaitoksista löydy henkilöitä, jotka ovat valmiita kyseenalaistamaan ja muokkaamaan vanhoja pohjia. Pelastustoimi on edelleen jäljessä valtavirtaa. Projektin aikana heräsi myös monesti kysymys, onko pelastustoimi liian sisäänpäin kääntynyt organisaatio, että se pystyisi kehittämään uusia keinoja vaikuttavuuden lisäämiseksi.

Opinnäytetyöhön olisi myös ollut mahdollista liittää erinäisiä keinoja ja tapoja, joilla yksittäisestä tapahtumasta pystytään saamaan yksilötasolla vaikuttavampi. Aiheen raja-
us ja opinnäytetyön sivut eivät kuitenkaan enää riittäneet syventymään tarkemmin tähän aiheeseen. Turvallisuusviestintätyö on kuitenkin kokonaisvaltaisesti kiinnostavaa ja sitä

kehittämällä pystytään vaikuttamaan moneen asiaan, joten opinnäytetyöstä pois jääneet sivut tullaan käyttämään hyödyksi myös myöhemmin työuran aikana.

5.4 Tulevaisuuden haasteet ja vaikuttavuuden lisääminen

Pelastustoimi on tällä hetkellä murroksen alkuvaiheessa. Alalle työllistyy uusia ihmisiä, ja toisesta päästä poistuu henkilöitä eläkkeelle. Tämä asettaa vaatimuksia nykyisille organisaatioille; ennen hyvin toiminut linjaorganisaatio ei pysty vastaamaan enää uudistuvan ajan tuomiin haasteisiin. Turvallisuusviestinnän osalta alan uudet ammattilaiset ovat avainasemassa. Tämän vuoksi Pelastusopistosta valmistuvien opiskelijoiden koulutus niin taitojen ja asenteidenkin perusteella on merkittävää. Tällä hetkellä Pelastusopisto ei anna sellaista koulutusta turvallisuusviestintätyön osalta kuin tulevaisuuden tarpeet edellyttäisivät. Opinnoissa keskitytään pääosin kouluttamiseen, joka ei vastaa nykyai-kaista, suunnitelmallista turvallisuusviestintätyötä, vaan myös alan koulutuslaitosten tulisi muokata toimintaansa ajan vaatimuksiin.

Pelastuslaitosten tulee myös pohtia, minkälaista koulutusta se tarjoaa omalla alueellaan. Viime vuosikymmenten trendi on ollut kouluttaa pelastusalan ammattilaisista moniosaa-jia, jotka osaavat vastata ihan mihin kysymykseen tahansa ihan mistä aiheesta tahansa. On kyseenalaistettava, voidaanko pelastustoimen tehtäväkenttää enää laajentaa tästä eteenpäin vai tulisiko jo osa nykyisistä tehtävistä luovuttaa esimerkiksi yksityisten yri-tysten tai yhteisöjen hoidettavaksi. Näin ollen pelastuslaitos voisi keskittyä oman saran-sa toimintaan ja turvallisuusviestintään.

Vaikuttavuutta pystytään lisäämään kaikista parhaiten tekemällä tarkkoja suunnitelmia ja tavoitteita turvallisuusviestinnän suhteen. Tavoitteiden tiedostaminen ja aktiivinen julkisuus pelastuslaitoksen henkilöstön keskuudessa edesauttavat tavoitteiden saavutta-mista ja uusien ideoiden syntymistä.

LÄHTEET

Ahrens, M. *Home structure fires*. National Fire Protection Association. August 2012. <http://www.nfpa.org/assets/files/pdf/os.homes.pdf>. 20.2.2013.

Aluehallintovirasto. 2012 *Peruspalvelut Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintoviraston toimialueella 2011*. Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintoviraston julkaisuja. 2:2012. PDF-dokumentti.

http://www.avi.fi/fi/virastot/lansijasisasuomenavi/Peruspalvelujenarviointi/Documents/Peruspalveluiden_arviointiraportti_2011.pdf. 20.2.2013

Etelä-Pohjanmaan pelastuslaitos - liikelaitos 2009. *Etelä-Pohjanmaan pelastuslaitoksen palvelutasopäätös 2009-2013*. Seinäjoki.

Etelä-Pohjanmaan pelastuslaitos 2009. *Valistus-, neuvonta ja turvallisuusopetus Etelä-Pohjanmaalla*. Seinäjoki.

Federal Emergency Management Agency. 1999. *Fire in the United States 1987-1996*. FA-173/August 11th Edition. National Fire Data Center. 1999. Arlington, Virginia.

Federal Emergency Management Agency. *Fire in the United States 2003 – 2007*. FA-325 / October 2009. National Fire Data Center. Fifteenth Edition. 2009. PDF-dokumentti. http://www.usfa.fema.gov/downloads/pdf/statistics/fa_325.pdf. 20.8.2012.

Federal Emergency Management Agency. *Establishing a Relationship Between Alcohol and Casualties of Fire*. National Fire Data Center. Arlington Virginia. 2009. PDF-dokumentti. <http://www.campusfiresafety.org/uploaded/usfaalcoholandfire.pdf>. 20.8.2012.

The Geneva Association. 2009. *World Fire Statistics - Information Bulletin of the World Fire Statistics Centre*. Geneva Association Information Newsletter. 25 October 2009. PDF-dokumentti. <http://www.genevaassociation.org/pdf/wfsc/ga2009-fire25.pdf>. 20.2.2013

The Geneva Association. 2011. *World Fire Statistics - Information Bulletin of the World Fire Statistics Centre*. Geneva Association Information Newsletter. 27 October 2011. PDF-dokumentti. <http://www.genevaassociation.org/PDF/WFSC/GA2011-FIRE27.pdf>. 20.2.2013

Hallintolaki 434/2003.

Hallituksen esitys Eduskunnalle pelastuslaiksi ja laiksi meripelastuslain 23§:N muuttamisesta 257/2010.

Helsingin sanomat. 2013. *TS:Turhat palohälytykset vähentyneet maksu-uhalla*.

28.1.2013.

<http://www.hs.fi/kotimaa/TS+Turhat+paloh%C3%A4lytykset+v%C3%A4hentyneet+maksu-uhalla/a1305642702037>. Vierailtu 20.2.2013.

Hanhinen, H. 2012. *Tutkimus: Suomalaiset luottavat eniten palomiehiin*. 25.7.2012. Yle Uutiset. www-dokumentti.

http://yle.fi/uutiset/tutkimus_suomalaiset_luottavat_eniten_palomiehiin/6229421.

25.7.2012.

Häkkinen, S. 2011. *Turvallisuusviestinnän tunnuslukujen laskentaperusteet ja tulkinta-ohjeet, paloturvallisuusseurannan kehittäminen*. PDF-dokumentti. Suomen palopäällisystöliitto. Helsinki.

Härkönen, A. 2007. *Turvallista elämää Pohjois-Kymenlaaksossa? Raportti Kouvolan seudun asukkaiden kokemasta turvallisuudesta*. Kymenlaakson ammattikorkeakoulu.

Kotka.[http://www.kyamk.fi/KyAMK/Kirjasto-](http://www.kyamk.fi/KyAMK/Kirjasto-%20ja%20tietopalvelut/Julkaisutoiminta/Julkaisusarjat/B-sarja/B38%20esittely/)

[%20ja%20tietopalvelut/Julkaisutoiminta/Julkaisusarjat/B-sarja/B38%20esittely/](http://www.kyamk.fi/KyAMK/Kirjasto-%20ja%20tietopalvelut/Julkaisutoiminta/Julkaisusarjat/B-sarja/B38%20esittely/).

20.2.2013.

Kansanen, P. (toim.) 2004. *Opetuksen tutkimuksen monet menetelmät*. PS-kustannus.

Juva.

Kauhavan kaupunki. 2011. *Turvallisuussuunnitelma 2011*. Kauhava. PDF-dokumentti. http://www.kauhava.fi/palvelut/turvallisuus_ja_jarjestys/turvallisuustyö. 1.7.2012.

Ketola, J. *Pelastustoimen taskutilasto 2007–2011*. Pelastusopiston julkaisu. 4/2012. Pelastusopisto. Kuopio.

Kirkpatrick, D. 1998. *Evaluating training programs - The four levels*. 2nd edition. Berret-Koehler Publishers, Inc. United States of America.

Kokki, E. ym. 2008. *Pelastuslaitosten tutkimat palokuolemat 2007*. Pelastusopiston julkaisut. B-sarja: Tutkimusraportit. Pelastusopisto. Kuopio.

Korteniemi, P. 2006. *Mitä vaikuttavuuden arvioinnilta edellytetään*. Sosiaalialan työn vaikuttavuuden arviointi asiakastietojärjestelmiin -seminaari. 29.9.2006. Kuopio. PDF-dokumentti. http://www.isonetti.net/tietoteknologia/Korteniemi_290906_b.pdf. vierailtu 21.12.2012. 20.10.2012.

Markkula, J. (toim.). 2009. *Turvallinen elämä lapsille ja nuorille - Kansallinen lasten ja nuorten tapaturmien ehkäisyn ohjelma*. Raportti. 27/2009. Yliopistopaino. Helsinki.

Niemi E. (toim.). 2012. *Aihekokonaisuuksien tavoitteiden toteutumisen seuranta-arviointi 2010*. Koulutuksen seurantaraportit 2012:1. Opetushallitus. Juvenes Print-Tampereen yliopistopaino Oy. Tampere.

Niemelä, P. 2000. *Turvallisuuden käsite ja tarkastelukehikko*. Tampere.

National Fire Protection Association. *Coalition for fire-safe cigarettes*. HTML-dokumentti. <http://www.nfpa.org/categoryList.asp?categoryID=2254>. 23.10.2012

Nibra: Netherlands Institute for fire safety. 2009. *Consumer fire safety: European statistics and potential fire safety measures*. Final Report. January 2009. PDF-dokumentti. <http://www.verbraucherrat.at/download/firesafetyconsumer.pdf>. 20.8.2012

Onnettomuustutkintakeskus. OTKES. 2012. *Kolmen ihmisen kuolemaan johtanut tulipalo kerrostalossa Tampereella 22.11.2010*. Tutkintaselostus B2/2010Y. PDF-dokumentti.

<http://www.turvallisuustutkinta.fi/Satellite?blobtable=MungoBlobs&blobcol=urldata&SSURIdaptype=BlobServer&SSURIcontainer=Default&SSURIsession=false&blobkey=id&blobheadervalue1=inline;%20filename=Tutkintaselostus%20B2-2010Y%20%20Valmis.pdf&SSURIsscontext=Satellite%20Server&blobwhere=1331734872657&blobheadername1=Content-Disposition&ssbinary=true&blobheader=application/pdf>.
24.2.2013

Opetushallitus. 2004. *Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2004*. Vammalan kirjapaino Oy. Vammala.

Pelastuslaki 379/2011.

Perusopetuslaki 21.8.1998/628.

Perustuslaki 731/1999.

Perttula, J. 2012. *Pirkanmaan turvallisuusklusteri?* Poliisiammattikorkeakoulun raportteja. Poliisiammattikorkeakoulu. Tampere. PDF-dokumentti.

[http://www.poliisiammattikorkeakoulu.fi/poliisi/poliisioppilaitos/home.nsf/files/1F6EAF493292D121C22579D1003B7BE1/\\$file/Raportteja99_web.pdf](http://www.poliisiammattikorkeakoulu.fi/poliisi/poliisioppilaitos/home.nsf/files/1F6EAF493292D121C22579D1003B7BE1/$file/Raportteja99_web.pdf). 20.2.2013.

Raivola, R. Toim. 2000. *Vaikuttavuutta koulutukseen*. Oy Edita Ab. Helsinki.

Rautava, P. ym. 2009. *Vaikuttavuuden mittaaminen ja palvelujärjestelmätutkimus*. Varsinais-Suomen sairaanhoitopiiri. PDF-dokumentti.

http://www.turkuerc.fi/files/163/vaikuttavuus_20090810.pdf. 20.8.2012

Rikoslaki 39/1889

Silvennonen-Nuora, L. 2010. *Vaikuttavuuden arviointi hoitoketjussa. Mikä mahdollistaa vaikuttavuuden ja vaikuttavuuden arvioinnin*. Akateeminen väitöskirja. Tampereen yliopisto. Johtamistieteiden laitos. Tampereen yliopistopaino Oy - Juvenes Print. Tampere.

Somerkoski, B. 2009. *Tulipysäkki -pilotointihankkeen vaikuttavuus*. PPT-esitys. <http://info.pelastusopisto.fi/kirjasto/PTP09/Somerkoski.pdf>. 24.2.2013.

Sisäasiainministeriö. 2008. *Pelastusasenteet 2008*. www-dokumentti. <http://www.pelastustoimi.fi/gallup>. 20.2.2013.

Sisäasiainministeriö. 2008. *Ohje alueen pelastustoimen palvelutasopäätöksen sisällöstä ja rakenteesta*. SM-2007-03067/Tu-31. <http://www.pelastustoimi.fi/wp-content/uploads/2008/07/ptp-ohje-06062008.pdf>. Vierrailtu 20.2.2013.

Sisäasiainministeriö. 2010. *Oppilaitosten turvallisuus. Työryhmän raportti*. Sisäasiainministeriön julkaisuja 40/2009. Sisäasiainministeriön monistamo. Helsinki.

Sisäasiainministeriö. 2012. *Pelastustoimen strategia 2025*. Sisäministeriön julkaisu 8/2012. PDF-dokumentti. http://www.pelastustoimi.fi/strategia2025/pubData/source/Pelastustoimen_strategia_2025.pdf. 20.2.2013

Sisäasiainministeriö. 2012. *Turvallisempi huominen - Sisäisen turvallisuuden ohjelma*. PDF-dokumentti. Sisäasiainministeriö. Helsinki.

Sisäasiainministeriö. *Vastuunjako onnettomuuksien ehkäisyssä*. PDF-dokumentti. http://www.intermin.fi/fi/turvallisuus/paloturvallisuus_ja_onnettomuuksien_ehkaisy/vastuunjako_turvallisuusasioissa. 7.8.2012.

Sisäasiainministeriö. 2012. *Pelastustoimen turvallisuusviestinnän strategia*.

<http://www.pelastustoimi.fi/wp-content/uploads/2012/06/pelastustoimen-turvallisuusviestinnan-strategia-22-5-2012.pdf>. 20.2.2013.

Sisäasiainministeriö. 2012. *Pelastustoimen turvallisuusviestinnän strategia on valmistunut*. web-dokumentti. <http://www.pelastustoimi.fi/uutiset/6186>. 20.2.2013.

SPEK tiedottaa. *Savuinen porraskäytävä on kuoleman loukko*. SPEK:n tiedote 27.11.2012

Tengvall, R. 2012. *Mopoautokolareiden määrä kasvussa*. Helsingin sanomat.

1.12.2012. www-dokumentti.

<http://www.hs.fi/autot/Mopoautokolareiden+m%C3%A4%C3%A4r%C3%A4+kasvussa/a1354254957444>. 21.2.2013

Turvallisuusviestintätyöryhmä. 2010. *Turvallisuusviestintä työryhmän toimintasuunnitelma 2010 – 2011*. PDF-dokumentti. Tampere.

Turvallisuusviestintätyöryhmä. 2012. *Toimintasuunnitelma 2012 – 2013*. Helsinki 2012. PDF-dokumentti.

Turvatekniikan keskus (TUKES). 2004. *Sähköpalot suomessa . Tiivistelmä seurantatutkimuksen 2003 - 2004 tuloksista*. TUKES esite. PDF-dokumentti.

http://www.tukes.fi/Tiedostot/sahko_ja_hissit/esitteet_ja_oppaat/sahkopalot_suomessa.pdf. 24.2.2013.

Tyni, T. 2008. *Julkisten palvelujen vaikuttavuustarkastelu kunnan sisäisessä arvioinnissa*. PDF-dokumentti. <http://www.epliiitto.fi/upload/files/Tyni.pdf>. 20.2.2013.

U.S. Department of Homeland Security. *Fire Death Rate Trends: An International Perspective* PDF-

dokumentti.<http://www.usfa.fema.gov/downloads/pdf/statistics/v12i8.pdf>. 20.2.2013.

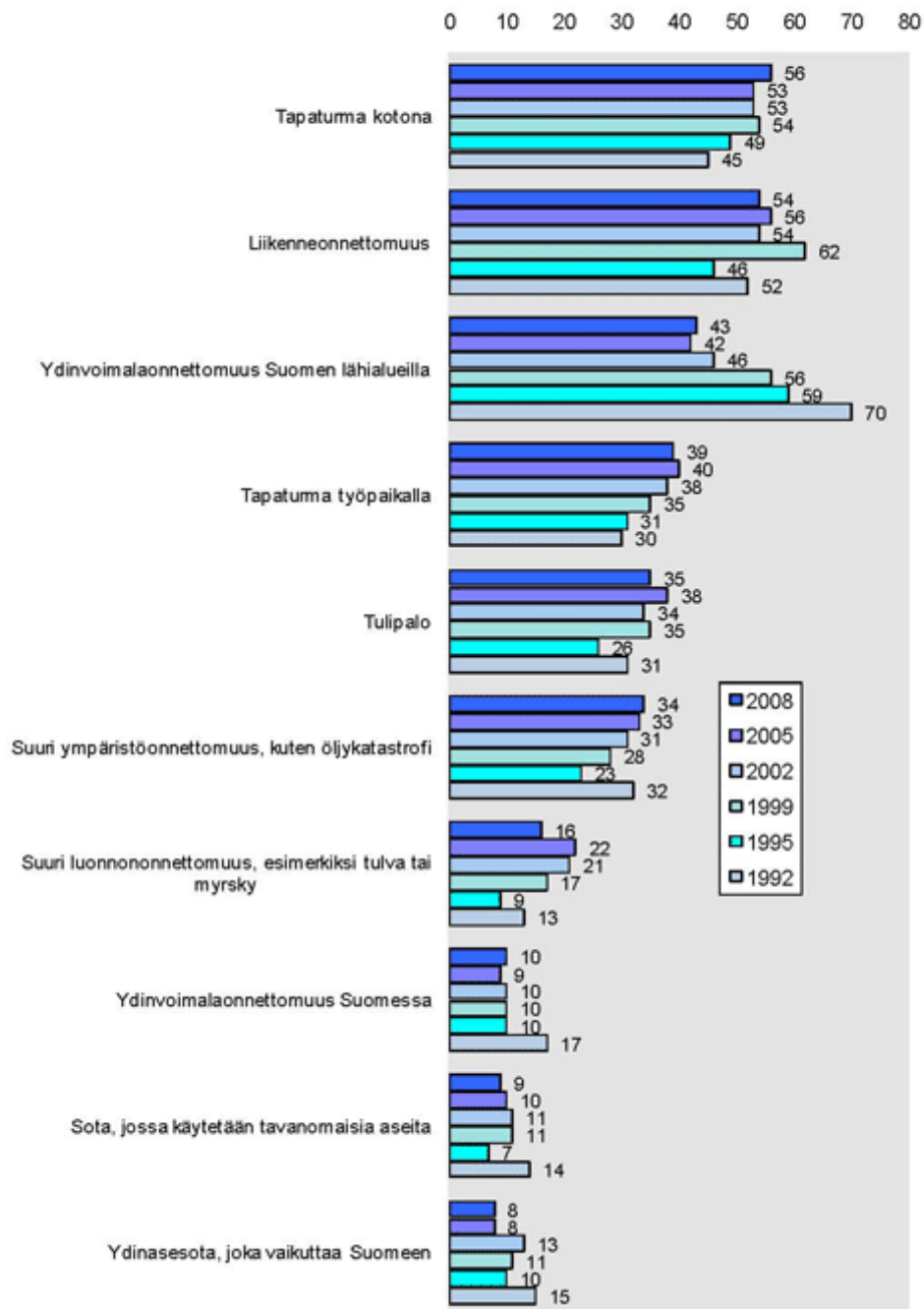
Törmänen M. & Raitio R. 2002. *Palovaroittimien toiminta ja luotettavuus*. TUKES-julkaisu 7/2002. Helsinki. PDF-dokumentti.

http://www.tukes.fi/Tiedostot/julkaisut/7_2002.pdf. 24.2.2013

Valtiovarainministeriö. 2011. *Aluehallintovirastojen strategia-asiakirja 2012 - 2015*. 33a/2011. Hallinnon kehittämissasto. Valtionvarainministeriön julkaisuja. Tampereen yliopistopaino Oy. Tampere.

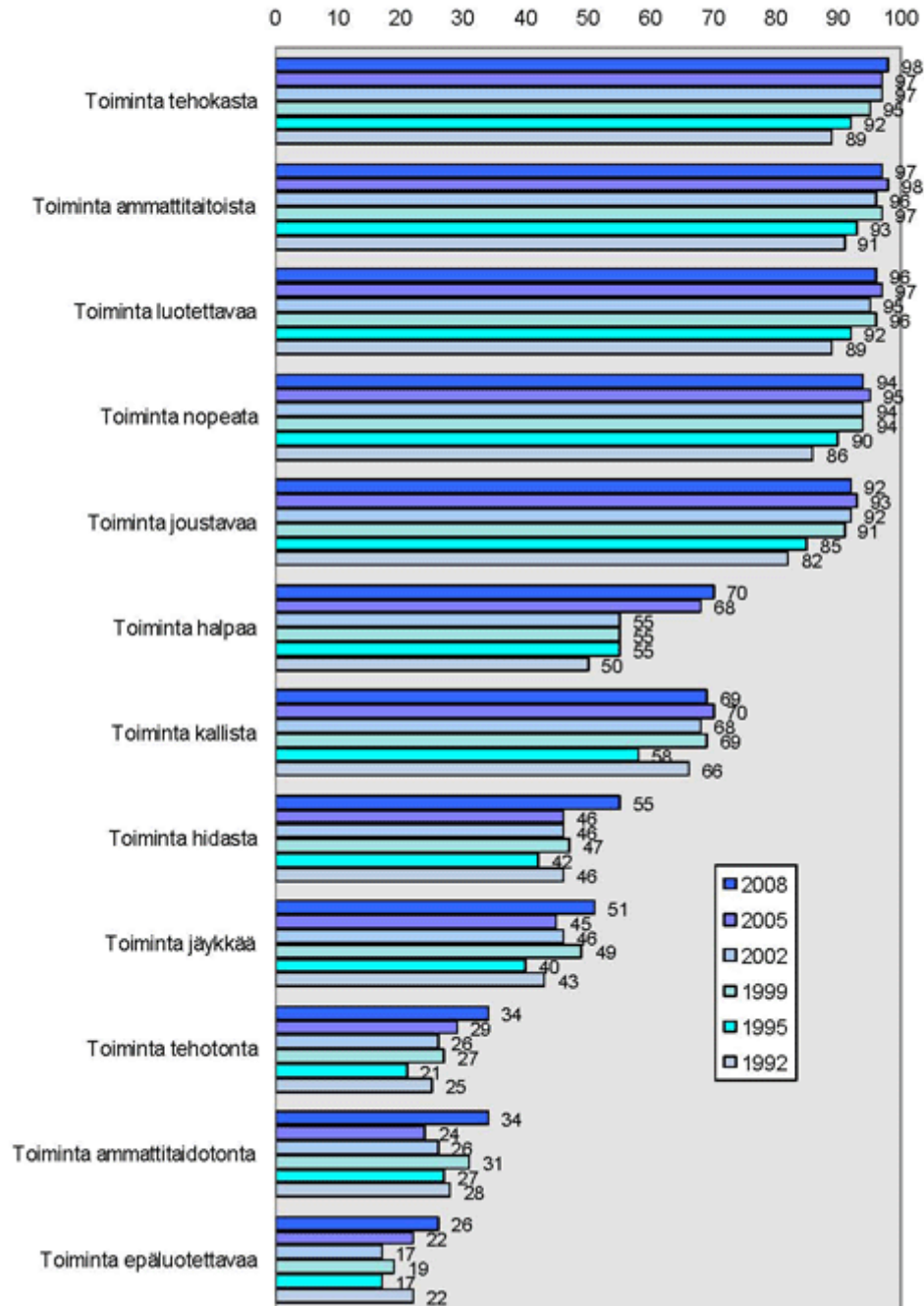
Waitinen, M. 2011. *Turvallinen koulu? Helsinkiläisten peruskoulujen turvallisuuskulttuurista ja siihen vaikuttavista tekijöistä*. Tutkimuksia 334. Väitöskirja. Helsingin yliopisto. Helsinki.

Pelastusasenteet -kyselytutkimuksen tulokset (Sisäasiainministeriö)

ERILAISTEN ONNETTOMUUKSIEN TODENNÄKÖISYYS 1992-2008:
KUINKA TODENNÄKÖISESTI ARVELEE ITSE JOUTUVANSA
(todennäköistä+jossain määrin todennäköistä) (%)

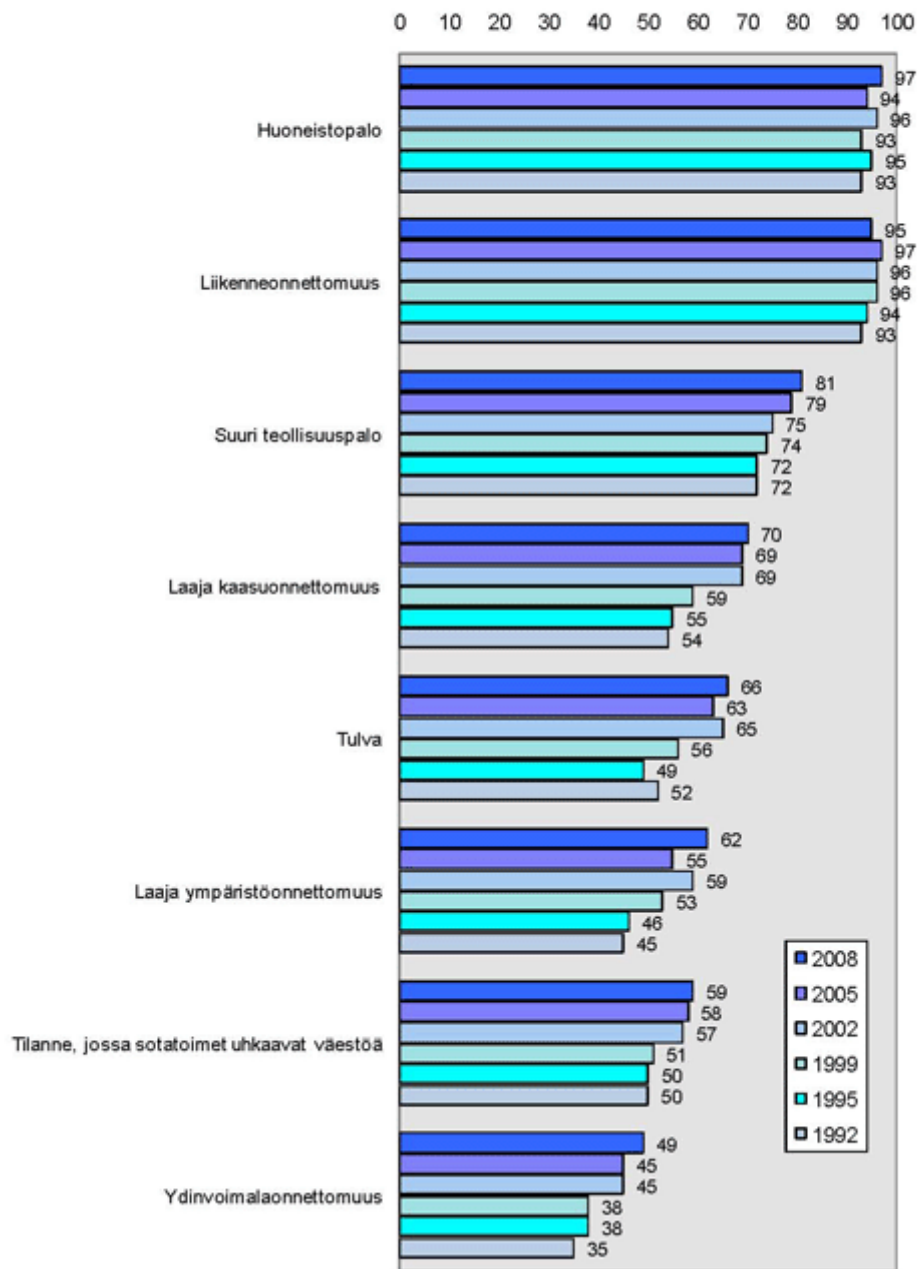
Kuva 1 Erialaisten onnettomuuksien todennäköisyys 1992 - 2008: Kuinka todennäköisesti arvelee itse joutuvansa (Pelastusasenteet 2008, kuva 1)

KÄSITYKSET OMAN ASUINKUNNAN
PELASTUSJÄRJESTELMÄN TOIMINNASTA 1992-2008.
Sopii kuvaamaan-osuuksia (%)

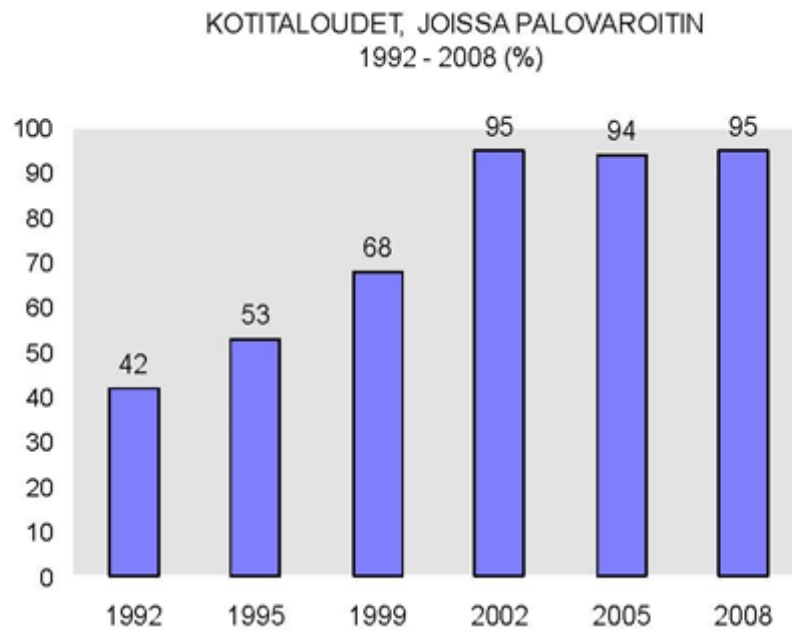

Kuva 2 Käsitykset oman asuinkunnan pelastusjärjestelmän toiminnasta 1992 - 2008
(Pelastusasenteet 2008, kuva 2)

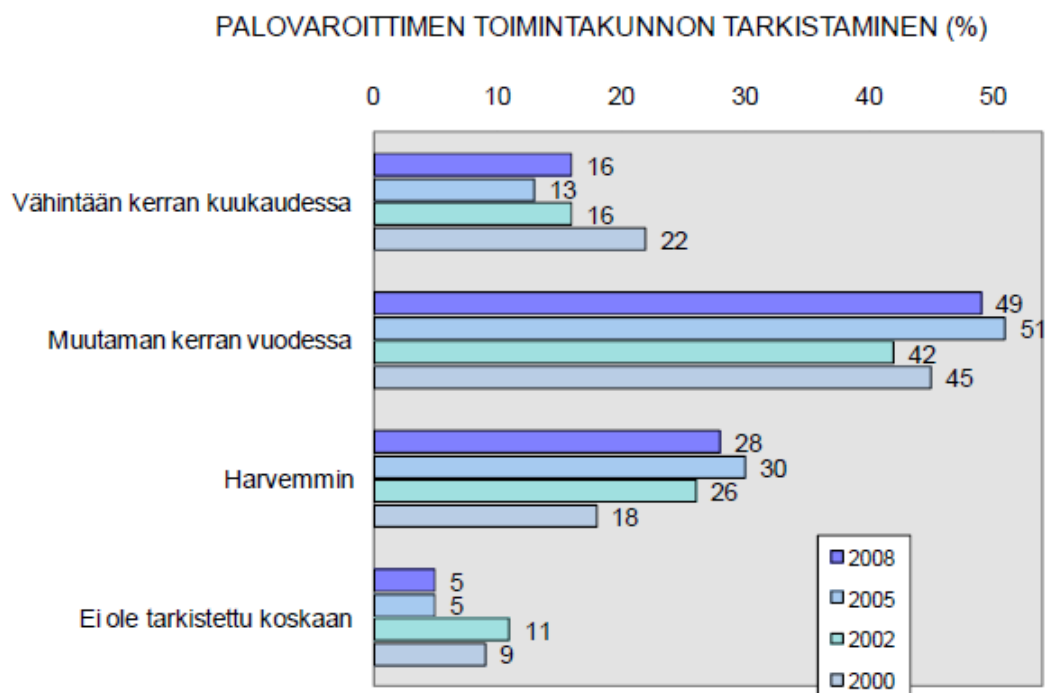
KÄSITYKSET OMAN KUNNAN PELASTUSVIRANOMAISTEN
TOIMINNASTA 1992-2008.
Tehokasta+melko tehokasta -osuudet (%)

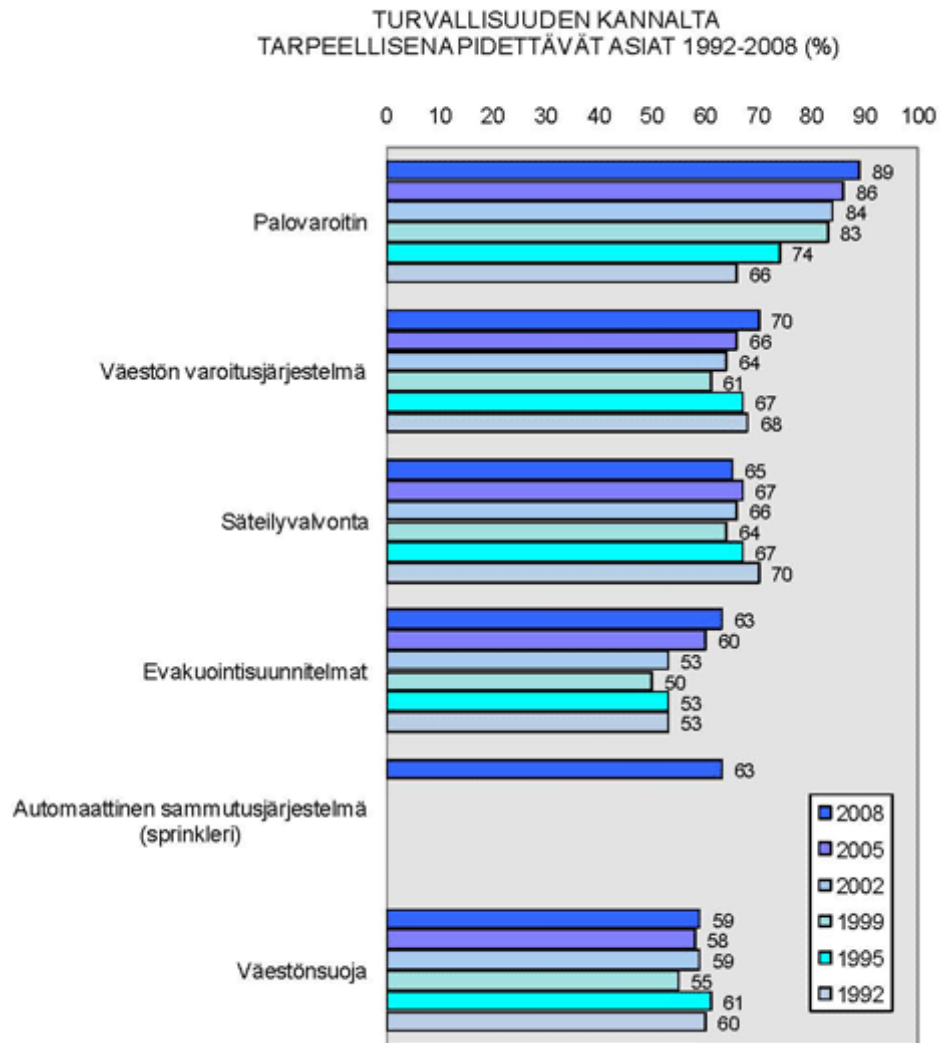
Kuva 3 Käsitukset oman kunnan pelastusviranomaisen toiminnasta 1992 - 2008 (Pelastusasenteet 2008, kuva 3)

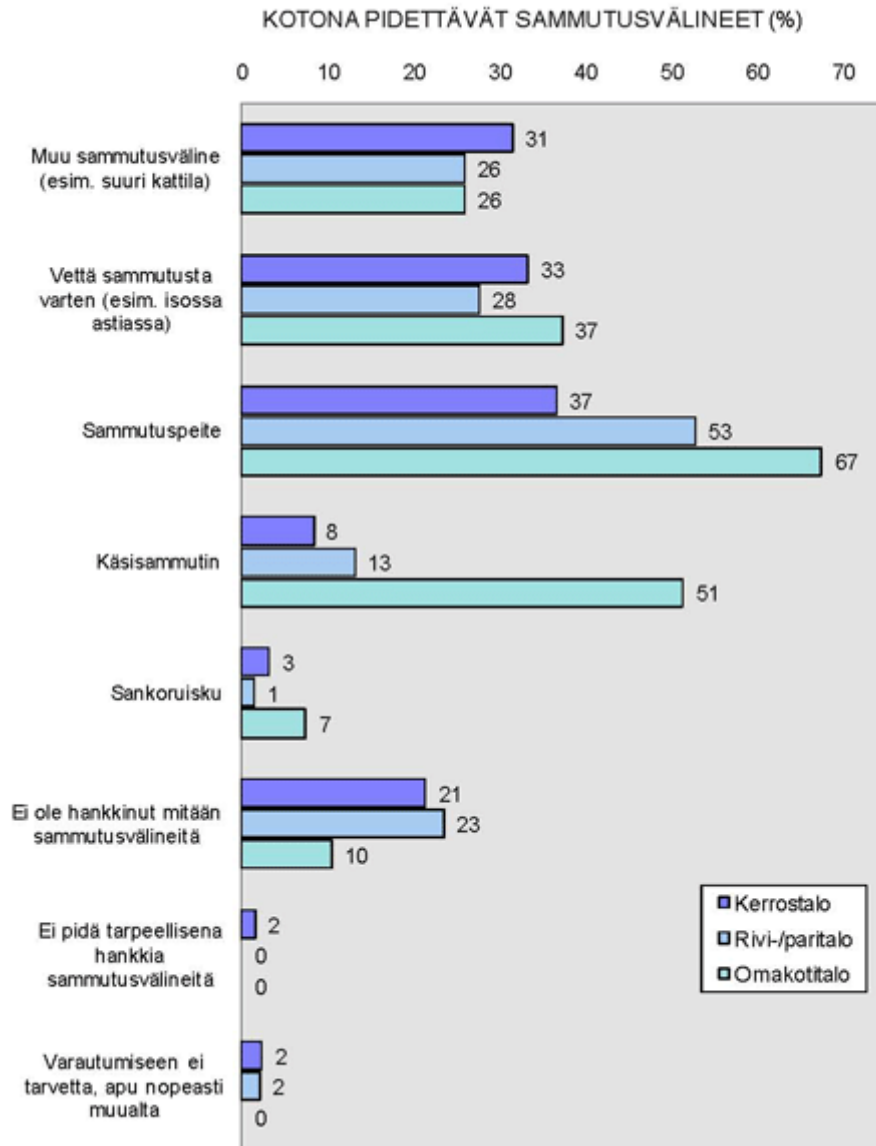
Kuva 4 Kotitaloudet, joissa palovaroitin 1992 - 2008 (Pelastusasetteet 2008, kuva 6)

Kuva 5 Palovaroittimen toimintakunnon tarkastaminen (Pelastusasetteet 2008, kuva 7)

Kuva 7 Turvallisuuden kannalta tarpeellisena pidettävät asiat (Pelastusasetteet 2008, kuva 5)

Kuva 8 Kotona pidettävät sammutusvälineet (Pelastusasenteet 2008, kuva 8B)